

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Шевченко Сніжана Сергіївна

УДК 811.111'271.16:[82-5:791](043.5)

**УСНА АНГЛОМОВНА ПРОПОВІДЬ У СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ
КІНОДИСКУРСІ**
03 Гуманітарні науки
035 Філологія

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ С. С. Шевченко

Науковий керівник **Кравченко Ніна Олександрівна**, доктор філологічних наук, професор

Одеса – 2023

АНОТАЦІЯ

Шевченко С.С. Усна англomовна проповідь у сучасному художньому кінодискурсі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 035 Філологія. Одеський національний університет ім. І.І Мечникова, м. Одеса, 2023.

Дисертацію присвячено дослідженню усної англomовної проповіді, що відображено у сучасному художньому кінодискурсі в якості персонажного мовлення священнослужителів – персонажів художніх фільмів.

Метою дисертаційного дослідження стало виявлення структурних та просодичних особливостей усної англomовної проповіді, що відтворено в персонажному мовленні в зображувальному художньому кінодискурсі .

Відповідно до мети сформульовано низку завдань, зокрема, проаналізувати основні підходи до дослідження релігійного дискурсу; схарактеризувати особливості дискурсу англomовного протестантизму; визначити місце проповіді в жанровому просторі релігійного дискурсу; проаналізувати основні підходи до дослідження кінодискурсу як полікодового та полімодального утворення; схарактеризувати інтонаційні особливості досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід на основі перцептивного аналізу; виявити та описати просодичні параметри, які беруть участь у реалізації досліджуваних усних проповідей та бесід, відтворених у кінодискурсі, на основі аналізу мелодійних, динамічних і темпоральних характеристик; установити набір інтегральних та диференційних просодичних ознак досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід у зображувальному художньому кінодискурсі; створити узагальнений просодичний портрет проповідника на основі отриманих інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення.

Об'єктом дослідження є усна англomовна проповідь, яка реалізується в персонажному мовленні сучасного художнього кінодискурсу.

Предметом дослідження слугувала просодична організація англomовної проповіді в художньому кінодискурсі.

Матеріалом дослідження слугували тексти висловлювань монологічного характеру головних або другорядних персонажів-священнослужителів з англomовних художніх кінофільмів та серіалів *Chocolat* (2000), *The Christmas Candle* (2013), *The Young Pope* (2016), *The Revival* (2017), *The Sermon* (2018), *God's Not Dead: A Light in Darkness* (2018), *The New Pope* (2020). Загальний обсяг матеріалу дослідження склав 287 хвилин звучного мовлення (транскрипт дорівнює 72 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт Times New Roman).

Для досягнення поставленої мети в роботі застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні лінгвістичні методи дослідження. У межах загальнонаукових методів залучено описовий метод, методи аналізу й синтезу, контекстуально-інтерпретаційний аналіз, елементи компонентного та конверсаційного аналізу, кількісний аналіз із застосуванням ймовірнісно-статистичного аналізу. Серед спеціальних фонетичних методів використано перцептивний (аудитивний та аудиторський) аналіз та інструментальний аналіз досліджуваних мовленнєвих реалізацій з подальшою лінгвістичною інтерпретацією.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше об'єктом дослідження обрано мовленнєвий жанр релігійного дискурсу – усну проповідь та духовну бесіду – у сучасному англomовному кінодискурсі; проведено системний комплексний аналіз варіативності інтонаційних і просодичних особливостей текстів англomовних проповідей, відтворених у художньому кінодискурсі, зокрема, мелодійних, темпоральних (ритміко-часових) і динамічних (енергетичних) параметрів. Новітнім стало здійснення порівняльного аналізу просодичних особливостей реалізації літургійних проповідей, ситуативних позахрамових проповідей та духовних бесід в англomовному художньому кінодискурсі та виявлення їхніх основних диференційних та інтегральних просодичних ознак; створення просодичного портрету проповідника на основі отриманих перцептивним та інструментальним

шляхом акустичних характеристик мовлення священників – персонажів художніх фільмів.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона є самостійним внеском у теорію мовленнєвої комунікації. Встановлення специфіки функціонування англомовної проповіді в дискурсі художнього кінематографу слугує підґрунтям для подальшого поглибленого вивчення явищ інтердискурсивності, вторинності та переплетення текстів культури один в одній, що є головною характеристикою сучасної культури. Розгляд з лінгвістичних позицій особливостей існування елементів проповідницького дискурсу в дискурсі кінематографа просуває подальше вивчення специфічних дискурсів різних сфер спілкування, доповнюючи його спостереженнями над їхніми особливостями в художній та релігійній сферах. Проведене комплексне фонетичне дослідження просодичної специфіки проповіді, як взірця релігійного стилю в художньому стилі дискурсу кінематографа збагачує теоретичну фонетику в аспекті детального опрацювання фоностилів англійської мови.

У теоретичному розділі роботи проаналізовано підходи українських та зарубіжних науковців до дослідження релігійного та проповідницького дискурсів з точки зору притаманних ним особливостей, стратегій та тактик, зосереджено увагу на особливостях полікодового й полімодального феномену кінодискурсу, розглянуто спостереження фонетистів щодо ролі просодії в реалізації усного тексту проповідницького дискурсу.

В результаті аналізу наукової лінгвістичної літератури виявлено, що численність визначень дискурсу обумовлена багатомірністю цього поняття. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки, що характеризується зверненням до функціональних характеристик одиниць мови, розвитком антропоцентричних напрямків, переглядом категорій структурності мови як системи та виникненням інших інтегративних тенденцій, дискурсологія зазнає значних змін у трактуванні та розумінні об'єкта дослідження – дискурсу. Отже, дискурс, як інтегративне міждисциплінарне явище потребує критичного осмислення в синергійній єдності з диференційованими параметрами тексту та процесами породження/сприйняття

мови, а також з урахуванням етнопсихологічних, культурологічних, лінгвокогнітивних та структурно-логічних факторів комунікації.

Концентрація сучасної наукової думки на вивченні семіотично ускладнених, креолізованих текстів та дискурсів вивела кінодискурс в якості предмету активного вивчення цілого ряду наук, зокрема семіотики, психології, філології, філософії, педагогіки, теорії та практики перекладу. В нашому дослідженні під кінематографічним дискурсом розуміється інституціональний прагматично-орієнтований тип дискурсу, що функціонує в часі та просторі і виконує специфічні функції, є полікодовим та полімодальним утворенням, що створюється колективним автором і бере участь у конструюванні ціннісної картини світу соціокультурно-неоднорідного адресата шляхом взаємодії з ним за допомогою візуальної, звукової та образотворчої складових.

Зростання наукового інтересу до вивчення релігійного дискурсу обумовлено низкою тенденцій у сучасній лінгвістиці, а саме – інтенсивному розвитку дискурсології, зверненню лінгвістів до проблеми взаємодії мови та релігії, визнанню теолінгвістики як особливого синтетичного розділу мовознавства, що вивчає відображення релігії в мові. Об'єднання різних трактовок релігійного дискурсу стає можливим при розумінні його як складного комунікативно-когнітивного, соціального феномену, що є сукупністю комунікативних дій та комунікативних подій, що співвідносяться з денотативною галуззю «релігія та церква», які реалізуються в релігійному дискурсі.

Одним з особливих видів релігійного дискурсу в роботі вважається дискурс англomовного протестантизму, складовими якого є, зокрема, усні тексти сучасних англійських та американських протестантських проповідей. Окрім спільних з іншими релігійними дискурсами рис, можна стверджувати про наявність специфіки дискурсу англomовного протестантизму як релігійного утворення. Вона полягає як у лінгвальних особливостях, так й у семіотично різнорідних складових англomовного протестантського дискурсу Богослужіння.

Центральним моментом дискурсу англomовного протестантизму є проповідь. Незважаючи на те, що за своїм побутуванням та породженням храмову проповідь можна віднести до релігійного дискурсу, вона, будучи специфічним видом мовленнєвої комунікації, містить у собі елементи різних форматів дискурсу: філософського, ораторського, рекламного, інституційного, художнього та ін. Хоча текст проповіді створюється за канонами ораторського мистецтва, всякий конкретний текст проповіді припускає певний ступінь свободи. Тому, попри спільність глобальної інтенції всіх проповідників – «вказати прихожанину шлях у Царство Небесне», підхід кожного з них до використання засобів впливу різний, що свідчить про індивідуально-авторську тональність цього виду мовленнєвої діяльності. Виходячи з цього, мовна особистість проповідника є найважливішим агентом риторичної моделі проповіді.

Дослідження мовної особистості в фонетичних розвідках має на меті відображення індивідуальних особливостей вимови та просодичної поведінки мовця в контексті мовлення. Ця концепція визначається через комплексну систему фонетичних характеристик, що характеризують вимову цієї особи, включаючи артикуляторні, акустичні та перцептивні параметри. На основі вивчених індивідуальних особливостей мовлення мовця можливо створення просодичного портрету оратора – комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, яка виступає у ролі оратора.

Аналіз мовленнєвого матеріалу, вилученого з художніх кінофільмів та серіалів, показав, що священник у своїй проповідницької діяльності проголошує проповіді з церковного амвону, вимовляє різні за об'ємом промови (за межами храму) та вступає в приватну бесіду з парафіянами/кліриками/підлеглими/керівництвом з питань віри, спасіння, духовної поведінки. У зв'язку з цим, мовленнєвий матеріал було розподілене на 3 основні групи: літургічні проповіді, ситуативні проповіді, духовні бесіди. Розгляд матеріалу показав, що кожна з трьох груп мовленнєвих реалізацій характеризується певним набором засобів експресивного синтаксису та демонструє певну самостійність у

просодичній організації. Саме тому дослідження просодичної організації усних англomовних проповідей у зображувальному кінодискурсі проводилося на основі вищевикладеного розподілу задля створення більш об'ємного просодичного портрету проповідника.

В результаті проведеного аудиторського аналізу було встановлено, що всі просодичні параметри були використані у мовленнєвій поведінці священника, а також відігравали роль у розрізненні видів мовленнєвої діяльності духовного пастиря. Аналіз різних видів проповідей підтвердив, що найефективніша ідентифікація відбувається в вступній частині, а менш ефективна – в основній частині проповіді та бесіди. Це підкреслило валідність розділення проповідей на окремі смислові частини та виділило лінгвальні та просодичні фактори, які впливають на ідентифікацію цих частин аудиторією на перцептивному рівні.

Експериментальна реконструкція мелодичних характеристик проповідей виявила не тільки спільні зміни руху тону у шкалі та ядрі, але й різницю між композиційними частинами кожного виду проповіді. Основні відмінності між видами проповідей спостерігаються у їх вступній та прикінцевій частинах. Дослідження частотного діапазону підтвердило, що експресивна насиченість тексту пов'язана з просодичним виділенням. Проведений інструментальний аналіз мелодійних характеристик мовлення проповідника в цілому підтвердив існування інтегральних та дистинктивних мелодійних параметрів для трьох видів мовленнєвої поведінки, яка включає проведення проповідей, промов за межами храму та бесіди з парафіянами у приватній манері. Аналіз динамічних характеристик проповідей та бесід показав значущі відмінності між видами проповідей у всіх їхніх частинах і підкреслив важливість гучності як інформативного параметра для вивчення інтонаційної організації текстів проповідей. Аналіз темпоральної організації проповідей та бесід показав, що незважаючи на загальний закономірний змінний темп мовлення в обох видах проповідей і бесід, літургійна проповідь відрізняється більшим розкидом максимальних і мінімальних значень в порівнянні з ситуативною проповіддю, яка має стабільніший темп на всіх частинах тексту; всі види мовленнєвих

реалізацій демонструють використання середніх і довгих пауз, але різні частини проповідей характеризуються різними видами пауз; відмінності між видами проповідей полягають у відсотковому співвідношенні розподілу пауз різної тривалості в тексті.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження просодії текстів проповідей та бесід підтвердило гіпотезу щодо існування конкретних темпоральних, частотних та енергетичних параметрів, які впливають на організацію текстів проповідей і сприяють виявленню відмінностей між видами проповідей та їхніми композиційними частинами.

Перспективними для подальших наукових досліджень вважаємо вивчення з лінгвістичних позицій особливостей функціонування різних видів дискурсу у кіно, таких як педагогічний, медичний, військовий, судноплавний, молитовний тощо. Ці дослідження можуть принести розуміння того, як різні дискурси відтворюються та функціонують в межах кінодискурсу.

Ключові слова: сучасний художній кінодискурс, релігійний дискурс, текст, просодія, просодичні засоби, інтонація, мовленнєвий акт, персонаж, комунікативні/мовленнєві стратегії та тактики, мовленнєвий портрет, полімодальність, аудиторський та інструментальний аналіз

ABSTRACT

Shevchenko S.S. Oral English Sermon in Modern Artistic Film Discourse.

Qualification work on the rights of the manuscript. PhD dissertation manuscript.

Dissertation for Doctor of Philosophy Degree (Ph.D.): Specialty 035 Philology. Odesa I.I. Mechnikov National University, Odesa, 2023.

The dissertation is devoted to the study of the oral English-language sermon, which is reflected in the modern artistic film discourse as the character speech of clerics - the characters of feature films.

The aim of the dissertation research was to reveal the structural and prosodic features of the oral English sermon, which is reproduced in character speech in the visual artistic film discourse.

In accordance with the goal, a number of tasks were formulated, in particular, to analyze the main approaches to the study of religious discourse; characterize the features of the discourse of English-speaking Protestantism; determine the place of the sermon in the genre space of religious discourse; to analyze the main approaches to the study of film discourse as a polycode and polymodal formation; to characterize the intonation features of the researched liturgical and situational sermons and spiritual conversations based on perceptual analysis; to identify and describe the prosodic parameters involved in the implementation of the researched oral sermons reproduced in the film discourse, based on the analysis of melodic, dynamic and temporal characteristics; to establish a set of integral and differential prosodic features of the researched liturgical and situational sermons and spiritual conversations in the visual artistic film discourse; to create a generalized prosodic portrait of the preacher based on instrumentally obtained acoustic characteristics of speech.

The object of the study is an oral English-language sermon, which is realized in character speech of modern artistic film discourse.

The subject of the research was the prosodic organization of the English-language sermon in the artistic film discourse.

The material of the study was the texts of the monologues of the main or secondary characters-clerics from the English-language feature films and TV series *Chocolat* (2000), *The Christmas Candle* (2013), *The Young Pope* (2016), *The Revival* (2017), *The Sermon* (2018), *God's Not Dead: A Light in Darkness* (2018), *The New Pope* (2020). The total amount of research material was 287 minutes of audio speech (the transcript is equal to 72 pages of printed text in A4 format, 14 Times New Roman font).

In order to achieve the set goal, the work uses both general scientific and special linguistic research methods. The descriptive method, methods of analysis and synthesis, contextual-interpretive analysis, elements of component and conversational analysis, quantitative analysis using probabilistic-statistical analysis are included within general scientific methods. Among the special phonetic methods, perceptual (auditive and auditory) analysis and instrumental analysis of the researched speech realizations with further linguistic interpretation were used.

The scientific novelty of the dissertation research lies in the fact that it is the first time that the speech genre of religious discourse – oral sermon and spiritual conversation – in modern English-language film discourse has been chosen as the object of research; a systematic comprehensive analysis of the variability of the intonation and prosodic features of the texts of English-language sermons reproduced in the artistic film discourse, in particular, melodic, temporal (rhythmic-temporal) and dynamic (energetic) parameters, was carried out. The novelty also consists in carrying out a comparative analysis of prosodic features of the functioning of liturgical sermons, situational sermons and spiritual conversations in English-language artistic film discourse and identifying their main differential and integral prosodic features; creation of a prosodic portrait of the preacher based on the perceptually and instrumentally obtained acoustic characteristics of the speech of priests – characters in feature films.

The theoretical significance of the work is that it is an independent contribution to the theory of speech communication. Establishing the specifics of the functioning of the English-language sermon in the discourse of artistic cinema serves as a basis for further in-depth study of the phenomena of interdiscursiveness, secondary nature and

the interweaving of cultural texts into one another, which is the main characteristic of modern culture. Consideration from the linguistic standpoint of the peculiarities of the existence of elements of preaching discourse in the discourse of cinema promotes the further study of specific discourses of various spheres of communication, supplementing it with observations on their peculiarities in the artistic and religious spheres. The comprehensive phonetic study of the prosodic specificity of the sermon, as an example of the religious style in the artistic style of the discourse of the cinema, enriches theoretical phonetics in the aspect of detailed study of phonetic styles of the English language.

In the theoretical section of the work, the approaches of Ukrainian and foreign scientists to the study of religious and preaching discourses are analyzed from the point of view of their inherent features, strategies and tactics, attention is focused on the features of the polycode and polymodal phenomenon of film discourse, the observations of phoneticians regarding the role of prosody in the implementation of the oral text of the preaching discourse are considered.

As a result of the analysis of scientific linguistic literature, it was found that the number of definitions of discourse is large due to the multidimensionality of this concept. At the current stage of the development of linguistic thought, which is characterized by an appeal to the functional characteristics of language units, the development of anthropocentric trends, a revision of the categories of the structure of language as a system and the emergence of other integrative trends, discourseology undergoes significant changes in the interpretation and understanding of the object of research – discourse. Therefore, the discourse, as an integrative interdisciplinary phenomenon, needs a critical understanding in a synergistic unity with the differentiated parameters of the text and the processes of language generation/perception, as well as taking into account the ethnopsychological, cultural, linguistic, cognitive, and structural-logical factors of communication.

The concentration of modern scientific thought on the study of semiotically complicated, creolized texts and discourses has brought film discourse as a subject of active study of a number of sciences, including semiotics, psychology, philology,

philosophy, pedagogy, theory and practice of translation. In our research, cinematographic discourse is understood as an institutional, pragmatically oriented type of discourse that functions in time and space and performs specific functions, is a polycode and polymodal formation created by a collective author and participates in the construction of a value picture of the world of a socio-culturally heterogeneous addressee through interaction with him with the help of visual, sound and pictorial components.

The growth of scientific interest in the study of religious discourse is due to a number of trends in modern linguistics, namely, the intensive development of discourse studies, the attention of linguists to the problem of the interaction of language and religion, the recognition of theolinguistics as a special synthetic section of linguistics that studies the reflection of religion in language. The unification of different interpretations of religious discourse becomes possible when understanding it as a complex communicative-cognitive, social phenomenon, which is a set of communicative actions and communicative events related to the denotative branch of "religion and church", which are realized in religious discourse.

One of the special types of religious discourse in the work is the discourse of English-speaking Protestantism, the components of which are, in particular, oral texts of modern English and American Protestant sermons. In addition to common features with other religious discourses, it can be argued that the discourse of English-speaking Protestantism as a religious formation is specific. It consists both in linguistic features and in the semiotically heterogeneous components of the English-language Protestant discourse of the Divine Service.

The central point of the discourse of English-speaking Protestantism is the sermon. Despite the fact that the church sermon can be classified as a religious discourse by its nature and origin, it, being a specific type of speech communication, contains elements of various discourse formats: philosophical, oratorical, advertising, institutional, artistic, etc. Although the text of the sermon is created according to the canons of oratorical art, any specific text of the sermon implies a certain degree of freedom. Therefore, despite the commonality of the global intention of all preachers –

"to show the parishioner the way to the Kingdom of Heaven", the approach of each of them to the use of means of influence is different, which indicates the individual author's tonality of this type of speech activity. Based on this, the linguistic personality of the preacher is the most important agent of the rhetorical model of the sermon.

The study of linguistic personality in phonetic investigations aims to reflect individual features of pronunciation and prosodic behavior of the speaker in the context of speech. This concept is defined through a complex system of phonetic characteristics characterizing the pronunciation of this person, including articulatory, acoustic and perceptual parameters. On the basis of the studied individual features of the orator's speech, it is possible to create a prosodic portrait of the speaker – a comprehensive description of the features of the pronunciation and intonation of the person acting as the speaker.

The analysis of speech material extracted from feature films and TV series showed that the priest in his preaching activity preaches sermons from the church pulpit, delivers speeches of different volumes outside the church and engages in private conversations with parishioners/clergymen/subordinates/leadership on issues of faith, salvation, spiritual behavior. In this regard, the speech material was divided into 3 main groups: liturgical sermons, situational sermons, spiritual conversations. Examination of the material showed that each of the three groups of speech realizations is characterized by a certain set of means of expressive syntax and demonstrates a certain independence in prosodic organization. That is why the study of the prosodic organization of oral English-language sermons in visual film discourse was conducted on the basis of the above distribution in order to create a more voluminous prosodic portrait of the preacher.

As a result of the auditive analysis, it was established that all prosodic parameters were used in the speech behavior of the priest, and also played a role in distinguishing the types of speech activity of the spiritual shepherd. The analysis of different types of sermons confirmed that the most effective identification occurs in the introductory part, and less effective – in the main part of the sermon and spiritual conversation. This emphasized the validity of dividing sermons into separate semantic parts and

highlighted linguistic and prosodic factors that influence the audience's identification of these parts at a perceptual level.

The experimental reconstruction of the melodic characteristics of the sermons revealed not only common changes in pitch movement in the scale and core, but also the difference between the compositional parts of each type of the sermon. The main differences between the types of sermons are observed in their introductory and concluding parts.

The conducted instrumental analysis of the melodic characteristics of the preacher's speech as a whole confirmed the existence of integral and distinctive melodic parameters for three types of speech behavior, which includes sermons, speeches outside the church and spiritual conversations with parishioners in a private manner.

The analysis of the dynamic characteristics of sermons and spiritual conversations showed significant differences between the types of sermons in all their parts and emphasized the importance of loudness as an informative parameter for studying the intonation organization of sermon texts.

The analysis of the temporal organization of sermons and conversations showed that despite the general regular variable rate of speech in both types of sermons and spiritual conversations, the liturgical sermon is characterized by a greater spread of maximum and minimum values compared to the situational sermon, which has a more stable tempo in all parts of the text; all types of speech realizations demonstrate the use of medium and long pauses, but different parts of sermons are characterized by different types of pauses; the differences between the types of sermons consist in the percentage distribution of pauses of different lengths in the text.

Thus, the conducted experimental study of the prosody of the texts of sermons and conversations confirmed the hypothesis regarding the existence of specific temporal, frequency and energy parameters that influence the organization of the texts of sermons and contribute to the identification of differences between types of sermons and their compositional parts.

We consider the study of the peculiarities of the functioning of various types of discourse in cinema, such as pedagogical, medical, military, shipping, prayer, etc., to be promising for further scientific research. These studies can bring an understanding of how different discourses are reproduced and function within the film discourse.

Key words: modern artistic film discourse, religious discourse, text, prosody, prosodic means, intonation, speech act, character, communicative/speech strategies and tactics, speech portrait, polymodality, auditory and instrumental analysis

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Фахові видання :

1. Шевченко С. С. Мелодійна організація мовлення проповідника у зображувальному художньому дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (48). 2022. Одеса, 2022. С. 163–169.
2. Шевченко С. С. Особливості просодичного портрету проповідника у англomовному кінодискурсі. *Нова філологія*. Серія: Філологія. Випуск 86. Одеса, 2022. С. 184–189.
3. Шевченко С. С. Особливості темпу та паузації англomовної проповіді у зображувальному художньому дискурсі *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (50). 2023. Одеса, 2023. С. 291–300.

Тези конференцій:

4. Шевченко С. С. Особливості англiканського проповідницького дискурсу. *Сучасні студії з романської і германської філології: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції: м. Одеса, 15 листопада 2021 р. / За редакцією д.філол.н., проф. Колегаєвої І. М. Одеса: ПоліПринт, 2021. С. 88–90.*
5. Shevchenko S. Preaching discourse in Anglican rhetorical practice. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов: зб. матеріалів 8 міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті д-ра пед. наук, проф. В. Л. Скалкіна (Одеса, 12 квіт. 2022 р.)*. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2022. С.110–112.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІД – інституційний дискурс

СТС – середня тривалість складу

Гц – герц

дБ – децибел

мс – мілісекунда

СТС – середня тривалість складу

УТК – узагальнений тональний контур

УІК – узагальнений інтонаційний контур

ЧОТ – частота основного тону

F_{\max} – показник максимальної частоти основного тону

F_{\min} – показник мінімальної частоти основного тону

F_{mean} – показник середньої частоти основного тону

F_{Δ} – показник діапазону між максимальним і мінімальним значеннями частоти основного тону

I_{\max} – показник максимальної інтенсивності

I_{\min} – показник мінімальної інтенсивності

I_{mean} – показник середньої інтенсивності

I_{Δ} – показник діапазону між максимальним і мінімальним значеннями інтенсивності

K_p – коефіцієнт паузації

t_{cp} – показник середньопаузальної тривалості

ЗМІСТ

ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ.....	28
1.1. Поняття дискурсу. Історія питання.....	28
1.2. Кінодискурс як полікодове та полімодальне утворення.....	32
1.3. Лінгвальні та екстралінгвальні особливості релігійного дискурсу. Дискурс англomовного протестантизму.....	37
1.3.1. Проповідницький дискурс та його місце в релігійному дискурсі.....	46
1.4. Мовна особистість. Проблема створення мовленнєвого портрету мовця...52	52
1.4.1. Роль просодії в реалізації тексту проповіді. Просодичний портрет проповідника.....	57
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	62
РОЗДІЛ 2. МОВЛЕННЄВИЙ МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	65
2.1. Характеристика матеріалу дослідження.....	65
2.2. Методи комплексного фонетичного дослідження.....	79
2.2.1. Методика проведення перцептивного (аудитивного та аудиторського) аналізу.....	82
2.2.2. Методика проведення інструментального аналізу досліджуваного матеріалу.....	86
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	91
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО ФОНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХНЯ ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ.....	94
3.1. Результати та лінгвістична інтерпретація результатів аудиторського аналізу	94
3.2. Результати та лінгвістична інтерпретація даних інструментального аналізу	103

3.2.1 Мелодичні характеристики тексту проповіді	103
3.2.2. Динамічні характеристики тексту проповіді	122
3.2.3. Темпоральні характеристики тексту проповіді	129
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	144
ВИСНОВКИ.....	147
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	152
ДОДАТКИ.....	170

ВСТУП

Загальна спрямованість сучасної лінгвістики на комунікативно-функціональну парадигму досліджень загалом та на вивчення лінгвальних та паралінгвальних механізмів формування різних видів дискурсів зумовила вибір теми дослідження. Тому дослідження усної англомовної проповіді, що належить до релігійного дискурсу, відтвореної в сучасному аудіовізуальному художньому кінодискурсі вбачається плідним та актуальним.

Центром уваги в сучасних лінгвістичних дослідженнях аудіовізуальних дискурсів виступає кінодискурс, який є цілим комплексом лінгвістичних, психологічних та соціальних явищ і є однією із різновидів дискурсу. У сфері наукового інтересу дослідників кінодискурсу знаходяться поняття кінодискурсу та кінотексту [28; 50; 142], типи кінодискурсу та їх класифікації [23], функції кінодискурсу [157], семіотика оповідання у кіно [135; 161; 169; 180], жанрова типологія кінодискурсу [19; 91], аналіз кінодіалогу як лінгвістичної складової фільму [148; 152; 164] тощо.

Термін «кінодискурс» отримав досить широке трактування в лінгвістичних працях. Сучасні мовознавці визначають це поняття як форму вербально-іконічної поведінки, пов'язану з певною ситуацією, культурою, часом, простором; як полікодове когнітивно-комунікативне утворення, для якого характерна зв'язність, цілісність, завершеність та адресатність; як мінімальну одиницю кіно; як семіотично ускладнений та динамічний процес взаємодії автора та кінореципієнта; як зв'язний текст у сукупності з аудіовізуальним рядом та іншими екстралінгвальними чинниками, характерними для кінопродукції тощо.

Одним з найдревніших культурно-ідеологічних аспектів приватного і громадського спілкування людства є релігійна комунікація, яка реалізується в

різних формах релігійного дискурсу. Проблемами визначення функцій та різновидів релігійного дискурсу, взаємодії мови та релігії займаються як вітчизняні [27; 48; 57; 67; 77; 84 та інші], так і зарубіжні дослідники [113; 118; 129; 138; 139; 159; 178 та інші].

Як одна з ключових функцій релігійного дискурсу, проповідницька функція насичує більшість жанрових виразів релігійного дискурсу. У своїй найчистішій формі вона проявляється в проповіді, яка відображає суть релігійного дискурсу – об'єднання у вірі, звертання з проханнями до Всевишнього за допомогою та спасінням, спілкування з Богом. Проблематиці типології проповідницького дискурсу, його функцій, лінгвальних й екстралінгвальних засобів їхньої реалізації присвячено наукові праці українських [40; 43; 56; 58; 63; 66; 70; 75; 90; 104] та зарубіжних дослідників [119; 124; 151; 166; 168; 173].

Актуальність пропонованого дослідження визначається його відповідністю орієнтованості сучасної комунікативної антропоцентричної лінгвістики на вивчення мови та мовлення як інструменту комунікації в різних типах дискурсів. Вивчення усного релігійного дискурсу, зокрема дискурсу проповіді, в межах художнього кінодискурсу актуалізує важливість виявлення її просодичних параметрів і їх ролі у реалізації усного зображувального дискурсу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах планової наукової теми кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження просодичних характеристик усного англійського дискурсу» (номер державної реєстрації 0113U002687). Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол №3 від 12.11. 2019 року).

Метою дисертаційного дослідження є виявлення структурних та просодичних особливостей усної англійської проповіді, що відтворено в персональному мовленні в зображувальному художньому кінодискурсі .

Відповідно до мети сформульовано такі *завдання*:

- проаналізувати основні підходи до дослідження релігійного дискурсу;
- схарактеризувати особливості дискурсу англомовного протестантизму;
- визначити місце проповіді в жанровому просторі релігійного дискурсу;
- проаналізувати основні підходи до дослідження кінодискурсу як полікодового та полімодального утворення;
- схарактеризувати інтонаційні особливості досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід на основі перцептивного аналізу;
- виявити та описати просодичні параметри, які беруть участь у реалізації досліджуваних усних проповідей, відтворених у кінодискурсі, на основі аналізу мелодійних, динамічних і темпоральних характеристик;
- установити набір інтегральних та диференційних просодичних ознак досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід у зображувальному художньому кінодискурсі;
- створити узагальнений просодичний портрет проповідника на основі отриманих інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення.

Об'єктом дослідження є усна англомовна проповідь, яка реалізується в персонажному мовленні сучасного художнього кінодискурсу.

Предметом дослідження слугувала просодична організація англомовної проповіді в художньому кінодискурсі.

Матеріалом дослідження слугували тексти висловлювань монологічного характеру головних або другорядних персонажів-священнослужителів з англомовних художніх кінофільмів та серіалів *Chocolat* (2000), *The Christmas*

Candle (2013), The Young Pope (2016), The Revival (2017), The Sermon (2018), God's Not Dead: A Light in Darkness (2018), The New Pope (2020). Загальний обсяг матеріалу дослідження склав 287 хвилин звучного мовлення (транскрипт дорівнює 72 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт Times New Roman).

Для досягнення поставленої мети в роботі застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні лінгвістичні **методи дослідження**. У межах *загальнонаукових методів* залучено *описовий* метод для виявлення комплексу характерних ознак об'єкта дослідження; методи *аналізу й синтезу* застосовано для формування узагальнених уявлень про природу двох англомовних дискурсів – проповідницького та кінодискурсу; *кількісний аналіз* використано для висвітлення внутрішньої та зовнішньої динаміки предмета дослідження; *ймовірно-статистичний* аналіз задіяно для опрацювання експериментальних даних з метою підвищення обґрунтованості висновків. У межах *структурного* методу використано елементи *компонентного* аналізу, за допомогою якого виявлено семантичні особливості проповідей та духовних бесід як виявів релігійного дискурсу. *Контекстуально-інтерпретаційний* аналіз, що є складовою *функційного* методу, сприяв процесу ідентифікації та пояснення смислової динаміки виокремлених мовних одиниць у дискурсивному сегменті; елементи *конверсаційного* аналізу оптимізували процес реконструкції комплексу складників досліджуваної комунікативної сфери в її проєкції на екстралінгвальну ситуацію. *Лінгвокультурологічний* аналіз уможливив висвітлення та пояснення специфіки функціонування проповідей та духовних бесід у дискурсі художнього кінематографа.

Серед *спеціальних фонетичних* методів використано *перцептивний* (*аудитивний* та *аудиторський*) аналіз, що надав можливість виявити суб'єктивно сприймані просодичні характеристики мовлення проповідників у кінодискурсі; *інструментальний* аналіз застосовувався в описі об'єктивних фізичних характеристик досліджуваних мовленнєвих реалізацій та їхньої інтерпретації,

що дало змогу визначити роль просодії в оптимізації передачі мовленнєвого повідомлення.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше*:

- об'єктом дослідження обрано мовленнєвий жанр релігійного дискурсу – усну проповідь та духовну бесіду – у сучасному англomовному кінодискурсі;
- проведено системний комплексний аналіз варіативності інтонаційних і просодичних особливостей текстів англomовних проповідей, відтворених у художньому кінодискурсі, зокрема, мелодійних, темпоральних (ритміко-часових) і динамічних (енергетичних) параметрів;
- здійснено порівняльний аналіз просодичних особливостей реалізації літургійних проповідей, ситуативних позахрамових проповідей та духовних бесід в англomовному художньому кінодискурсі та виявлено їхні основні диференційні та інтегральні просодичні ознаки;
- створено просодичний портрет проповідника на основі отриманих перцептивним та інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення священників – персонажів художніх фільмів.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона є самостійним внеском у *теорію мовленнєвої комунікації*. Встановлення специфіки функціонування англomовної проповіді в дискурсі художнього кінематографа слугує підґрунтям для подальшого поглибленого вивчення явищ інтердискурсивності, вторинності та переплетення текстів культури один в інший, що є головною характеристикою сучасної культури. Розгляд з лінгвістичних позицій особливостей існування елементів проповідницького дискурсу в дискурсі кінематографа просуває подальше вивчення специфічних дискурсів різних сфер спілкування, доповнюючи його спостереженнями над їхніми особливостями в художній та релігійній сферах. Проведене комплексне фонетичне дослідження просодичної специфіки проповіді, як взірця релігійного стилю в художньому стилі дискурсу кінематографа збагачує *теоретичну*

фонетику в аспекті детального опрацювання фоностилів англійської мови. Загалом виконане дослідження поглиблює уявлення про комунікативну природу мови і сприяє подальшому розумінню механізмів функціонування англійської мови в різних сферах її застосування.

Практична цінність дослідження визначається можливістю використання його матеріалів і висновків для поглибленого вивчення теорії і практики сучасної англійської мови. Основні положення дисертації і фактичний матеріал прислужаться у викладанні низки базових лінгвістичних вишівських дисциплін, зокрема, курсів стилістики англійської мови (розділ «Функціональні стилі»), теоретичної та прикладної фонетики англійської мови (розділи «Фоностилі англійської мови», «Прагматика усного тексту»), у курсі теорії комунікації (розділ «Лінгвальні і паралінгвальні засоби комунікації»). Своє практичне застосування робота може знайти також при написанні підручників, навчальних посібників, вказівок з методики викладання усного мовлення, а також у науково-дослідній роботі студентів, магістрантів та аспірантів філологічних спеціальностей.

Апробацію основних положень і результатів дисертаційного дослідження здійснено на засіданнях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2020-2023), на двох конференціях: II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні студії з романської і германської філології» (м. Одеса, 15 листопада 2021 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов», присвяченої пам'яті д-ра пед. наук, проф. В. Л. Скалкіна (Одеса, 12 квітня 2022 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 3 наукових публікаціях автора, надрукованих у фахових виданнях України (категорії Б).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, списку умовних скорочень, списку

опублікованих праць автора, вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної наукової (180 позицій) та довідкової (7 позицій) літератури, додатків. Дисертація містить 17 рисунків і 24 таблиці. Загальний обсяг дисертації складає 180 сторінок, основний текст – 151 сторінка.

У *вступі* обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження, сформульовано його мету й основні завдання, наведено інформацію про фактичний матеріал і методи дослідження, визначено наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність отриманих результатів.

У *першому розділі* проаналізовано підходи українських та зарубіжних науковців до дослідження релігійного та проповідницького дискурсів з точки зору притаманних ним особливостей, стратегій та тактик, зосереджено увагу на особливостях полікодового й полімодального феномену кінодискурсу, розглянуто спостереження фонетистів щодо ролі просодії в реалізації усного тексту проповідницького дискурсу, акцентовано увагу на особливостях дискурсу англomовного протестантизму .

У *другому розділі* надано характеристику матеріалу дослідження; описано принципи відбору експериментального матеріалу; конкретизовано методи й етапи аналізу англomовних проповідей та духовних бесід, відтворених у кінодискурсі; деталізовано методикy проведення комплексного інструментально-фонетичного дослідження, що базується на перцептивному (аудитивному й аудиторському) та інструментальному аналізі досліджуваних текстових реалізацій.

У *третьому розділі* наведено та проінтерпретовано результати аудиторського аналізу; здійснено системний опис просодичної організації усних текстів проповідницького дискурсу на основі електроакустичного аналізу; виокремлено характерні закономірності інтонаційної структури досліджуваних мовленнєвих реалізацій; створено узагальнювальні просодичні портрети проповідника в трьох різновидах мовленнєвої діяльності – літургійній проповіді, ситуативній проповіді, духовній бесіді.

У висновках узагальнено основні результати дослідження та окреслено перспективи подальшого вивчення кінематографічних та релігійних дискурсивних утворювань, пошуку та аналізу їхніх специфічних категорій.

Список використаної літератури складається з переліку наукової та довідкової літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ

1.1. Поняття дискурс. Історія питання

Дискурс став об'єктом пильної уваги вчених ще в 1970-і роки, але досі саме поняття набуває все нових смислів, оскільки дискурс – поняття багатовимірне і майже не піддається уніфікації. Існує два підходи до визначення поняття «дискурс». З одного боку, дискурс – це «конкретна комунікативна подія, що фіксується в письмових текстах і мовленні, що здійснюється в певному ... комунікативному просторі» [21, с.18]. Це визначення співзвучне з визначенням, наведеним у лінгвістичній енциклопедії О. Селіванової, де дискурс називається «мовою, зануреною в життя». Дискурс звертає свою увагу на 2 аспекти: прагматична ситуація, яка визначає зв'язність дискурсу, його комунікативну адекватність, та залучається для його інтерпретації, а з іншого боку – це ментальні процеси учасників комунікації, їх соціокультурний досвід, засвоєні ними правила продукування та інтерпретації мовлення зміст дискурсу, міру спонтанності, темп промови, вибір засобів вираження думки тощо [86, с.121-122].

Цей підхід вважатиметься вужчим підходом до визначення дискурсу. У більш широкому сенсі дискурс – це «сукупність тематично співвіднесених текстів: тексти, що об'єднуються в дискурс, звернені, однак, до однієї спільної теми. Зміст дискурсу розкривається не одним окремим текстом, але інтертекстуально у комплексній взаємодії багатьох окремих текстів» [61, с. 415]. Отже, це визначення представляє дискурс як сукупність текстів, що так чи

інакше співвідносяться один з одним і функціонують в одному комунікативному середовищі.

На сучасному етапі теорія дискурсу зазнає фундаментальних перетворень, що відображають зміни в термінологічній базі. Основний етап систематизації теорії дискурсу та методик дискурс-аналізу спостерігався в 90-х роках ХХ століття та пов'язаний з відходом від логоцентричної моделі та зверненням до функціональних характеристик одиниць мови (У. Еко, Ж. Дерріда), розвитком антропоцентричних напрямків (J. Helbig), переглядом категорій структурності мови як системи (І. Шевченко, О. Морозова), створенням дисциплінарно-генетичної концепції (Т. ван Дейк) та виникненням інших інтегративних тенденцій у світовій лінгвістиці.

Дискурсологія, як міждисциплінарний науковий напрямок, апріорі повинна мати об'єктивний інструментарій аналізу та градування дискурсу як об'єкту дослідження у всіх національних мовах. З середини ХХ століття на матеріалі переважно європейських мов представниками наукових шкіл західної лінгвістичної традиції було закладено методологічні засади аналізу одиниць мови та функцій, ідентифіковано специфіку розуміння та інтерпретації текстів різних типів та жанрів, а також розмовних форм мовлення.

Проблематика дискурсу як власне лінгвістичного, соціального, культурологічного та психологічного феномену, маніфестація дискурсу як «внутрішньомовного» та «надтекстового» явища отримали наукове обґрунтування у працях Ф. де Соссюра, Е. Бенвеніста, М. Фуко, М. Пешо, Т. ван Дейка та багатьох інших дослідників. На розвиток теорії дискурсу в європейській лінгвістиці вплинули норми постструктуралізму та постмодернізму, звернення до дослідження мовних актів та зв'язкових текстових структур рівня пропозиції та надфразової єдності (60-70 рр.), соціальних та комунікативно-діяльній парадигми (з 80-х рр. до н.ч.).

Інтеграція терміну «дискурс» у науковий простір філології, як і його системне вивчення в контрастивному зіставленні з промовою та текстом, є предметом дискусій. Одне з класичних визначень дискурсу в західній

структурній лінгвістиці виходить з концепції Т. ван Дейка, який інтерпретує дискурс як сукупне лінгвокогнітивне явище, «зв'язну послідовність письмових речень чи усних висловлювань, виражених у певній комунікативній ситуації з метою передачі інформації або виконання інших соціальних дій» [132, с.183].

У своїх працях Т. ван Дейк аналізує дискурс із двох ракурсів: загальної (комунікативної дії/процесу) та приватної («продукт» комунікативної дії). У широкому розумінні дискурс розглядається як «комплексна комунікативна подія, що відбувається між тим, хто говорить і слухає (спостерігач) у певному тимчасовому, просторовому та іншому контексті, ... яка може бути мовленнєвою, письмовою, а також мати вербальні та невербальні складові», у приватному – як «усний чи письмовий текст з урахуванням присутності лише вербальної складової» [133, с.38].

У концепції Т. ван Дейка системно постулюється принцип вивчення функціональних характеристик мови як з позицій прагматичного підходу до дискурсу, так і з урахуванням соціальних факторів, що стало основою розробленої моделі критичного дискурс-аналізу. У протиставленні трактування дискурсу в західній філології 60-70 рр. ХХ століття як послідовності мовленнєвих актів, зв'язного тексту та його усної розмовної форми, діалогу чи об'єднаних загальним змістом групи висловлювань, Т. ван Дейк формулює інклюзивне трактування дискурсу: «Мовленнєвий потік, мова в його постійному русі, що вбирає в себе все різноманіття історичної епохи, індивідуальних і соціальних особливостей як комуніканта, так і комунікативної ситуації, в якій відбувається спілкування в дискурсі, відображається менталітет і культура як національна, загальна, так і індивідуальна, приватна» [131, с.13]. З кінця 80-х років ХХ століття у європейському та американському мовознавстві дискурс осмислюється як комплексне комунікативне явище.

Поряд із традиційним вивченням текстової (знакової) сторони дискурсу зароджуються системні дослідження сукупності «позалінгвістичних» характеристик тексту (паралінгвальні аспекти та екстралінгвальні фактори), когнітивні та психологічні механізми експлікації формами мови ідеї, закладеної

адресантом промови в основу пропозиції [167, с. 43]. Загалом, Дебора Мікейла Шиффрін виділяє три підходи до трактування поняття дискурсу: *формально-структурний*, згідно з яким дискурс – це «мова вище рівня речення або словосполучення», *функціональний*, згідно з яким дискурс – це будь-яке «вживання мови» і третій підхід, що підкреслює взаємодію *форми і функції*, – «дискурс як висловлювання» [167, с. 43].

Очевидно, що виражені засобами мови в мовленні ті чи інші предметні значення в знаковій (текстовій) формі за допомогою когнітивних механізмів сягають їх концептуальної основи, тобто до психологічної складової, яка як якийсь інваріант поєднує ці різні предметні значення, що виступають як приватні варіанти буття цієї сутності.

Аналіз існуючого різноманіття підходів до вивчення дискурсу дає змогу зробити висновок у тому, що в лінгвістиці відсутнє чітке і загальновизнане його визначення, що охоплює всі випадки його прояву. Розвиваючи смисловий підхід, можна вийти з того, що специфіка дискурсу розкривається через взаємозв'язок прагматики комунікації та культурної складової мови. Будь-який дискурс характеризується водночас відносною стійкістю та свободою. До стійкої сторони належать концептуальні та жанрові основи дискурсу. Водночас актуальна комунікативно-прагматична реалізація дискурсу сприймається як його рухлива варіабельна сторона.

Отже, дискурс, як інтегративне міждисциплінарне явище, потребує критичного осмислення в синергійній єдності з диференційованими параметрами тексту та процесами породження/сприйняття мови, а також з урахуванням етнопсихологічних, культурологічних, лінгвокогнітивних та структурно-логічних факторів комунікації.

Враховуючи те, що метою нашого дисертаційного дослідження є вивчення лінгвальних і екстралінгвальних особливостей проповідницького дискурсу в кінодискурсі, в наступних розділах зупинимося на специфіці дискурсу кінематографії та релігійного (проповідницького) дискурсу.

1.2. Кінодискурс як полікодове та полімодальне утворення

Варто зазначити, що дослідження останніх років у галузі мовознавства наголошують на вивченні різноманітних видів текстів, зокрема і семіотично ускладнених, тобто креолізованих. Як приклади креолізованих текстів традиційно наводять кінотексти, тексти радіомовлення та телебачення, плакатів, засоби наочної агітації та пропаганди, рекламні тексти [50, с. 98]. Кінотекст, безсумнівно, є креолізованим текстом, «особливим лінгвовізуальним феноменом, в якому вербальний і образотворчий компоненти утворюють одне візуальне, структурне, смислове і функціональне ціле, що забезпечує його комплексний прагматичний вплив на адресата» [19, с. 99].

Ми поділяємо думку про те, що «серед креолізованих текстів, що перемогли в культурі, чільне місце належить кінотексту». Кінематограф впевнено посідає позицію «наймасовішого мистецтва», постачальника моделей поведінки для середньостатистичного споживача сучасної культури [137, с. 24], складаючи серйозну конкуренцію друкованому слову [152, с. 259]. Розгляд кінофільму або телесеріалу як креолізованого кінотексту уможливорює застосовувати методи та термінологічний апарат, які застосовуються до художніх текстів. Також це дає змогу застосовувати категорії аналізу образу літературного персонажа до персонажів кінофільмів та телесеріалів різних жанрів та напрямів. Тобто, такий підхід дозволяє нам аналізувати мовлення проповідника в художньому кінофільмі задля подальшого створення його мовленнєвого просодичного портрету.

Кінодискурс стає предметом активного вивчення одразу цілого ряду наук, зокрема семіотики, психології, філології, філософії, педагогіки, теорії та практики перекладу. У науковій літературі в різному тлумаченні трапляються суміжні поняття: «кінотекст», «кінодіалог», «кінооповідання», з яких, з нашого погляду, «кінодискурс» є найширшим.

Зважаючи на існування різних підходів до визначення поняття кінематографічного дискурсу, бачиться необхідним уточнити, що в нашому дослідженні під кінематографічним дискурсом надалі ми, за С. Принсом, будемо розуміти зв'язний текст, що виникає у взаємодії персонажів, разом з його невербальними компонентами (жестами, мімікою, інтонацією) та іншими значущими в сенсовому плані екстралінгвальними факторами [161, с. 17], зазначеними вище.

Обов'язковими характеристиками кінематографічного дискурсу ми вважатимемо колективність авторства (команда сценаристів, режисерів, постановників, акторів тощо), діалогічність – спрямованість на глядача, а також наявність експліцитної та підтекстової інформації.

Підтекстова інформація в дискурсі кінематографа представляє собою приховані або невиражені повністю аспекти, які можуть бути розкриті через контекст, символіку, образи, звуки, кадри, акторську гру, режисерські рішення та інші аспекти кіно. Ця підтекстова інформація може включати в себе глибокі моральні, соціокультурні, психологічні, політичні та філософські рефлексії, які не виражені прямо в словесному або візуальному тексті фільму, але сприймаються глядачем через специфічні прийоми кінематографії. Підтекстова інформація може відображати складні взаємовідносини між персонажами, розкривати їхні мотиви та справжні почуття, коментувати соціальні проблеми або політичні події, або ж пропонувати альтернативні інтерпретації подій на екрані. Часто підтекстова інформація використовується для створення глибшого рівня розуміння фільму та стимулювання обговорення і аналізу його змісту серед глядачів. Застосування підтекстової інформації в кіно є важливим засобом для досягнення глибокого та багатогранного сюжету, а також для висловлення авторської позиції і комунікації ідей та цінностей через мову образів та символів.

Важливою характеристикою кінодискурсу як інституційного виду дискурсу є його обумовленість соціокультурним контекстом, як сукупності зовнішнього (інституційні межі комунікації, в яких знаходяться актори) та внутрішнього (прагматичний вплив на глядача певних складових кінотексту)

контекстів, а також претексту за допомогою різноманітних інтертекстуальних зв'язків), мікроконтексту (під яким варто розуміти моделі взаємовідносин учасників створення кінотвору на знімальному майданчику, стосунки між глядачами та творцями кінофільму та між іншими представниками кіноіндустрії) та макроконтексту (аналіз кіноіндустрії як соціального інституту) та здатності дискурсу кіно до конструювання соціальних смислів та передачі цінностей соціуму [164, с. 27].

Основною складовою кінодискурсу є кінотекст, що безпосередньо взаємодіє з адресатом. Маючи різноманітні загальнотекстові категорії (модальність, членованість, адресованість, інтертекстуальність, інформативність, цілісність, зв'язність, смислове членування, проспекція та ретроспекція) [28, с.46], кінодискурс виявляє подібність до друкованого тексту, що дає змогу говорити про близькість кінематографічного, театрального, літературного та інших видів мистецтва. Опорою на їхні спільні риси виступають можливість трактування кіносценарію як особливого жанру художньої літератури; схожість хронотопів; використання близьких до художньої літератури прийомів прагматичного впливу на глядача. Відмінність кінодискурсу від вищезазначених типів дискурсу проявляється в таких його релевантних особливостях, як відсутність театральної умовності; більш вільне оперування часом та простором; зафіксованість продукту кінодискурсу – кінофільму – на матеріальному носії; закритість подання; множинність протагоністів; високий ступінь імпліцитності, що уможливорює виділення кінодискурсу в окремий самобутній тип дискурсу [180, с. 119-120].

У ролі об'єкту кінодискурсу можливо розглядати кінофільм як його провідну форму реалізації. Колективний автор і цільова аудиторія спільно беруть участь у формуванні кінодискурсу, впливаючи на продукти кіноіндустрії. Будучи семіотичною сутністю штучного походження, кінодискурс є складним полікодовим і полімодальним утворенням. Знакова система кінодискурсу представлена лінгвальною та нелінгвальною (екстралінгвальною та паравербальною) складовими; включає іконічні, індексальні знаки і знаки-

символи, що дає змогу авторам кінодискурсу використовувати широке розмаїття засобів вираження в процесі створення кінопродукту.

Однією з найважливіших рис сучасного кінодискурсу є здатність впливати на цінності та погляди аудиторії, що дає змогу зробити висновок про високу роль кінодискурсу за ступенем впливу на суспільство. Лінгвальний код кінодискурсу представлений мовленням персонажів, текстами та наративами. Основними властивостями лінгвістичного коду кінодискурсу виступають націленість на реципієнта-глядача; орієнтованість на усне відтворення; драматичність, незавершеність; діалогічність; полісеміотичність; художність; процесуальність; відповідність основним комунікативним зразкам сучасного носія мови.

Найважливішими характеристиками кінодискурсу є централізація точки зору процесу комунікації, тісний зв'язок з національними культурними особливостями конкретної країни, властивість відображення реальності, прагматичний вплив на реципієнта, присутність у феномені підтексту, що розглядається.

У межах нашого дослідження, що націлено на вивчення особливостей усної проповіді, зображеної в кінодискурсі, зосередимося на особливостях передачі усного вербального коду засобами кінематографії. Передача лінгвального компонента аудіовізуальних творів відбувається через два канали, що уможливорює виділити елементи, які мають усний модус, тобто усне мовлення і пісні (у нашому випадку – псалми та молитви, які проспівуються під час Богослужіння), і письмовий модус, тобто письмове мовлення та написи. Усний вербальний код вважається провідним серед тих, що сприймаються за допомогою слуху кодів фільму. Роль цього компонента в системі кінодискурсу оцінюється дослідниками по-різному. Так, Ю. Сорока підкреслює діалектичний характер взаємовідносин словесних та образотворчих знаків [91, с. 47]; на їхню рівноправність вказує і П. Вуллен [180, с. 126]. С. Козлофф вважає, що вербальний ряд превалює над відеорядом [152, с. 139]. С. Хіс відводить слову в кінодискурсі підлеглу роль і вбачає у цій характеристиці розмежування кінодискурсу з іншим аудіовізуальним дискурсом – театральним. Дослідник

визначає співвідношення сприйняття аудиторією вербального і візуального як пропорцію 20% на 80% для кіно і 80% на 20% для театру і робить висновок: «Фільм ми дивимося, п'єсу – слухаємо» (*We watch a movie; we hear a play*) [142, с. 126].

Загалом можна констатувати, що питання щодо статусу лінгвальної складової в кінодискурсі не вирішено остаточно попри те, що лінгвальна складова в кінематографі відіграє провідну роль у структурі фільмового дискурсу. Сучасна школа акторської гри має на увазі природну мовленнєву поведінку героїв, що зближує мовлення кіноперсонажів з розмовною мовою. Націленість ігрового кінодискурсу на створення ілюзії правдоподібності подій, як зазначає С. Козлофф, навіть ставить кіноглядачів у становище тих, хто підглядає і підслуховує [152, с. 14-15].

Однак реалізація художнього потенціалу твору відбувається лише в тому випадку, якщо аудиторія переживає життя героя, як своє, а розвиток глядацької активності в етичному напрямі, коли відбувається відчуття порушення чийогось особистого простору, призводить до руйнування естетичного моменту [169, с. 184]. Тому, на наш погляд, ефекти підгляду та підслуховування є суттєвими не для кінодискурсу, а для інших медійних дискурсів, як-то реаліті-шоу.

На відміну від мовлення, що породжується в момент говоріння, що трапляється в кінохроніці, мова в художньому кінофільмі є «квазі-спонтанною» (імітацією спонтанності), «ретельно підготовленою» (*carefully prepared*) [164, с. 27], розрахованою на сприйняття кіноглядачами як спонтанна. Ця характеристика, яку можна назвати «попередньо спланованим усним спілкуванням» (*prefabricated orality*), відбивається на всіх мовних рівнях [152, с. 243].

На підставі вищевикладеного в нашому дослідженні кінодискурс розуміємо як інституціональний прагматично-орієнтований тип дискурсу, що функціонує в часі та просторі і виконує специфічні функції, є полікодовим та полімодальним утворенням, що функціонує в часі та просторі та виконує специфічні функції; утворення, що створюється колективним автором і бере

участь у конструюванні ціннісної картини світу соціокультурно-неоднорідного адресата шляхом взаємодії з ним за допомогою візуальної, звукової та образотворчої складових.

1.3. Лінгвальні та екстралінгвальні особливості релігійного дискурсу. Дискурс англomовного протестантизму.

Завдяки декільком тенденціям у сучасній лінгвістиці, а саме – інтенсивному розвитку дискурсології, зверненню лінгвістів до проблеми взаємодії мови та релігії, визнанню теолінгвістики як особливого синтетичного розділу мовознавства, що вивчає відображення релігії в мові [18; 39; 48; 77; 79] – нині спостерігається зростання наукового інтересу до вивчення релігійного дискурсу. Поняття «релігійний дискурс», що з кінця 1990-х років набув поширення у вітчизняній лінгвістиці, по-різному тлумачиться мовознавцями, що пояснюється як неоднозначністю, розмитістю меж самого поняття «дискурс», а також складністю, багатогранністю цього об'єкта вивчення.

У широкому сенсі релігійний дискурс тлумачиться як висловлювання на релігійну тему, мовленнєві акти у сфері релігії, сукупність тематично співвіднесених текстів, націлених на залучення людини до віри; тип мовленнєвої поведінки людини, зумовлений його релігійною свідомістю; сукупність способів (стратегій, тактик, засобів) впливу церкви на вірян; спеціалізований клішований різновид спілкування і т.ін. [57, с. 16].

Множинність визначень релігійного дискурсу, кожне з яких відбиває ті чи інші сторони досліджуваного комунікативного явища, обумовлена різними підходами до цього феномену. При широкому підході під релігійним дискурсом розуміється сукупність комунікативних дій, як вербальних, так і позбавлених вербального супроводу, спрямованих на передачу, збереження та розвиток релігійних уявлень [67, с. 46]. При вузькому підході до цього дискурсу наголошується на його вербальній складовій, що є безпосереднім об'єктом лінгвістичного дослідження [27, с. 7].

Варто зазначити, що вивчення вербальної складової релігійного дискурсу в межах нового синтетичного напрямку – теолінгвістики – також передбачає «вивчення «релігійного мови» у вузькому і широкому розумінні цього терміна» [18, с.166]. «У вузькому значенні релігійна мова витлумачується як мова моральної та догматичної теології, а також мова ритуальна (літургійна мова в християнстві), мова особистих молитов, Святих текстів (Біблія), проповідей, творів релігійної художньої літератури. У широкому значенні до релігійної мови уналежнюють і розмовну мову, що містить висловлювання про Бога, а також мову текстів на релігійну тему – наприклад, текстів з історії, соціології та психології релігії. Основну увагу при тлумаченні взаємозв'язку мови і релігії за такого підходу скеровано на встановлення кореляцій між цими сферами, зокрема, на визначення «мовних явищ і мовних одиниць, появу і функціонування яких у мовній системі зумовлено релігійними факторами» [48, с. 43].

Об'єднання різних підходів стає, на нашу думку, можливим при розумінні релігійного дискурсу як складного комунікативно-когнітивного, соціального феномену, що є сукупністю комунікативних дій та комунікативних подій, що співвідносяться з денотативною галуззю «релігія та церква», які реалізуються в релігійному дискурсі. Призначенням цього дискурсу є спілкування людини із Богом; взаємодія вірян з метою збереження, передачі та поширення релігійного знання, а також організації внутрішньоцерковного життя; підтримка відносин церкви з державою та суспільством загалом.

Семіотичний простір релігійного дискурсу формується як вербальними, так і невербальними знаками. За типом фізичного сприйняття знаки релігійного дискурсу можуть бути слуховими або *акустичними* (звуки дзвону, заклик до початку та закінчення колективної молитви тощо), оптичними або *візуальними* (поклони, жести одорації, елементи одягу священнослужителів), відчутними та смаковими (аромати і пахощі), *тактильними* (ритуальне цілування ікони, *passing of the peace* – ритуал в англіканському богослужінні, під час якого парафіяни обіймають одне одного на знак примирення, цілування каблучки священнослужителя). За ступенем абстракції в межах релігійного дискурсу

можна виділити знаки-копії (або ікони), знаки-символи та знаки-індекси. Знаки-копії (чи ікони), безумовно, посідають пріоритетне місце в цій класифікації. Крім зазначених, у релігійному дискурсі функціонують і знаки-артефакти, до яких належать позначення предметів храму (вівтар, аналой, іконостас); предмети одягу та головні убори священнослужителів (апостольник, мантия, митра, ряса); об'єкти релігійного культу (кадило, хрест, ікона, ладанка, свічка); будівлі та споруди (амвон, дзвіниця, паперть, ризниця) [77, с. 15].

Усі функції релігійного дискурсу можна умовно розділити на два класи: загальнодискурсивні (характерні для всіх типів спілкування, але мають деякі особливості реалізації в релігійному дискурсі) і приватні чи специфічні – характерні лише для релігійного дискурсу. Серед загальнодискурсивних функцій є репрезентативна, комунікативна, апелятивна, експресивна (емотивна), фатична та інформативна функції. На перше місце за рівнем актуальності виходить апелятивна функція, оскільки будь-який жанровий зразок релігійного дискурсу передбачає обов'язкову апеляцію до волі та почуттів людини (особливо проповідь), або апеляцію до всемогутності Бога (проповідь, молитва). Друге за значущістю місце посідає емотивна чи експресивна функція – у релігійному дискурсі значно знижений компонент раціональності, все тримається силі віри, на емоційному початку. Наступне місце посідає репрезентативна функція (подання, моделювання особливого світу вірян), яка має важливе значення для формування інформаційного простору релігійного дискурсу [162, с. 93].

Оскільки метою нашого дослідження є вивчення особливостей функціонування *англомовного* проповідницького дискурсу в дискурсі кіно, вважаємо за доцільне зупинитися на особливостях англійського релігійного дискурсу, який за конфесійною приналежністю можна віднести до *протестантської* деномінації.

Історично склалося, що у Великобританії офіційною є протестантська Англійська церква (*Church of England*), яка налічує близько 25 млн. парафіян (у світі – близько 70 млн. осіб). Визнаною державою, але відокремленою від неї є протестантська Шотландська (пресвітеріанська) (*Presbyterian Church of Scotland*).

Численні церкви, що функціонують на території Великобританії, але не визнані державою, об'єднано терміном «Вільні церкви» (*Free Churches*). Усі вони також належать до протестантської течії – методистська, баптистська, об'єднана реформована, церква Армії Порятунку, суспільство квакерів та ін. Члени вільних церков відомі під іменами сектантів або нонконформістів [Кравченко Н, монографія 2018, с.92-93].

В США також спостерігається превалювання християнських протестантських напрямів. Сталося це завдяки тому, що емігранти з різних країн уважали доцільним установлювати на новій землі власні принципи і засади. Крім того, Сполучені Штати завжди являли собою благодатний ґрунт і для розвитку нових релігійних течій. В теперішній час більшість населення США сповідує християнство. З них приблизно 55% - це протестанти різних деномінацій. Однією з найпотужніших релігійних течій у США є Євангелізм (*Evangelical Protestantism*). Панівними релігіями США є так звані релігії «Нового століття». Серед них виділяють громаду Учнів Христа, засновану ще в XIX столітті, мормонів, адвентистів сьомого дня, баптистів, Свідків Єгови, лютеран, методистів. Всі з вище перелічених деномінацій відносяться до протестантських течій [48, с. 93–94].

Дискурс англomовного протестантизму – один із видів релігійного дискурсу. Складові цього дискурсу різноманітні: до нього належать біблійні тексти в англійському перекладі (існує понад 450 перекладів Біблії англійською мовою за історію християнства), автентичні історичні тексти публічних виступів владних персон Англії, починаючи з XVI століття, які володіють одночасно вищою духовною владою і є агентами англосаксонського релігійного дискурсу, тексти сучасних англійських та американських протестантських проповідей та релігійних статей, молитви, теологічні коментарі, що мають авторів, об'єднаних протестантським християнським світоглядом, які спілкуються з адресатом у реальному часі для здійснення провідних комунікативних цілей: залучення та утвердження в християнській вірі, заклик до покаяння [113].

Дискурс англомовного протестантизму, як і будь-який релігійний дискурс має інституційно-персональний статус. Інституційним називається дискурс, який здійснюється в соціальних інститутах, спілкування в яких є складовою їхньої організації. У релігійному дискурсі головним соціальним інститутом є церква. Серед англосаксонських громадських інститутів, що забезпечують встановлення, збереження та поширення духовних цінностей та норм у соціумі, особливе місце посідають релігійні організації (церква, монастир, синод та ін.).

Специфіка дискурсу англомовного протестантизму як релігійного утворення полягає в тому, що його конститутивними учасниками є не тільки священнослужителі та парафіяни (внутрішні та зовнішні учасники), а й Бог (*God*), який виступає в ролі Суперагента, до якого звернені молитви, псалми, сповіді в низці конфесій і т.ін. У релігійному спілкуванні виражаються ієрархічні відносини (*God – God's servant*). Так, імена *Pantocrator, the Almighty, God* репрезентують ідею управління створеним світом, всесвітньої могутності Бога. В іменах *Highest, Lord in Highest* актуалізується оцінний компонент і вказівка на місце в небесній ієрархії. Є служителі, які є посередниками у стосунках Бога і людей, – ангели, апостоли, які займають строго певне місце в ієрархії залежно від чину, тобто безпосередньої близькості до Бога. В інституційно-релігійній рольовій парадигмі священник (*priest, pastor, diacon, elder, presbyter*) має домінуюче статусне становище: він присутній у всіх сферах життєдіяльності – при народженні людини (виконавець обряду хрещення як ініціації в християнській релігії), у матримоніальних заходах (здійснювач таїнства вінчання при укладанні шлюбу), у ситуаціях отримання життєвих орієнтирів (порадник, екзорцист на сповіді, проповідник у релігійних зборах), при закінченні життя (сповідник і особа, яка проводить в останній путь) [170, с. 89].

Інституційне встановлення дискурсу англомовного протестантизму полягає також у принциповому статусному нерівноправності комунікантів, при цьому парафіяни повинні довіряти своєму проповіднику, а проповідник (пресвітер) – прагнути до підтримки відповідного статусу компетентного та кваліфікованого фахівця, який щиро бажає їм допомогти. Він дає їм зрозуміти,

що все владнається, що йому відомі способи вирішення важливих ситуацій, що парафіяни повинні беззастережно виконувати Божі заповіді.

Статусна нерівність у аналізованій комунікативній діаді носить як індексний, і ситуативний характер. Індексна нерівність, обумовлена довготривалою (постійною) ознакою учасників спілкування, виражається в тому, що один з комунікантів має певні знання, які можуть принести користь іншому комуніканту, що цими знаннями не володіє. Ситуативна нерівність виявляється у тому, що ініціальною мовленнєвою дією у релігійному спілкуванні є звернення до Бога. Суперагент релігійного дискурсу не тільки керує життям, а й «творює» його, адже Він є джерелом будь-якого буття. Той, хто звертається з проханням, тим самим ставить себе в становище нижче. Тут спостерігаємо особливості комунікативної природи релігійного дискурсу, в якій, за ствердженням Н. Кравченко, спостерігається розмежування двох шарів, двох рівнів комунікації: «Міжособистісна комунікація в релігійній сфері характеризує лише один, горизонтальний, шар релігійної комунікації – людське спілкування. Набагато значущою є так звана «вертикальна» площина релігійної комунікації, а саме – спілкування з Богом. Спілкування кожного християнина з Богом здійснюється у вигляді монологу, але водночас у процесі цього зовні односпрямованого комунікативного акту відбувається якісна трансформація у свідомості адресанта (вірянина) під впливом адресата (Бога), який експліцитно не бере участі в комунікації. Своєрідність релігійної комунікації полягає в обов'язковому злитті й узгодженій дії онтологічно різнорідних енергій» [48, с. 26-27]. Ця узгоджена дія енергій різного онтологічного характеру призводить до синергійності релігійного спілкування. Суть синергії (від грец. Συnergieα – спільна, узгоджена дія) вбачається в з'єднання людини з Богом. «Згідно із цим розумінням синергії людина здатна сприяти своєму порятунку, бути спілником у ньому: порятунок – це справа *боголюдська*, вона передбачає участь *Божественного* і *людського* начал. Людина рятується благодаттю – тобто дією в ній Бога; Ісус Христос своєю кров'ю дарував людям спокутування їхньої провини та прощення гріхів, але людина може і повинна докласти зусиль (у вірі й справах, у покаянні, молитві і т.

ін.), щоб відкрити себе для прийняття благодаті, дару порятунку. Благодать надається людині тільки тоді, коли вона сама робить себе гідною її» [48, с. 29].

Релігійний дискурс як переважно інституційний тип комунікації може мати персональний статус, якщо брати до уваги особистісне спілкування людини з Богом, потаємне благання під час молитви або спілкування парафіянина зі священником (наприклад, на сповіді або під час духовної бесіди). Релігійний дискурс виявляє також властивості персонального спілкування, що дають змогу продуцентам конструювати тексти, що відображають внутрішній світ авторів, що містять обговорення світоглядних проблем, спрямованих на формування релігійного світосприйняття, коригування картини світу [27].

Цінності дискурсу англомовного протестантизму неоднорідні за змістом, функціям та характером вимог до їх реалізації, але можуть виступати регуляторами соціальної поведінки людей. Віра (*faith*) – базова цінність, яка призводить людину до вибудовування всієї наступної ієрархії цінностей, надає сильний вплив як у функціонуванні державних та громадських інститутів, так і на буття індивіда [59, с. 337].

Дискурс англомовного протестантизму має вагомий впливовий потенціал, функцією якого вважається зміна життя людей. Для релігійної втіхи характерна позитивна оцінка усіляких поневірянь і утисків у житті, які винагороджуються за порогом земного існування. Гранична форма метавтіхи – уявне спілкування втішного з Богом. Важливими засобами релігійної втіхи може бути релігійний катарсис, релігійна сповідь.

Дискурс англомовного протестантизму включає елементи сугестії. Сугестивність, або навіювання (від лат. *suggestion* – навіювання), розуміється як процес впливу на психіку адресата, на його почуття, розум, волю, пов'язаний зі зниженням свідомості, аналітичності та критичності при сприйнятті інформації, що вселяється у вірянина, особливо під час ритуалу богослужіння [122, с. 3]. До важливих засобів психологічного впливу належить проповідь, про яку йтиметься в наступному параграфі. Психотерапевтичні можливості дискурсу англомовного протестантизму збільшуються завдяки наявності ідеї Бога. Бог – це гарантія

стабільності та справедливості. Для індивіда Бог – це ідеальний співрозмовник, який завжди і в будь-яких умовах здатний вислухати і допомогти йому.

Найважливішим засобом ідеолого-психологічного впливу на вірян є релігійний культ, який допомагає формувати та відновлювати стереотипи у свідомості та поведінці членів релігійної громади. Сильний вплив на присутніх в англійських протестантських церквах мають естетичні компоненти богослужіння, до яких належать декілька складових. По-перше, це споруда храму, для якого «самий простір – не лише рівномірне безструктурне місце, не проста графа, а саме – своєрідна реальність, наскрізь організована, ніде не байдужа, що має внутрішню впорядкованість і будову» [139, с. 178]. Християнський храм – це не просто архітектурна споруда, що є предметом естетичного милування, але свого роду «модель світобудови, образ «небесного» та «земного». Як би не були зовні привабливі його художньо-архітектурні форми, основне їх призначення полягає в тому, щоб піднімати людський розум до осягнення таємниці Бога і створеного Ним універсуму, що складається з двох світів – духовного, «розумного» (світ небесної ієрархії, за Ареопагітом), і місцевого, чуттєвого і плотського» [176, с. 363]. Церква рукотворна – це образ усієї світобудови, що складається з «сутностей видимих і невидимих» (тобто з ангелів і всього того, що належить до тутешнього видимого світу). «Адже якщо розглядати церкву з погляду зодчества, вона, будучи єдиним будинком», ділиться на частини: вівтар і храм [178, с. 178]. «Але з іншого боку, вона залишається єдиною за іпостасі, не допускаючи поділу своїх частин...». «Подібно і весь світ існуючих» ділиться на світ видимий і невидимий. Маючи різну природу, ці два світи утворюють єдиний універсум, як частини утворюють єдність [113]. По-друге, це літургійні співи – псалми, молитви. Особливістю англійських співів є спосіб використання неметричних текстів, включаючи псалми та піснеспіви з Біблії, шляхом зіставлення природного мовленнєвого ритму слів з нотами простої гармонізованої мелодії. Цей відмінний тип співу є важливим елементом англійської церковної музики. Голоси співців, які співають а капела або в супроводі органу, сприяють створенню особливої піднесеної атмосфери

Богослужіння. По-третє, кадіння під час літургійного Богослужіння – символічне спалення жертви для пахощів диму, що підноситься до неба і, отже, до Бога. За тлумаченням багатьох церковних чинів кадильниця є людством Христовим, наповненим божественним вогнем, а дим, відповідно, передує паху Духа Святого [118, с. 184]. За іншими тлумаченнями, вугілля кадильниці символізує людську природу Ісуса, сам вогонь – природу божественну, дим же, що розповсюджується за обрядом, є молитви людей, звернені до Бога [122, с. 3]. У кадильниці нерідко бачать і прообраз самої Богоматері, яка вмістила Невмістимого Христа і саме в такому образі Пресвята Діва згадується у багатьох молитвах [179, с. 124].

Гармонійне поєднання семіотично різних складових англомовного протестантського дискурсу Богослужіння здійснює не тільки естетичний вплив на парафіян/відвідувачів храму, але й проникнуто глибоким символізмом. Оскільки більшість літургійних проповідей у досліджуваних кінотворах відбувалася в храмовій обстановці, водночас даючи можливість глядачам поринути в атмосферу храму завдяки відеоряду, вважаємо за доцільне докладніше зупинитися на символічності будови англіканського храму, що пронизана глибоким духовним значенням і ритуальним чином, які відображають богослужбові переконання та ідеали цієї християнської конфесії.

Високі склепіння та стовпи, характерні для англіканських храмів, символізують прагнення близького спілкування з Богом. Ця вертикальність підкреслює ідею височини та небесного зв'язку. Вівтар є центром богослужіння в англіканській традиції та символізує присутність Христа в Євхаристії. Його розташування попереду і вище за інші частини храму приділяє особливу увагу цьому ритуалу, а також підкреслює велич жертви Христа. Вікна з вітражами, що часто зображують біблійні сцени та святих, є засобом навчання вірян, які нагадують їм про християнські цінності та історію. Вікно також символізує світло та істину Христа. Пульпіт (висока архітектурна конструкція або платформа, зазвичай зі сходами та кафедрою, на якій оратор, священник чи проповідник дає проповідь чи читання зі Святого Письма під час богослужіння) розташовується в центральній частині храму, неподалік вівтаря, що підкреслює його роль у

спільному служінні Богу та вірянам. Хрест і свічки, які часто присутні в англіканському храмі, символізують жертву і світло Христа відповідно. Вони нагадують вірянам про центральні догми християнства. Притвор та нартекс (зовнішні вестибюлі храму), які символізують перехід зі світської сфери до сфери сакральної. Віряни вважають, що спілкування з Богом починається в момент перетинання порога храму.

Отже, можна сказати, що в англіканській традиції будова храму є своєрідним «книжним зображенням» віри і служіння, де кожен елемент несе глибокий символічний зміст і нагадує вірянам про духовні цінності та вірування англіканської церкви.

Ідеологічним засобом утримання вірян в англійському протестантському дискурсі служать домінуючі догмати в християнстві – найважливіше джерело знань, що дає керівні принципи стосунків людей Богом та один з одним. Саме ці догмати й покликана роз'яснювати проповідь, виявленню статусу якої в системі релігійного дискурсу присвячено наступний параграф дисертаційного дослідження.

1.3.1. Проповідницький дискурс та його місце в релігійному дискурсі.

У дискурсивній лінгвістиці спостерігається стійкий інтерес до вивчення релігійних жанрів та типів дискурсу, їх конститутивних особливостей, жанрових та текстових категорій, комунікативно-прагматичних особливостей та функціонально-стилістичної своєрідності. Вивчення проповіді як різновиду публічної промови представляє великий інтерес у нашому дослідженні, оскільки саме мовлення є комунікація є основою професійної активності священнослужителя, а його проповіді є одним із головних інструментів впливу на аудиторію.

Зарубіжні лінгвісти (зокрема, американські та англійські) традиційно приділяють велику увагу дослідженню релігійного дискурсу загалом та проповідницького зокрема в своїх наукових розвідках. Останнім часом

дослідженню проповіді як жанру релігійного дискурсу присвячено низку дисертаційних робіт також і вітчизняних лінгвістів. У дисертації Ю. Кота висвітлено історію становлення морально-духовного жанру Різдвяної проповіді в соціокультурному контексті з акцентом на комунікативну спрямованість та паралінгвальні засоби впливу на слухачів [40]. Роботу Ю. Олешко присвячено дослідженню староукраїнської проповіді XVII ст. в комунікативно-когнітивному аспекті [68]. Стратегічні параметри православної проповіді XX ст. вивчала М. Смирнова на основі аналізу лексико-семантичних, синтаксичних та комунікативно-дискурсивних характеристик, запропонувавши нову методику аналізу загальних і спеціальних стратегій і тактик побудови православної проповіді [90].

З погляду побутування та породження проповідь можна віднести до релігійного дискурсу. Однак необхідно водночас сказати, що проповідь, будучи специфічним видом мовленнєвої комунікації, містить у собі елементи різних форматів дискурсу: філософського, ораторського, рекламного, інституційного, художнього та ін. Згідно з визначенням І. Осташук, проповідь – це «дидактичний твір ораторського типу, що містить етичні вимоги (зазвичай з релігійним забарвленням) і спонукає слухача до емоційного сприйняття цих вимог» [69]. Тому проповідь представляє особливий інтерес для лінгвістичного вивчення, будучи одним із найдавніших форматів дискурсу та, відповідно, типів тексту, що склалися в різних мовних культурах. Варто наголосити, що і формат дискурсу, і тип тексту «проповідь» з огляду зазначених причин досить жорстко регламентовані, що сприяє потужності потенціалу її впливу на слухачів. Залежно від розуміння та трактування змісту та функції проповіді в дискурсі існують різні визначення зазначеного типу тексту. Дослідники цього виду комунікативної діяльності характеризують проповідь у широкому та у вузькому значенні слова. У широкому значенні проповідь визначається як проголошення волі Божої [63], як «прояв духу і сили. За своїм предметом і своїми внутрішніми властивостями вона має божественне, надмірне походження. Своїм змістом вона охоплює питання духовного життя, а її метою є спасіння людини і наслідування Царства

Небесного» [110, с. 111]; як «особливий жанр, якому характерна специфічна структура та спеціальні засоби мовної виразності [66, с. 372]; як «дидактичний твір ораторського типу, що містить етичні вимоги (зазвичай із релігійним забарвленням) і примушує слухача до емоційного сприйняття цих вимог» [151, с. 36]; як «сповіщення євангельського вчення про наше спасіння в живому мовленні перед народом [2, с. 15]; як промова, що, «виступаючи посередницею між Богом і людьми, з одного боку, перетворює божественний імператив у поняття, доступні людському розумінню, а з іншого, – навпаки, узгоджує категорії людського мислення з богоодкровенною істиною» [72, с. 56]. Проповідь у вузькому сенсі – промова, яку вимовляє священнослужитель перед вірянами під час або відразу після богослужіння [119, с. 127]; «жанр релігійної пропаганди, публічна промова священнослужителя (проповідника) в храмі, що звернена до парафіян під час богослужіння і містить роз'яснення положень віровчення, коментарі до Святого Письма, рекомендації до відповідної поведінки та дій. Через проповідь здійснюється релігійний вплив на вірян у позарелігійних сферах їхнього життя. Специфічною особливістю релігійної проповіді є вплив не стільки на розум, скільки на емоції, підсвідомість, інстинкти, тобто позалогічне переконання» [52, с.137]; «мова релігійно-повчального характеру, з якою священнослужитель звертається до вірян під час богослужіння. Завданням такої проповіді є: «1) розкриття і з'ясування у свідомості вірян богоодкровенних істин християнської віри; 2) спонукання їх узгодити своє життя з християнським вченням» [70, с. 106].

Перевагою інтерпретації проповіді у вузькому і широкому значенні є те, що в цьому випадку враховується і загальна характеристика проповіді, і конкретні умови її реалізації. Християнська проповідь у широкому сенсі є можливою у будь-якому місці за будь-яких обставин, тоді як проповідь у вузькому сенсі вимовляється в певному місці й у встановлений час після богослужіння з конкретного приводу і адресується деякою сукупністю людей, об'єднаних спільними ціннісними орієнтаціями. У спеціальній літературі виділяють загальні та специфічні ознаки проповіді як тексту. Щодо загальних ознак існує більший

чи менший ступінь єдності поглядів. Як і будь-який текст, проповідь має на меті, синтаксичну та семантичну структуру, а також такі ознаки, як цілісність, зв'язність, інтенціональність, інтертекстуальність, тематичність, ситуативна зумовленість, граматичність та ін. Щодо специфічних характеристик типу тексту «проповідь» думки дослідників розходяться. Наприклад, комунікативна структура проповіді «визначається співвідношенням трьох основних компонентів: адресант – адресат – тема» [81, с. 187]. Проповідь вимовляється, як правило, священнослужителем під час богослужіння після читання Євангелія або наприкінці служби і є роздумом, церковною реакцією на прочитаний біблійний уривок. У деяких випадках проповідь виноситься з певного приводу або з певної теми стосовно подій, актуальних для приходу. Для проповіді характерна апеляція до прецедентів (передусім до біблійних сюжетів, святоотецької літератури та ін.). Тут можна стверджувати, що властивості комунікантів менш значущі для побутування проповіді в комунікативному просторі: «проповідь, коли йдеться про предмети віри, має дієвий характер незалежно від цього, хто є її автором [104, с. 12]. З огляду на те, що специфічні ознаки проповіді обумовлені впливом ідіостилістичних характеристик особистості проповідника, оскільки від ідіостилю залежить реалізація текстотипологічних особливостей відповідного типу тексту. Саме адресант вибирає мовні та немовні засоби на адресата, враховуючи характеристики останнього. Особливе місце в проповіді займає Біблія, будучи не тільки змістовним стрижнем проповіді, а й фоном для інтерпретації актуальної інформації. З огляду на це проповідь, яка може бути присвячена різним темам, як правило, містить посилання до Старозавітної розповіді або до Євангельських притч. Цим проповідь відрізняється від інших типів тексту, в яких присутні лексичні біблійні та/або цитати з Біблії, а також інші прецедентні феномени, пов'язані з біблійними сюжетами. У проповіді апеляція до біблійності у вузькому і широкому значенні не є художньою деталлю або стилістичним засобом, а є прямими чи непрямыми номінаціями надцінностей, значущих для слухачів. На семантичній та синтаксичній організації проповіді позначається діалектика універсального та культурно-специфічного, а також

вплив індивідуальних особливостей проповідника як адресанта, що породжує текст, та ставлення слухачів до особистості проповідника.

Необхідно зазначити, що проповідницький дискурс має не меншу персуазивну силу, ніж дискурс публіцистичний, оскільки в ньому так само, як в останньому, «адресант для переконання адресата використовує всі доступні мовні засоби, вдаючись не тільки до логічних доказів, але й до маніпулятивних прийомів, іноді не усвідомлюючи цього» [159, с. 78]. Отже, у тексті релігійної проповіді інтенціональні категорії, зокрема сама інтенціональність як текстотворча (глобальна) категорія, також є структурно, семантично і функціонально значущими. У релігійній проповіді більш приватними стосовно глобальної категорії інтенційності виступають категорії оціночності, тональності, діалогічності. Тональність як категоріальний текстовий феномен варто розглядати як категорію, що «об'єднує різнорівневі засоби, які в цілому тексті розкривають психологічну установку автора, його емоційну оцінку, ціннісні орієнтири. Тональність відіграє істотну роль у розгортанні тексту та оформленні його діалогічних позицій» [147, с. 95]. У жанрі проповіді укладена репрезентація божественної істини, у зв'язку з чим у комунікативній ситуації присутній (поряд з догматичним і етичним) особливий містичний компонент: учасники релігійної комунікації відчують і висловлюють благоговійне ставлення (особливо шанобливе) до Бога-невидимого у межах релігійного спілкування учасника комунікації. Цей компонент співвідноситься з благоговійною тональністю релігійного тексту. Однак варто пам'ятати про те, що проповідь, як тип релігійної комунікації, є все-таки специфічним жанром. Специфіка проповіді полягає в її призначенні бути зверненою до адресата з метою навчання «правильним» з точки зору християнства вчинкам і діям, з метою заклику адресанта до аналізу його буттєвих установок і цінностей. Ця особливість аналізованого жанру дає змогу говорити про наявність у проповідницьких текстах ще одного різновиду тональності – дидактичність. Не випадково багато дослідників називають дидактичну функцію основоположною для тексту проповіді, оскільки «...проповідник метою свого висловлювання має

завжди єдину мету – навчити парафіянина індивідуально, саме не всіх, а кожного знайти шлях у Царство Небесне» [113]. Текст проповіді загалом, як відомо, створюється за канонами ораторського мистецтва, всякий конкретний текст проповіді припускає певний ступінь свободи. При цьому коло інтересів проповідника дуже широке – порушуються питання далеко не тільки богословські, а й моральні, соціальні, аж до побутових. Який стиль спілкування з паствою обере проповідник, за допомогою яких засобів (насамперед, мовних) він реалізуватиме свої інтенції – визначається багатьма критеріями, зокрема його особистісними характеристиками. Тобто, незважаючи на спільність глобальної інтенції всіх проповідників – «вказати прихожанину шлях у Царство Небесне», підхід кожного з них до встановлення контакту з паствою, до використання засобів впливу різний, про що свідчать результати робіт багатьох дослідників релігійного стилю. Значущість авторської свободи в структурно-смісловій організації тексту проповіді уможлиблює вважати, що в цих текстах присутній ще один – третій – різновид тональності, а саме індивідуально-авторська тональність. На нашу думку, пріоритетною в текстах жанру, що розглядається, є дидактична тональність, що виступає провідним компонентом інтенційності в жанрі проповіді. Тому цей тип тональності ми розглядаємо як ключову в межах взаємодії проповідника та адресата при реалізації обома сторонами своїх комунікативних стратегій у жанрі проповіді.

Засоби реалізації дидактичної тональності різноманітні й на відміну від засобів висловлювання благоговійної тональності функціонують на різних рівнях мовної системи. Хоча сама по собі дидактична функція неоднаково реалізується різними проповідниками, все-таки можна говорити про типові мовні «прикмети» дидактичної тональності в жанрі проповіді. Однак найбільш очевидним є дидактичний тон релігійної мови на лексичному, синтаксичному та просодичному рівнях.

На основі вивчених індивідуальних особливостей мовлення мовця можливо створення просодичного портрету оратора – комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, яка виступає у ролі оратора.

1.4. Мовна особистість. Проблема створення мовленнєвого портрету мовця.

У попередньому параграфі дисертації було наголошено на важливості ідіостилістичних характеристик особистості проповідника для створення специфічних ознак проповіді, адже від ідіостилю залежить реалізація типологічних особливостей відповідного типу тексту.

Розуміючи важливість фактору аудиторії для здійснення успішної проповіді, необхідно визнати найважливішим агентом риторичної моделі проповіді мовну особистість проповідника. Про мовну особистість як сукупність комунікативних, когнітивних та поведінкових характеристик лінгвісти заговорили ще в 1930-ті роки. Термін уперше вжив В. Виноградов стосовно категорії образу автора в художніх творах. Вибух дослідницького інтересу до мовної особистості стався в 1980-ті роки. У цей час робляться успішні спроби визначити мовну особистість у термінологічному, епістемологічному та практичному плані. Відповідно до концепції Ю. Караулова, мовна особистість – це «людина, яка має здатність створювати і сприймати тексти, що відрізняються а) ступенем структурно-мовної складності; б) глибиною та точністю відображення дійсності; в) певною цільовою спрямованістю» [107]. Більш адекватним для нашого дослідження є акцент на комунікативно-діяльнісний аспект мовної особистості, де вона визначається як «суб'єкт мовної діяльності як *носії готовності створювати* та сприймати твори мови (тексти)». Нині в структурі мовної особистості виділяються п'ять рівнів: вербально-граматичний, когнітивний, прагматичний, емоційний та моторико-артикуляційний. Вербально-граматичний рівень або лексикон мовної особистості охоплюють одиниці лексичного та граматичного пластів мови: слово, морфема, дериват, тип керування у словосполученнях. На когнітивному або тезаурусному рівні знаходять відображення елементи мовної картини світу носія, зокрема дефініція,

дескрипція, перифраза, кадр, приказка/прислів'я, фразеологізм, гіперонім/гіпонім, афоризм, концепт. Прагматичний рівень чи *прагматикон* мовної особистості пов'язаний з її цілями, інтенціями і з пресупозицій, оцінок, прецедентних текстів, сценаріїв і планів. Емоційний рівень чи *емотикон* передбачає здатність особистості висловлювати оцінні судження. Для нашого дослідження особливий інтерес має моторико-артикуляційний рівень, який є звучною мовою, що несе інформацію про її носія: стать, вік, соціальний статус, рівень освіти, деякі риси характеру та емоційний стан. Це може бути важливою методологічною знахідкою щодо лінгвістики жесту і тональності дискурсу. У змісті мовної особистості також є ряд компонентів, що корелюють з рівнями мовної особистості: світоглядний, культурологічний, особистісний. Модель як функціональна апроксимація об'єкта дослідження передбачає деяку ідеалізацію та відомий ступінь наукової абстракції. Побудова моделі мовної особистості можлива лише на рівні індивіда, типового представника соціальної/професійної групи, типового представника *homo sapiens*.

Компромісним варіантом у ролі методу дослідження є метод мовленнєвого портретування, що став популярним останніми роками серед лінгвістів. Він полягає у планомірному описі особливостей мовної особистості відповідно до поставлених дослідником завданнями. Прагматичний рівень мовної особистості є сукупністю інтенцій, комунікативних стратегій і тактик, прийомів аргументації, до яких вдається адресант висловлювання. Відновити прагматикон мовної особистості із сукупності створених нею творів можна за допомогою інтент-аналізу.

Сьогодні мовна особистість визначається як «багатошаровий та багатокомпонентний набір мовних здібностей, умінь, готовності до здійснення мовленнєвих вчинків, які класифікуються, з одного боку, за видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), а з іншого – за рівнями мови» [20, с. 27].

Інакше кажучи, «мовна особистість є особистість, виражена у мові (текстах) через мову; особистість, реконструйована у своїх основних рисах з

урахуванням мовних засобів» [20, с. 32]. Продуктом мовленнєвої діяльності мовної особистості є деяка сукупність текстів, що становлять її ідіолект у широкому розумінні цього слова, де ідіолект – це «взагалі реалізація даної мови в устах індивіда, тобто сукупність текстів, що породжуються мовцем та досліджуваних лінгвістом з метою вивчення системи мови» [48].

Мовна особистість несе в собі інформацію про комплекс рис досліджуваного індивідуума: соціальних, біологічних та психологічних. Відомо, що «мовленнєвий апарат є і частиною людського тіла, і виконавчим психічним органом діяльності» [6, с. 28].

Отже, мова відображає мовну особистість у всьому розмаїтті її проявів, а значить аналіз мовлення сприяє реконструкції мовної особистості. Ідентифікуючи константні мовленнєві і, зокрема, просодичні риси індивідуума, що нас цікавлять, дослідник здатний на встановлення низки «зовнішніх» характеристик особистості, а саме: статево-вікових та інших фізіолого-антропометричних ознак; рівня освіти та мовної культури [20, с. 29]; психофізіологічних особливостей, емоційного стану, соціокультурного статусу, а також регіональної власності. Окрім ознак, що відрізняють її зовнішні характеристики, мовна особистість може володіти широким спектром варіативності просодичних характеристик. Так, тут йдеться про фоностилістичну, прагматичну, емотивну варіативність, а також здатність особистості ситуативно імітувати інших індивідуумів. У цьому випадку маємо на увазі дослідження перевтіленої мовної особистості та вживання комунікативної стратегії «мовленнєва маска», наприклад, в акторській мові, що є предметом нашого дослідження.

Окремо варто зупинитися на прагматичній складовій мовної особистості. Прагматичний рівень мовної особистості є сукупністю інтенцій, комунікативних стратегій і тактик, прийомів аргументації, до яких вдається адресант висловлювання. Відновити прагматикон мовної особистості із сукупності створених нею мовленнєвих утворень можна за допомогою інтент-аналізу. Інтент-аналіз має на меті оцінювання дослідником висловлювань за трьома

критеріями: чим викликано висловлювання, яка його цільова спрямованість і навіщо його потрібно говорити. При проведенні інтент-аналізу є логічним скористатися класифікацією стратегій А. Єрмоленко [29]. Комунікативна стратегія – це схема мовленнєвих дій, вкладених у досягнення комунікативної мети. Вона охоплює всю сферу побудови процесу комунікації і включає планування процесу мовної комунікації залежно від конкретних умов спілкування та особистостей комунікантів, а також реалізацію цього плану. Комунікативну тактику традиційно відносять до дрібніших комунікативних «кроків» на шляху до досягнення мети, поставленої мовцем [154]. Інакше висловлюючись, тактика є «певна мовленнєва дія, спрямоване рішення одного завдання у межах однієї стратегічної мети». Комунікативний хід, дотримуючись запропонованій метафорі шляху, було б доречно назвати «кроком» – конкретним мовним прийомом, що відповідає стратегії.

Досі немає єдиної класифікації комунікативних стратегій, оскільки дослідники відштовхуються від різних критеріїв аналізу мовленнєвого впливу. Більшість дослідників виділяють загальні та приватні мовленнєві стратегії (за ступенем глобальності намірів), основні (семантичні) та допоміжні (прагматичні/риторично-прагматичні). Залежно від встановлення партнера/партнерів комунікації, можна говорити про кооперативну, конфронтаційну та нейтральну стратегії, які у свою чергу представлені конкретними тактиками [74].

Кооперативна стратегія мовної поведінки відрізняється бажанням комуніканта (комунікантів) врегулювати розбіжності на основі кооперативної взаємодії, досягнення цілей шляхом вирішення проблем, що виникають. Ця стратегія може бути представлена двома різновидами: поступливість (відмова комуніканта від своїх власних інтересів та комунікативних цілей та прийняттям інтересів та цілей партнера) та компроміс (пошук такого вирішення конфліктної ситуації, яке задовольняло б обох партнерів). Характерними є тактики переконання, прояви співчуття, зміни теми, привернення уваги, прохання.

Конфронтаційну стратегію мовної поведінки відрізняє наявність у ній конфліктогенів, які провокують співрозмовника до зіткнення (наприклад, мовні дії комуніканта, що викликають негативні реакції у партнера). Виділяють два види конфронтації: агресія та маніпуляція. Агресія є демонстрація комунікативному партнеру негативно зарядженого емоційного ставлення, буває інвективна (проявляється в лайці – інвективі), куртуазна (виявляється в підвищеній семіотичності мовної поведінки, обумовленої тяжінням мовлення до етикетних форм соціальної взаємодії) і раціональною (опорою на аргументацію).

Агресія реалізується шляхом таких тактик, як образа, обурення, натяк, іронія. Маніпуляція – це захоплення смислового простору комунікації для того, щоб нав'язати партнеру свою комунікативну стратегію. Знаходить здійснення за допомогою тактик докору, небезпеки, обурення, відмови. Нейтральна мовна стратегія сприймається як стратегія «уникнення». Розрізняються два різновиди цієї стратегії – активна та пасивна. Активно-нейтральна стратегія за своїми мовними проявами нагадує конфронтаційну маніпуляцію, але різниця в тому, що у разі маніпуляції учасник комунікації не враховує інтересів свого комунікативного партнера, бажаючи нав'язати йому свою точку зору. Реалізується за допомогою тактики контролю за ініціативою, прохання. Пасивно-нейтральна стратегія поведінки характеризується відмовою одного з партнерів від активної участі в комунікації та втілюється в тактиках мовчання, замовчування та ігнорування [154].

Конструювання моделі мовної особистості передбачає певний рівень наукової абстракції. Вона може виражатися в ряді обмежень, зокрема, зведенні агентів дискурсу до їх вузькопрофесійних соціальних ролей, округленні числових показників частоти ключових слів, тематичного розмаїття, коефіцієнтів кореляції комунікативних тактик.

Дослідження мовної особистості в фонетичних розвідках має на меті відображення індивідуальних особливостей вимови та просодичної поведінки мовця в контексті мовлення. Ця концепція визначається через комплексну систему фонетичних характеристик, що характеризують вимову цієї особи,

включаючи артикуляторні, акустичні та перцептивні параметри. З точки зору фонетики мовна особистість має такі складові:

1. Артикуляторні особливості. Під час опису мовної особистості з точки зору артикуляції звертається увага на те, як окрема особа володіє мовленнєвим апаратом (наприклад, форму та розміщення артикуляторів, м'язовий тонус тощо). Ці особливості впливають на звукову продукцію та можуть відзначатися у вимові звуків.

2. Акустичні особливості. Мовна особистість має фонетичні особливості вимови, такі як інтонація, темп мовлення, амплітуда та частота звуків, а також інші параметри звукового сигналу. Ці особливості відображають те, як особа використовує свою артикуляторну апаратуру для створення мовного звуку.

3. Перцептивні особливості, до яких належать сприйняття та розуміння мови окремою особою, її здатність розрізняти звуки, інтонацію та акценти, а також її уявлення про коректність та стандарти вимови.

Мовна особистість у фонетичних дослідженнях важлива для розуміння і вивчення індивідуальних різниць у вимові, які можуть бути результатом фонетичних змін, соціокультурних впливів або навіть генетичних факторів. Вивчення специфіки мовних особистостей допомагає розкрити важливі аспекти мовної взаємодії та сприяє кращому розумінню ролі фонетичних факторів у комунікації.

1.4.1. Роль просодії в реалізації тексту проповіді. Просодичний портрет проповідника

Будь-який оратор і проповідник зокрема, «експлуатує мову як комунікативно спрямовану знакову систему» [140, с. 34]. Інакше кажучи, у промові оратора відбито його наміри, оцінки того, що відбувається, ставлення до теми повідомлення та аудиторії. Дослідження в галузі просодії дискурсу різної жанрово-стилістичної спрямованості доводять, що просодичне варіювання є ключовим індикатором індивідуального стилю мовної поведінки того, хто

говорить. Справді, саме у просодії «реалізується все різноманіття соціальних та індивідуальних відтінків мови» [117].

Головним джерелом просодичного варіювання в проповіді, що звучить, і фактором, що визначає її фоностильову своєрідність, є індивідуальний стиль проповідника. Проповідь як публічне мовлення є авторським текстом. З одного боку, це соціально та культурно обумовлена ритуалізована форма спілкування, регламентована правилами та розпорядженнями багатовікової риторичної традиції, з іншого – це неповторна риторична подія, в якій відображено самотність автора та унікальність кожної ситуації спілкування. Прояви авторської індивідуальності – невід’ємна, сутнісна частина проповідницького дискурсу; вони значною мірою сприяють її ефективності.

Індивідуальний стиль проповідника складається з голосових властивостей та певної комбінаторики просодичних параметрів, які формують неповторну манеру мови. Надсегментні фонетичні засоби надають великі можливості реалізації авторської індивідуальності в риторичному дискурсі. Індикаторами індивідуального ораторського стилю можуть бути такі просодичні параметри: ступінь варіювання тонального діапазону, особливості акцентуації, перевага певних інтонаційних структур у позиціях завершеності – незавершеності, особливості мелодійного репертуару, особливості темпоритмічної організації, використання пауз хезитації, емпатичних та риторичних пауз, ступінь варіювання гучності. Сюди відносяться, звісно, й особливості голосу: тембральне забарвлення, якість голосу, тон голосу, модуляції [25, с. 47].

Варто зазначити, що особливості фонетичної поведінки проповідника, які сприймаються як прояви його індивідуальності, пов’язані насамперед із його мовним голосом. Як відомо, особливості мовленнєвого голосу, з одного боку, дуже інформативні щодо ідентифікації особистості того, хто говорить, з іншого – він впливає «на оціночні реакції індивіда при сприйнятті текстів, що звучать, як артефактів культури» [33, с. 87]. Говорячи про прояви індивідуального стилю оратора на фонетичному рівні, неможливо розмежувати мовленнєво-голосові (паралінгвістичні) властивості, сегментні характеристики та особливості

просодії. Всі ці компоненти разом і утворюють ту неповторну манеру промови оратора, яка робить проповідь риторичною подією.

При аналізі прояву індивідуального ораторського стилю проповідника на фонетичному рівні необхідно включати до сфери розгляду ті фонетичні параметри, які можна виділити на підставі порівняльного аналізу риторичної та фонетичної літератури: артикуляція, звучність, якість голосу, темп (швидкість мови та паузація), тональні характеристики (рівень), діапазон, мелодійний малюнок, особливості акцентуації. В основі просодичного варіювання, що належить до сфери самовираження оратора, міститься ціла низка факторів, серед яких особливе значення мають психофізіологічні особливості мовця – вік, стать (у нашому випадку несуттєво, але існують приклади жінок-проповідників), темперамент, будова мовного апарату, рівень компетентності (наявність дидактичної або риторичної домінанти в мові проповідника), ставлення до теми виступу, ставлення до аудиторії.

Ці фактори визначають вибір кращих для того чи іншого проповідника дискурсивних стратегій (превалювання стратегій риторичного тиску або стратегій співробітництва). У результаті на тлі просодичних ознак, які можна вважати інваріантними для проповідницької мови, спостерігаються варіативні ознаки, що є проявом індивідуального стилю проповідника [43, с. 127].

Опис особливостей фонетичної поведінки проповідників може продемонструвати специфіку індивідуального фонетичного репертуару. Різноманітність фонетичного репертуару та його доречне та доцільне використання підвищують аксіологічну оцінку проповідника. Проте видається, що індивідуальний стиль проповідника складається не тільки і не стільки завдяки багатству інвентарю фонетичних засобів, скільки за рахунок такої їх комбінаторики, яка найбільшою мірою сприяє самовираженню того, хто говорить, і робить манеру промови проповідника яскравою і незабутньою.

Просодичний портрет оратора – це комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, яка виступає у ролі оратора. Цей аспект

комунікації включає в себе ряд характеристик, які визначають спосіб передачі інформації та враження, які робить оратор на аудиторію.

Перший аспект просодичного портрета оратора – це тембр та гучність голосу. Оратор може мати глибокий, резонуючий тембр голосу, або ж м'який та приємний. Гучність голосу також важлива: вона варіюється залежно від контексту та акцентує на важливих моментах у мовленні. Другий аспект – це темп мовлення. Оратор може говорити швидко, якщо потрібно передати багато інформації за короткий час, або повільно, якщо ціль полягає в роздумах над окремими ідеями. Темп також може змінюватися під час виступу для створення ефекту суспільної атмосфери. Третій аспект – це інтонація та ритм мовлення. Оратор може використовувати різні інтонаційні засоби, такі як підвищення або зниження тональності, для підкреслення важливих ідей або створення драматичного ефекту. Ритм мовлення може бути різним, від плавного і ліричного до різкого та енергійного. Четвертий аспект – це використання пауз у мовленні. Оратор може свідомо використовувати паузи для підкреслення важливих моментів або для того, щоб дати аудиторії можливість обробити отриману інформацію. П'ятий аспект – це вживання жестикуляції та міміки. Оратор може використовувати рухи рук та обличчя, щоб підкреслити свої слова та комунікативні емоції. Це може бути дуже ефективним засобом залучення аудиторії. Загалом, просодичний портрет оратора відображає його артикуляційні та експресивні здібності, які впливають на сприйняття та реакцію аудиторії на його виступ.

В експериментальній та прикладній фонетиці існує декілька підходів до дослідження просодичного портрета мовця, які дають змогу аналізувати мелодійні та ритмічні характеристики мови.

1. Акустичний аналіз: цей метод використовує сучасне обладнання для запису та аналізу акустичних параметрів мовлення, таких як частота, тривалість та амплітуда звуків. За допомогою акустичного аналізу можна досліджувати інтонацію, темпи мови та інші просодичні характеристики.

2. Перцептивний аналіз: у цьому підході дослідники використовують суб'єктивні оцінки слухачів, щоб визначити сприйняття просодичні характеристики. Це може включати аналіз оцінок за шкалами, наприклад, оцінки інтонації або емоційної експресії в мові.

3. Електроенцефалографія (ЕЕГ): цей метод дає змогу досліджувати мозкову активність під час прослуховування мови. За допомогою ЕЕГ можна виявити, які ділянки мозку активізуються при сприйнятті різних аспектів просодії.

4. Психолінгвістичний аналіз: цей підхід пов'язаний із дослідженням того, як просодичні характеристики впливають на сприйняття та розуміння мови. Дослідники можуть використовувати психолінгвістичні експерименти вивчення впливу інтонації, акцентів і пауз на сприйняття тексту.

5. Корпусний аналіз: зібрані великі корпуси аудіозаписів та текстів дозволяють дослідникам аналізувати просодичні особливості у природному контексті. Цей метод уможлиблює вивчення розбіжностей у просодичних характеристиках промови великих за обсягом даних [16].

Вищезазначені підходи можуть бути комбіновані для повнішого розуміння просодичного портрета мовця та його ролі в комунікації. Кожен із них здійснює свій внесок у дослідження просодії та допомагає розширити наші знання про те, як вона впливає на сприйняття та розуміння мови.

Мовна особистість проповідника є важливою складовою його проповідей, оскільки вона сприяє розумінню та сприйняттю духовних істин аудиторією. Вона може варіюватися залежно від релігійної традиції, конфесії та індивідуальних особливостей проповідника. Створення за допомогою методів експериментальної фонетики просодичного портрета проповідника може допомогти виявити індивідуальні особливості стилю та комунікативних стратегій проповідника, а також зрозуміти, яким чином він впливає на аудиторію та досягає своїх цілей. Дослідження просодичного портрета проповідника може мати практичний застосунок у вивченні комунікативної ефективності

проповідей, впливу просодії на сприйняття аудиторією та покращенні навичок публічного мовлення загалом та проповідування зокрема.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

1. Численність визначень дискурсу обумовлена багатомірністю цього поняття. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки, що характеризується зверненням до функціональних характеристик одиниць мови, розвитком антропоцентричних напрямків, переглядом категорій структурності мови як системи та виникненням інших інтегративних тенденцій, дискурсологія зазнає значних змін у трактуванні та розумінні об'єкта дослідження – дискурсу. Отже, дискурс, як інтегративне міждисциплінарне явище, потребує критичного осмислення в синергійній єдності з диференційованими параметрами тексту та процесами породження/сприйняття мови, а також з урахуванням етнопсихологічних, культурологічних, лінгвокогнітивних та структурно-логічних факторів комунікації.
2. Концентрація сучасної наукової думки на вивченні семіотично ускладнених, креолізованих текстів та дискурсів вивела кінодискурс в якості предмету активного вивчення цілого ряду наук, зокрема семіотики, психології, філології, філософії, педагогіки, теорії та практики перекладу. В нашому дослідженні під кінематографічним дискурсом розуміється інституціональний прагматично-орієнтований тип дискурсу, що функціонує в часі та просторі і виконує специфічні функції, є полікодовим та полімодальним утворенням, що створюється колективним автором і бере участь у конструюванні ціннісної картини світу соціокультурно-неоднорідного адресата шляхом взаємодії з ним за допомогою візуальної, звукової та образотворчої складових.
3. Зростання наукового інтересу до вивчення релігійного дискурсу обумовлено низкою тенденцій у сучасній лінгвістиці, а саме –

інтенсивному розвитку дискурсології, зверненню лінгвістів до проблеми взаємодії мови та релігії, визнанню теолінгвістики як особливого синтетичного розділу мовознавства, що вивчає відображення релігії в мові. Об'єднання різних трактовок релігійного дискурсу стає можливим при розумінні його як складного комунікативно-когнітивного, соціального феномену, що є сукупністю комунікативних дій та комунікативних подій, що співвідносяться з денотативною галуззю «релігія та церква», які реалізуються в релігійному дискурсі.

4. Дискурс англomовного протестантизму – один із видів релігійного дискурсу, складовими якого є, зокрема, усні тексти сучасних англійських та американських протестантських проповідей. Окрім спільних з іншими релігійними дискурсами рис, можна стверджувати про наявність специфіки дискурсу англomовного протестантизму як релігійного утворення. Вона полягає як у лінгвальних особливостях, так й у семіотично різнорідних складових англomовного протестантського дискурсу Богослужіння.
5. Проповідь з точки зору побутування та породження можна віднести до релігійного дискурсу. Тим не менш, будучи специфічним видом мовленнєвої комунікації, проповідь містить у собі елементи різних форматів дискурсу: філософського, ораторського, рекламного, інституційного, художнього та ін. Незважаючи на те, що текст проповіді створюється за канонами ораторського мистецтва, всякий конкретний текст проповіді припускає певний ступінь свободи. Тому, попри спільність глобальної інтенції всіх проповідників – «вказати прихожанину шлях у Царство Небесне», підхід кожного з них до використання засобів впливу різний, що свідчить про індивідуально-авторську тональність цього виду мовленнєвої діяльності.
6. Найважливішим агентом риторичної моделі проповіді є мовна особистість проповідника. В структурі мовної особистості виділяються п'ять рівнів: вербально-граматичний, когнітивний, прагматичний, емоційний та

моторико-артикуляційний. Прагматичний рівень мовної особистості є сукупністю інтенцій, комунікативних стратегій і тактик, прийомів аргументації, до яких вдається адресант висловлювання. Комунікативна стратегія – це схема мовленнєвих дій, вкладених у досягнення комунікативної мети. Комунікативну тактику традиційно відносять до дрібніших комунікативних «кроків» на шляху до досягнення мети, поставленої мовцем.

7. Дослідження мовної особистості в фонетичних розвідках має на меті відображення індивідуальних особливостей вимови та просодичної поведінки мовця в контексті мовлення. Ця концепція визначається через комплексну систему фонетичних характеристик, що характеризують вимову цієї особи, включаючи артикуляторні, акустичні та перцептивні параметри.
8. Просодичний портрет оратора – це комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, яка виступає у ролі оратора. Цей аспект комунікації включає в себе ряд характеристик, які визначають спосіб передачі інформації та враження, які здійснює оратор на аудиторію.

Основні спостереження та висновки, що наведені в даному розділі, відображені в наступних публікаціях автора: [98; 100; 101].

РОЗДІЛ II

МОВЛЕННЄВИЙ МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Характеристика матеріалу дослідження

Матеріалом дослідження слугували тексти висловлювань монологічного характеру головних або другорядних персонажів-священнослужителів з англomовних художніх кінофільмів та серіалів *Chocolat* (2000), *The Christmas Candle* (2013), *The Young Pope* (2016), *The Revival* (2017), *The Sermon* (2018), *God's Not Dead: A Light in Darkness* (2018), *The New Pope* (2020). Варто зазначити, що професійна мовленнєва діяльність священника не обмежується лише декламацією проповіді та виголошенням молитов під час богослужіння. Як свідчать численні інструкції та керівництва щодо вимог, які висуваються до священника, «у таїнстві священства Христос доручив різною мірою свою місію Пастиря душ єпископам і священникам, зробив їх здатними діяти від Його імені, а також уприсутнювати Його авторитет як Глави Церкви. «Глибока єдність цього нового люду не виключає існування в його лоні різних і взаємодоповнювальних завдань. У такий спосіб з першими Апостолами зв'язані особливим чином ті, хто покликаний, щоб *in persona Christi* поновлювати те, що зробив Ісус під час Таємної Вечері, встановлюючи Євхаристію, «джерело і вершину всього християнського життя» (*Common Worship: Daily Prayer*. (2002).). Сакраментальний характер, який відрізняє їх силою отриманих свячень, робить їхню присутність та їхнє служіння винятковим, необхідним і незамінним» [155]. Присутність висвяченого служителя є істотною передумовою життя Церкви, а не тільки її доброї організації.

Хороший пастор – це той, хто має сильну віру та бажання допомагати іншим. У них повинна бути здатність до письмової та усної комунікації, що дає змогу їм створювати добре складені проповіді для читання вголос у церкві,

повній прихожан. Пастори також повинні докладати зусиль, щоб бути поруч зі своїми парафіянами під час надзвичайних ситуацій, щоб молитися з ними та надавати духовне керівництво. Крім того, добрий пастор завжди шукає можливості допомогти своїй місцевій громаді [138].

З огляду на вищевикладене та на основі попереднього ознайомлювального перегляду художніх фільмів та серіалів, що слугували матеріалом дослідження, було прийнято рішення дослідити усі мовленнєві реалізації священнослужителя, що пов'язані з духовною діяльністю. Такий підхід дозволяє отримати більш об'ємну картину мовленнєвої поведінки пастиря в зображувальному кінодискурсі.

Перегляд матеріалу дослідження засвідчив, що священник у кінофільмах не тільки проголошує проповіді з церковного амвону, але й вимовляє різні за об'ємом промови (міні-проповіді, ситуативні проповіді) за межами храму, а також вступає в приватну бесіду з парафіянами/кліриками/підлеглими/керівництвом з питань віри, спасіння, духовної поведінки. У зв'язку з цим, мовленнєвий матеріал було розподілене на 3 основні групи:

- літургічні проповіді (34 реалізації)
- ситуативні проповіді (87 реалізацій)
- духовні бесіди (94 реалізації).

Загальний обсяг матеріалу дослідження склав 287 хвилин звучного мовлення (транскрипт дорівнює 72 сторінкам друкованого тексту формату А4 14 шрифт *Times New Roman*).

Для унаочнення розподіл мовленнєвих реалізацій за їхнім формальним критерієм надано на рис. 2.1.

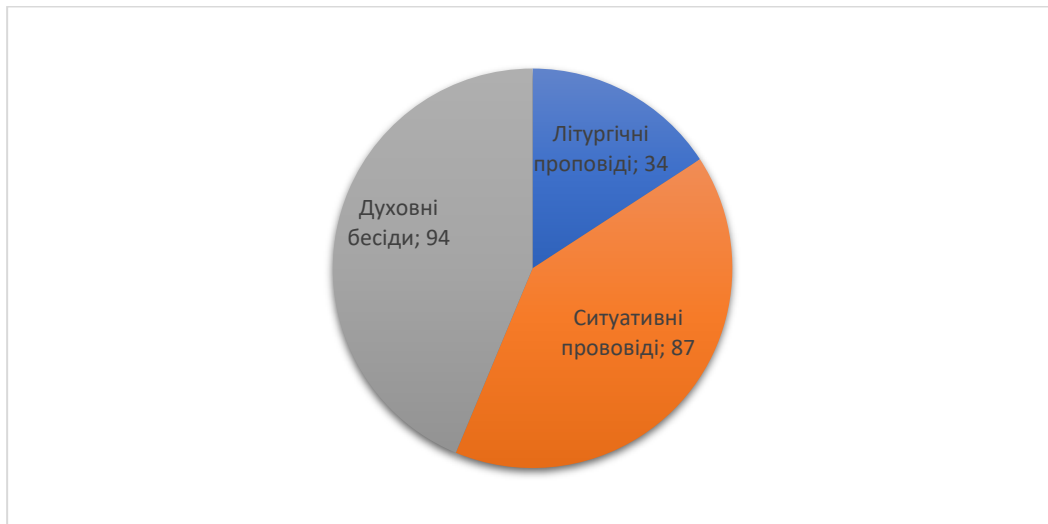

Рис.2.1 Розподіл типів мовлення персонажів-священників

Як видно з рисунку, найменшою кількістю вживань характеризується літургійна проповідь, що пояснюється двома причинами. По-перше, як вже відмічалось раніше, проповідницька діяльність священнослужителя не обмежується виголошенням проповіді з амвону – проповідувати Слово Божіє можна в будь-якому місті в будь-який час. По-друге, особливості мистецтва художнього кінематографу (навіть якщо головним персонажем кінофільму є проповідник) не дозволяють демонструвати розлогі літургійні проповіді, щоб не руйнувати ритм кінотвору.

Під час відбору кінотворів для матеріалу дослідження враховувалися декілька критеріїв. Першим критерієм став часовий критерій: для аналізу було обрано тільки фільми XXI століття, у яких спостерігається дотримання мовцями сучасних вимовних норм англійської мови. Другий критерій – «ступінь художності» кінотвору: суто релігійні інструктивні, агітаційні, навчальні стрічки, створені на замовлення певної релігійної спільноти, не увійшли в експериментальний корпус внаслідок їхньої упередженості та низького рівня художнього переосмислення. Третім критерієм став так званий ієрархічний критерій – персонажі-священнослужителі в обраних кінофільмах та серіалах займають різні посади у церковній ієрархії: від простого сільського парафіяльного священника (*The Christmas Candle*) до глави католицької церкви

(*The Young Pope, The New Pope*). Цей критерій був використаний задля отримання загальної картини щодо просодичного оформлення усного проповідницького дискурсу на різних рівнях його презентації.

Попередній аналіз матеріалу, метою якого було створення загального (для перцептивного та аудиторського аналізу) та вузького (для електроакустичного аналізу) корпусів дослідження, проводився самим дослідником на початковому етапі роботи з мовленнєвими реалізаціями проповідника. Цей аналіз дозволив дійти висновку, що, залежно від комунікативної ситуації, в якій здійснюється мовленнєва дія проповідника (літургійна проповідь, ситуативна проповідь, духовна бесіда) спостерігаються як відмінності у синтаксичній структурі висловлювань, так й зміни мовленнєвої поведінки оратора.

На просодичному рівні в *літургійній проповіді*, перш за все, спостерігається значне підвищення гучності, що обумовлено публічним характером такого виду промов, які виголошуються перед численною аудиторією. Ритмічна організація усного тексту літургійної проповіді характеризується синтаксичною обумовленістю, відсутністю пауз хезитації у зв'язку з підготовленим характером церковної проповіді. Темп проповіді можна охарактеризувати як нормальний, з тенденцією до уповільненого з невеликими вкрапленнями прискореного задля придання динамічності промові за рахунок контрастного темпу. На синтаксичному рівні зазначається чітка синтаксична організація висловлювань (обумовлена підготовленим характером промови) та широке використання засобів експресивного синтаксису, серед яких найчастіше трапляються такі синтаксичні прийоми, характерні для публічних виступів: риторичні питання, паралельні синтаксичні конструкції, повтори, спонукальні конструкції, посилювальні конструкції, інверсії.

Найпоширенішим синтаксичним прийомом у літургійній проповіді є риторичні питання, завдяки яким пастор не тільки підтримує контакт з аудиторією, але й «нанизує» перелік сутнісних моментів, що потребують постійного осмислення, міркування, вирішення:

«Are we dead or are we alive? Are we tired or are we vigorous? Are we healthy or are we sick? Are we good or are we bad? Do we still have time or has it run out? Are we young or are we old? Are we clean or are we dirty? Are we fools or are we smart? Are we true or are we false? Are we rich or are we poor? Are we kings or are we servants? Are we good or are we beautiful? Are we warm or are we cold? Are we happy or are we blind? Are we disappointed or are we joyful? Are we lost or are we found? Are we men or are we women?... “God smiles”» (The Young Pope (2016)).

За допомогою наведеної вище анафоричної літанії у вигляді низки риторичних питань висловлюється тривога істоти, невпевненої в собі перед Богом. Він охоплює не лише питання етики (“*good*” or “*bad*”) («добре» чи «погано») і соціального статусу (“*kings*” or “*servants*”) («королі» чи «слуги»), але навіть стать (“*men*” or “*women*”) («чоловіки» чи «жінки») та емоційний стан («розчарований» чи «радісний»). І у відповідь на ці численні тривожні запитання головний персонаж серіалу Папа Пій наводить відповідь: “*God smiles*” («Бог усміхається»). Тут постійно зростаючий ритм одкровення досягає свого роду крещендо, яке не стільки вирішує ці різноманітні питання ідентичності, скільки проводить ідею всеохоплювальної Божественної любові. Протилежністю сліпоти в цій промові є не зір, а щастя, яке приходить як дарована благодать. Бачити Бога означає бути побаченим Богом, впізнаним, ніби другом, який усміхається, дивлячись на нас.

Варто зазначити, що риторичні питання в літургійній проповіді часто посилюються іншими засобами експресивного синтаксису. Так, наприклад, у кінострічці «*The Sermon*» священник ускладнює риторичні питання паралельними синтаксичними конструкціями з анафоричним повтором:

*And this is a lesson for us: sometimes it is not easy to act according to the Word of God. It is not easy for us to perceive and objectively evaluate how the Lord can act. **Digging ditches when exhausted? Digging ditches when it seems silly?** But this is a matter of people, and then it is a matter for God (The Sermon (2018)).*

Наступним за частотністю засобом експресивного синтаксису в матеріалі, що аналізувався, є паралельні синтаксичні конструкції – традиційно найвпливовіший засіб впливу в риторичному творі:

*There comes a time in the life of each of us when **God wants to know more than our name or affiliation to a certain denomination. The Lord wants to know who we think He is. Does He want to know who he is to us, especially to you? He wants to know who God is to you** (God's Not Dead: A Light in Darkness (2018)).*

У наведеному вище прикладі з кінофільму *God's Not Dead: A Light in Darkness* (2018) паралельні синтаксичні конструкції також ускладнено анафоричними повторами *He wants to know* та риторичним питанням (*Does He want to know who he is to us, especially to you?*). Це спостереження дає змогу констатувати факт широкого використання певного набору засобів експресивного синтаксису в межах одного висловлювання в церковних проповідях, відображених у художніх кінофільмах.

Важливу роль у досягненні переконувального ефекту літургійної проповіді в зображувальному кінодискурсі відіграють спонукальні конструкції, що використовують проповідники під час своєї промови.

Therefore, let our faith and trust in God be enough to try, watch, serve, realizing that we are protected, not abandoned, not alone. God is with us, and He is always watching over us. A watchful God watches over those who watch and how they watch. There is nothing in our life that God does not know and does not see. And He values seeing followers who are watching. Let our vigilance be pleasing to the Lord! And let the thought that the One who watches over us neither sleeps nor slumbers give us strength (*The Revival* (2017)).

У наведеному вище прикладі з літургійної проповіді священника з кінофільму *The Revival*, спонукання до спільної з паствою дії висловлюється за допомогою службового дієслова *let*. Знов у цьому ж прикладі спостерігаємо низку стилістичних прийомів, застосованих оратором: паралельні синтаксичні

конструкції, анафоричний повтор, наявність ключового слова *watch* та похідні від нього *watching*, *watchful*, що використовуються 8 разів у невеликому відрізці тексту, наголошуючи тим самим на пильності Бога до людей та необхідності бути пильними до Бога та до оточення. Треба зазначити, що при спонуканні до спільної з оратором дії в текстах досліджуваних літургійних проповідей зазвичай вживається інфінітив у поєднанні зі службовим дієсловом *let* і займенником *us* (*let us Vi*, *let's Vi*). Тим не менш, синтаксична структура спонукальних висловлювань може й відрізнятися різноманітністю: було зафіксовано всі традиційні синтаксичні способи реалізації спонукання: спонукальні речення (повні, еліптичні), що будуються за правилами наказового способу, розповідні речення в дійсному способі з перформативними дієсловами, питальні речення.

Посилювальні конструкції також є широкоживаними пастирями під час вимовлення літургійної проповіді. Вони надають додаткової ваги думці, на якій наголошує оратор:

*God is waiting for your openness, your deep awareness of who He is. **It is this deep awareness that** will lead you to an intimacy with Him – an intimacy that gives strength, love, hope and resistance. (God's Not Dead: A Light in Darkness (2018)).*

Оскільки основним завданням будь-якої християнської проповіді є донесення ідей християнства та тлумачення Слова Божого, особливістю досліджуваних проповідей є частотне цитування тексту Біблії, перш за все, Євангелія. При введенні цитати в текст використовуються пряме, непряме і невласне-пряме мовлення, які різняться характером співвідношення між планом мовця і планом Євангельського мовлення. У прямій і непрямій промові авторський план і план Євангелія існують окремо, на противагу невласне-прямому мовленню, де вони виявляються злитими. З максимальною частотністю в досліджуваних текстах проповідей використовується пряма мова. При цьому Біблійні вислови можуть бути «вплетені» в авторський текст проповіді, як у такому прикладі:

«Rejoice, for today we light the third candle of Advent, the candle of joy.

When Christ was born, God used angels to proclaim

"good tidings of great joy". To all mankind» (The Christmas Candle (2013).)

Цитування тексту Біблії також може бути введено проповідником як окреме висловлювання:

God needs more than just one-time recognition. Not just a touch of His power and presence. He wants something more. You remember how a bleeding woman in the crowd timidly touched the hem of Jesus' garment to receive healing. "And at that moment Jesus felt in Himself that power came out of Him. And He turned to the people and asked: Who touched My clothes? And His disciples answered Him: You see that the people press against You, and you ask: Who touched Me? " (Mt. 6:5-6). (God's Not Dead: A Light in Darkness (2018)).

На просодичному рівні в *ситуативній проповіді* спостерігається несуттєве зниження гучності, що пояснюється менш численною аудиторією такого виду промов на відміну від проповіді літургійної. Щодо ритмічної організації усного тексту ситуативної проповіді, то тут варто зазначити таку ж саму синтаксичну обумовленість ритмічної організації, що й у храмових проповідях, незначну кількість пауз хезитації, нормальний з тенденцією до уповільненого темп. Пояснити такий схожий сприйманий інтонаційний малюнок літургійної проповіді та ситуативної проповіді можна, на наш погляд, декількома причинами. По-перше, професійний священник володіє вмінням та навичками проповідування, тому навіть у спонтанному мовленнєвому творі зберігає манеру вимовляння традиційної проповіді. По-друге, спонтанність ситуативної проповіді в кінодискурсі є умовною, адже актор відтворює вивчений текст:

It is not written that God dwells with good preachers, pastors and prophets, but it is said that He dwells in the sanctuary with the brokenhearted and humble. Disobedience was handed down to us from our parents, but we now enjoy the result of the obedience of Christ, who, obeying the Father, went to the cross. Therefore, we strive for this in life. (God's Not Dead: A Light in Darkness (2018)).

На синтаксичному рівні також відмічається чітка синтаксична організація висловлювань, що спостерігалась у літургійних проповідях. Щодо використання засобів експресивного синтаксису, найчастішими в цьому виді проповіді стають такі синтаксичні прийоми, характерні для публічних виступів: спонукальні конструкції, посилювальні конструкції та риторичні питання. Такий набір синтаксичних засобів можна пояснити прагматичною настановою ситуативних проповідей – здійснення емоційного або аргументаційного впливу на аудиторію в ситуації, що виникла спорадично. У таких ситуаціях спонукальні конструкції різного роду (спонукання до спільної з паствою дії, спонукання замислитися, заборона, запрошення тощо) націлені на виконання адресатами симультанних або негайних посткомунікативних дій:

*Therefore, God's people, **let's check** ourselves, how we live, what our way of thinking is, what our values are. Today we think about the future, talk about the future, and God has plans to give it to us. **Let's seek** God's ways, **let's ask** about His plan for our lives. And **let's not** let the devil rob us of hope* (The Revival (2017)).

У ситуативних проповідях нерідко трапляються спонукальні висловлювання, що мають на меті спонукання до виконання не суто духовних посткомунікативних дій, а дещо утилітарних – спонукання зібратися для проведення благодійного ярмарку, наведення порятунку в парафії, підготовки до урочистого святкування тощо:

Therefore, let's prepare everything for the solemn divine service - let's gather on the eve of Christmas in our church and show Christ who is born, how we are ready to greet Him, how we rejoice at His coming into the world! let's light our candles, hang Christmas decorations... (The Christmas Candle (2013)).

Наступним за частотністю вживання синтаксичним засобом впливу в ситуативних проповідях стали посилювальні конструкції.

People want to live comfortably, glamorously, without any difficulties. People want to go to God's Kingdom as tourists. Look, others are working, but we are moving on. And in the end, the final stop is Eternity. And we are already with

God - the pressure did not rise, without depression, without overwork. But when we look at the apostles, when we look at our Lord, their path was far from that. It is Christ and the apostles who show us what the path to eternal salvation should be (The Revival (2017)).

Риторичні питання в ситуативних проповідях не є домінуючим засобом експресивного синтаксису, але доволі рекурентні, особливо якщо виникають гострі ситуації, у яких за допомогою риторичних питань пастор спонукає своїх слухачів замислитися над силою своєї віри, над своєю поведінкою або своїм ставленням до заповідей Христових:

Do you have this piety with pleasure? Are you ready for the raising of the Church? Does envy not trouble your heart? Give yourself the answer to these questions. Remember, ingratitude is the worst enemy of our satisfaction. Do you see rich and ungodly people in the church - and your heart is filled with envy? "What do you care? the Lord tells you. "You follow Me!" In the last days people will be ungrateful, angry and discontented. And a dissatisfied person, even if he conquers the whole world, will not find peace in his soul. Be pious and contented, for this is a great wealth.(Chocolat (2000)).

Треба зазначити, що в ситуативних проповідях, зображених у кінодискурсі, зафіксовані випадки цитування тексту Біблії, але вони менш частотні та менш розлогі, ніж у літургійній проповіді. Це пояснюється квазіспонтанним характером такого виду проповідей, коли необхідність промовляння проповіді виникає спорадично. Тому священник, хоча й звертається до Слова Божого для підкріплення своєї думки та посилення авторитетності висловлювання, але використовує лише ті цитати, які може вимовити напам'ять, адже вільне цитування Біблії неприпустимо:

The greatest value we have is the price paid for us, the precious blood of God's Son. Apostle Paul, understanding this, says: "Blessed be the God and Father of our Lord Jesus Christ, who has blessed us in Christ with every spiritual blessing in heaven, ... that in Him we have redemption through His blood, the forgiveness of sins, through the riches of His grace." Imagine how grateful we

would be if the value was fully revealed(God's Not Dead: A Light in Darkness (2018)).

Бесіди священнослужителів-персонажів кінофільмів *на духовні теми* є, за думкою режисерів кінострічок, абсолютно спонтанними, тому їм властиві такі просодичні ознаки, як нестабільність темпу, «рваний» ритм, наявність незакінчених синтагм, які вимовляються, насамперед, у ковзних шкалах із кінцевим підйомом або східним ядерний тоном. Синтаксично ці промови також відрізняються від літургійних та навіть ситуативних проповідей, оскільки вони еліптичні як за синтаксичною структурою, так й на рівні просодії:

Simplicity is a very important trait that must be developed in oneself. We see this trait when children, poor people, physically or sometimes mentally ill people come to us, and we can talk to them on a level. We are not looking for a large or prestigious audience. The devil tries with all his might to push us away from the path of consecration, self-sacrifice, and patience towards comfort. In the hearts of believers, there is often room for a great desire for a good material life. I have noticed that this happens to people who lose God's power. I'm not against comfort, but an excessive desire for it destroys us and makes us insensitive to other people's problems.(*Chocolat* (2000)).

Відтворення духовних бесід священника у кінострічках мають на меті поглиблення враження глядачів від особистості проповідника, занурення в його внутрішній світ, де мають місце роздуми, сумніви, хвилювання тощо. Під час таких бесід священник продовжує проповідувати Слово Божіє, але вже не від ім'я Божого, як у проповіді, а від свого власного імені. Завдяки таким бесідам глядачі можуть дізнатися й про особисте життя персонажа-священника :

«I was firm in the faith. But at one point, God took my daughter and wife away from me. They died of consumption. Then I realized that I had no right to be a

shepherd. My pain did not strengthen my faith enough to preach the word of God to others» (The Christmas Candle(2013)).

«My family belonged to the category of the nomads, because we didn't have enough money to ensure the stability enjoyed by the natives. One day, Jack rang our door bell at ten in the morning, confident that I would be at school. But that day I was at home in bed with fever. The door to my room was open and he stretched out on the little sofa where my father sat when he listened to the radio. He drenched it with his wet clothes. And he, he told me that the party was over for us nomads that, that landlords had decided to double the rent. And he said it as if he had something good, something fragrant in his mouth. And then he gestured for me to come closer... and he said to me, in a tone of voice I'd never heard in my life, he said:"On your knees". At last... he said the most vulgar phrase I've ever heard in my life. He said: "There are only two reasons a human being would get down on his knees. And one is to pray, and the other is to know himself" (The Young Pope (2016)).

На прикладі вищенаведених уривків з кінофільмів можна переконатися, що, незважаючи на опис власного життєвого досвіду, власної життєвої ситуації, проповідники все ж проводять ідею віри в такого роду бесідах.

Квазіспонтанність бесід, тим не менш, не призводить до відсутності засобів експресивного синтаксису в мовленні проповідників. У цих мовленнєвих реалізаціях зафіксовано використання того ж набору синтаксичних стилістичних прийомів, що й у літургійній та ситуативній проповіді: посилювальних конструкцій, спонукальних конструкцій, риторичних питань, паралельних синтаксичних конструкцій, повторів. Наприклад, у бесіді головного персонажа серіалу *The Revival* з одним з парафіян можна спостерігати низку засобів експресивного синтаксису, націлених на посилення впливового ефекту цієї бесіди:

You think that it is only you who has such a problem. Many people, having experienced such moments, make the wrong decision. In psychology, this is called "victim status". Instead of freeing themselves, they ask: "Why does no one

love me? Why does no one support me? » Instead of seeking the help that is in Jesus Christ, they protect their wounds and do not let Christ touch them. Why? It is easier to say: "They are all bad!" than to think: "Maybe I am guilty of something?" you have no right to remain in this state. Let Him help you. Please don't live the life of a victim! After all, we must not only receive healing ourselves, but also help others. (The Revival (2017)).

Починається бесіда з посилювальної конструкції (*it is only you who has such a problem*). На закінчення бесіди проповідник використовує спонукальні конструкції, закликати примусити співрозмовника поміняти його ставлення до несправедливості, яка трапилася в його житті (*Let Him help you. Please don't live the life of a victim!*).

Протягом промови пастор використовує риторичні питання, які за синтаксичною структурою є паралельними синтаксичними конструкціями, ускладненими анафоричним повтором (*"Why does no one love me? Why does no one support me?"*).

Для визначення відсоткового відношення застосування засобів експресивного синтаксису в досліджуваному матеріалі були здійснені підрахунки частотності вживання синтаксичних стилістичних прийомів, результати яких наведено в таблиці 2.1.

Як свідчать абсолютні показники, кількість вживань засобів експресивного синтаксису в ситуативній проповіді та бесіді значно перевищує відповідні показники в літургійній проповіді – 624 та 677 відповідно порівняно з 345 у літургійній проповіді. Це пояснюється нерівномірним розподілом представлених у досліджених кінофільмах реалізацій видів промов (34 реалізації літургійних проповідей, 87 – ситуативних проповідей та 94 – духовних бесід). Тому, задля отримання об'єктивної картини звернемося до відносних показників.

Таблиця 2.1.

Засоби експресивного синтаксису в мовленні проповідників

	Літургійна проповідь		Ситуативна проповідь		Духовна бесіда	
	Кількість вживань	%	Кількість вживань	%	Кількість вживань	%
Риторичні питання	86	24.8	124	19.9	172	25.4
Повтори	72	20.9	253	40.5	178	26.3
Паралельні конструкції	82	23.8	85	13.6	89	13.1
Спонукальні конструкції	63	18.3	93	14.9	164	24.2
Посилювальні конструкції	42	12.2	69	11.1	74	11.0
У середньому	345	100%	624	100%	677	100%

Згідно з відсотковими показниками, літургійна проповідь характеризується збалансованим використанням усіх засобів експресивного синтаксису (від 18 до 24%), окрім вживання посилювальних конструкцій (12.2%). Треба зазначити, що цей засіб є найрідше вживаним також й в інших видах промов священника-проповідника – 11% у ситуативній проповіді та в бесіді. Щодо ситуативної проповіді, тут висувуються на перший план стилістичні синтаксичні повтори, які, як відомо, є потужним засобом впливу в публічних промовах. Наступними за частотністю вживання постають риторичні питання, тоді як паралельні синтаксичні конструкції не є частотно вживаними в цьому виді мовленнєвої діяльності. Це пояснюється квазіспонтанним характером ситуативних промов, який не сприяє ускладненій синтаксичній структурі

висловлювань. Те ж саме стосується й квазіспонтанних духовних бесід, де відсоток вживання паралельних синтаксичних конструкцій доволі низький (13.1%) порівняно з широко вживаними риторичними питаннями (25.4%), повторами (26.3%) та спонукальними конструкціями (24.2%)

Отже, попередній аналіз матеріалу дослідження довів доцільність розподілу мовленнєвого матеріалу на три основні види (літургійні проповіді, ситуативні проповіді, духовні бесіди), оскільки вони, по-перше, демонструють певну самостійність у просодичній та синтаксичній організації, а по-друге, сприятимуть створенню більш об'ємного просодичного портрету проповідника. Саме тому подальше дослідження просодичної організації усних англomовних проповідей у зображувальному кінодискурсі буде проводитися на основі вищевикладеного розподілу.

2.2. Методи комплексного фонетичного дослідження

Останнім часом у сучасній лінгвістиці швидко набирає оберти відносно нова галузь знань – лінгвометодологія, яка спрямована на «встановлення природи мови в співвідношенні зі свідомістю її носіїв, соціумом, культурою, дійсністю, комунікацією, процесами пізнання світу, а також на формування інструментарію, засад і способів опису й аналізу мови та її продуктів» [88]. Треба зазначити, що деякі дослідники кваліфікують лінгвометодологію як маргінальну галузь, «адже вона проектується в загальну методологію – учення про способи пізнання й осмислення дійсності й формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини, а також про дослідницькі принципи та процедури аналізу об'єктів різних наук» [88].

Серед 12 головних завдань сучасної лінгвометодології, які запропоновані в роботі О.Селіванової «Засади сучасної лінгвометодології» [88] в нашій роботі використовувалися такі: «... 2) з'ясування співвідношення методології, парадигми, епістемі; 3) вияв ... світосприймальних домінант, специфіки оцінок пізнавальної природи людської свідомості, її взаємодії зі світом дійсності; 4) розробка предмета й об'єкта мовознавчих досліджень; 5) обґрунтування зв'язку

пізнавальної здатності людини з мовою й мовленням, процесами комунікації; ...
 7) інвентаризація й систематизація дослідницьких принципів у різних епістемах;
 8) упорядкування лінгвістичних методів у розрізі наявних у лінгвістиці епістем;
 9) розробка способів оцінки достовірності отриманих результатів лінгвістичного пошуку; ...» [ibid].

Метод, як спосіб організації пізнавальної та дослідницької діяльності вченого з метою вивчення явищ і закономірностей певного об'єкта науки, передбачає реалізацію системи процедур вивчення об'єкта дослідження та перевірки отриманих результатів. Методи, що використовуються в лінгвістиці, традиційно поділяються на загальні (спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, порівняння, формалізація, експеримент, моделювання та ін.) і суто лінгвістичні, які мають свою специфіку, притаманну лише лінгвістичним дослідженням, на відміну від методів інших наук.

Щодо методів експериментального комплексного фонетичного дослідження, слід зазначити, що воно включає в себе методи, що дозволяють вивчати факти та явища мови в умовах, керованих та контрольованих самим дослідником. Експериментальна фонетика досліджує фізичне втілення мовлення та природу акустичного сигналу, який передається від мовця до слухача шляхом вивчення того, як мова створюється та як вона сприймається.

У процесі комплексного дослідження мовленнєвих явищ найважливішим способом отримання даних про живе мовлення, включаючи його фонологію, є використання експериментальних методів. Об'єктом експериментальних досліджень є носій мови, що породжує текст, який сприймає тексти і як інформант для дослідника. Послідовне застосування експериментальних методів у дослідженні мови та мовленнєвих процесів зробило необхідним використання статистичних методів при плануванні експерименту та обробці його результатів.

Якщо розглядати поняття методу як підходу до матеріалу, що вивчається, його теоретичного осмислення і систематизації [108, с. 70], необхідно відмітити, що методи аналізу мовлення, що звучать, слід віднести до найбільш плідних і досконалих в теорії і практиці лінгвістичного аналізу загалом. Методи

експериментальної фонетики виникли в надрах мовознавства. Як відомо, одними з перших, хто став застосовувати деякі фізіологічні прилади під час аналізу мовленнєвих артикуляцій, були В. Богородицький та П. Руссло, який створив у Сорбонні спеціальну лабораторію, що здобула надалі широку популярність і стала школою для багатьох фонетистів не лише Франції, а й низки інших країн, у тому числі й Україні.

Сучасний стан та розвиток методів фонетичних досліджень, опис їхніх переваг та недоліків опинялися в полі зору багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, наприклад Дж. Брауна, Д. Кристала, П. Роуча, Т.Бровченко, А.Каліти, О.Стеріополо, Н.Кравченко.

Методи експериментальних досліджень у фонетиці та фонології відрізняються великою різноманітністю та багатством ідей, обумовлених науково-теоретичними установками та практичною спрямованістю визнаних світових фонологічних шкіл: української фонологічної школи (метод ізолювання); Празької функціональної школи (метод опозицій); американської дескриптивістики (дистрибутивний метод) [130].

У безпосередньому взаємозв'язку з поняттям методу перебуває також поняття методики, яке визначає спосіб виявлення нового матеріалу та нових даних, тобто сукупність прийомів спостереження, експерименту та опису результатів [112]. Експериментальні (інструментальні) методики фонетичних досліджень можна умовно поділити на три групи:

- 1) акустичні, що досліджують фізичні характеристики звуків мовлення;
- 2) соматичні, що реєструють та фіксують рухи органів мовлення (комп'ютерне артикуляційне моделювання);
- 3) перцептивні, що аналізують сприйняття певних фонетичних явищ носіями мови та передбачають роботу з тими, хто здійснює сприйняття (аудиторами, реципієнтами) [108].

Перераховані вище методики фонетичних досліджень перебувають у тісному взаємозв'язку з трьома видами аналізу експериментального матеріалу: акустичним (із застосуванням звукоаналізуючих комп'ютерних програм для

аналізу акустичних та соматичних характеристик мовлення, що звучить); аудитивним та аудиторським (із залученням аудиторів та експертів для аналізу сприйняття досліджуваного матеріалу) [112].

2.2.1. Методика проведення перцептивного (аудитивного та аудиторського) аналізу

Одним з найважливіших питань, пов'язаних із проведенням експериментально-фонетичних досліджень, є питання про аналіз сприйняття досліджуваних явищ. Метод, з якого має розпочинатися фонетичне дослідження, має збігатися з методом аналізу будь-яких мовленнєвих явищ. Для того, щоб поставити завдання дослідження і висунути робочу гіпотезу, необхідно насамперед піддати відповідне явище слуховому аналізу. Оцінка надійності результатів є одним із укрій важливих моментів в експериментально-фонетичному дослідженні. Експериментально-фонетичні методи, допомагаючи досліднику у виявленні звукових відмінностей, уточненні їх характеру, дають точні визначення об'єктивних властивостей того чи іншого звукового явища, а також відповідних артикуляцій вимовних органів.

Перш ніж піддати мовленнєвий матеріал фаховому аудиторському аналізу із залученням аудиторів-фонетистів, було проведено слуховий аналіз самим дослідником. Основним завданням слухового аналізу було виокремлення із загального мовленнєвого масиву літургійних проповідей, ситуативних проповідей та духовних бесід тих надфразових єдностей, що найбільш яскраво ілюструють просодичні параметри, задіяні в реалізації видів промов на різних ділянках тексту. На цьому ж етапі здійснювалась сегментація матеріалу дослідження, фразове членування та членування мовленнєвого потоку на синтагми.

Схему комплексного перцептивного аналізу мовлення досліджуваних груп інформантів – персонажів-священників з кінофільмів та серіалів – представлено на рис. 2.2.

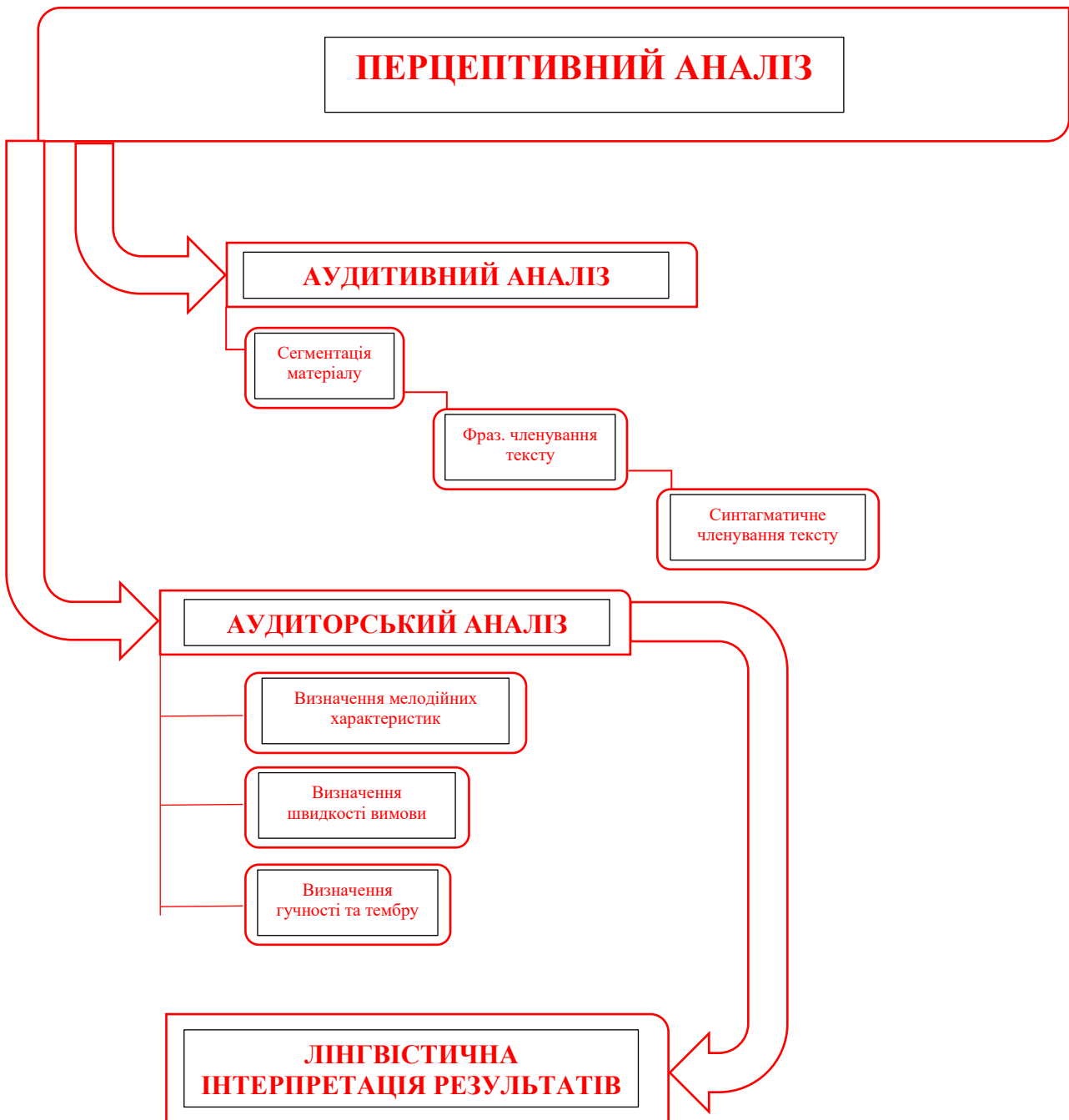

Рис. 2.2. Схема комплексного перцептивного аналізу

Наступним етапом перцептивного аналізу став аудиторський аналіз. У ньому взяли участь 10 аудиторів – 5 викладачів кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови ОНУ імені І.І.Мечникова та 5 аспірантів й магістрантів цієї ж кафедри. Вважаємо за доцільне зазначити, що кваліфікація та склад аудиторів є важливою складовою аудиторського аналізу. Це можуть бути і філологи, фахівці в галузі фонетики та носії мови з різною освітою. У

denomination. The Lord wants to know who we think He is. Does He want to know who he is to us, especially to you? He wants to know who God is to you.																	
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Аудиторський аналіз складався з двох етапів.

На першому етапі перед аудиторам поставало завдання визначити такі екстралінгвальні ознаки відрізків, що прослуховувались:

- 1) до якого з трьох видів промов (літургійна проповідь, ситуативна проповідь, духовна бесіда) належать прослухані ними надфразові єдності;
- 2) до якої частини проповіді належать прослухані фрагменти;
- 3) ступінь участі певних просодичних параметрів (мелодійний контур, фразовий наголос, гучність, темп, ритм, тривалість та характер пауз) у створенні чи посиленні впливового ефекту мовлення проповідника на різних ділянках тексту. Аудиторам було запропоновано відзначити від одного до трьох просодичних параметрів у кожному з прослуханих відрізків тексту.

На другому етапі аудиторського аналізу аудитори оцінювали основні характерні інтонаційні ознаки досліджуваних текстів: гучність, висоту тону, темп.

2.2.2. Методика проведення інструментального аналізу досліджуваного матеріалу

Для підтвердження суб'єктивних результатів, отриманих на підставі перцептивного (слухового й аудиторського) аналізу, було проведено об'єктивний інтонографічний аналіз.

Схему комплексного інструментального аналізу мовлення інформантів – проповідників, зображених у кінодискурсі – представлено на рис. 2.3.

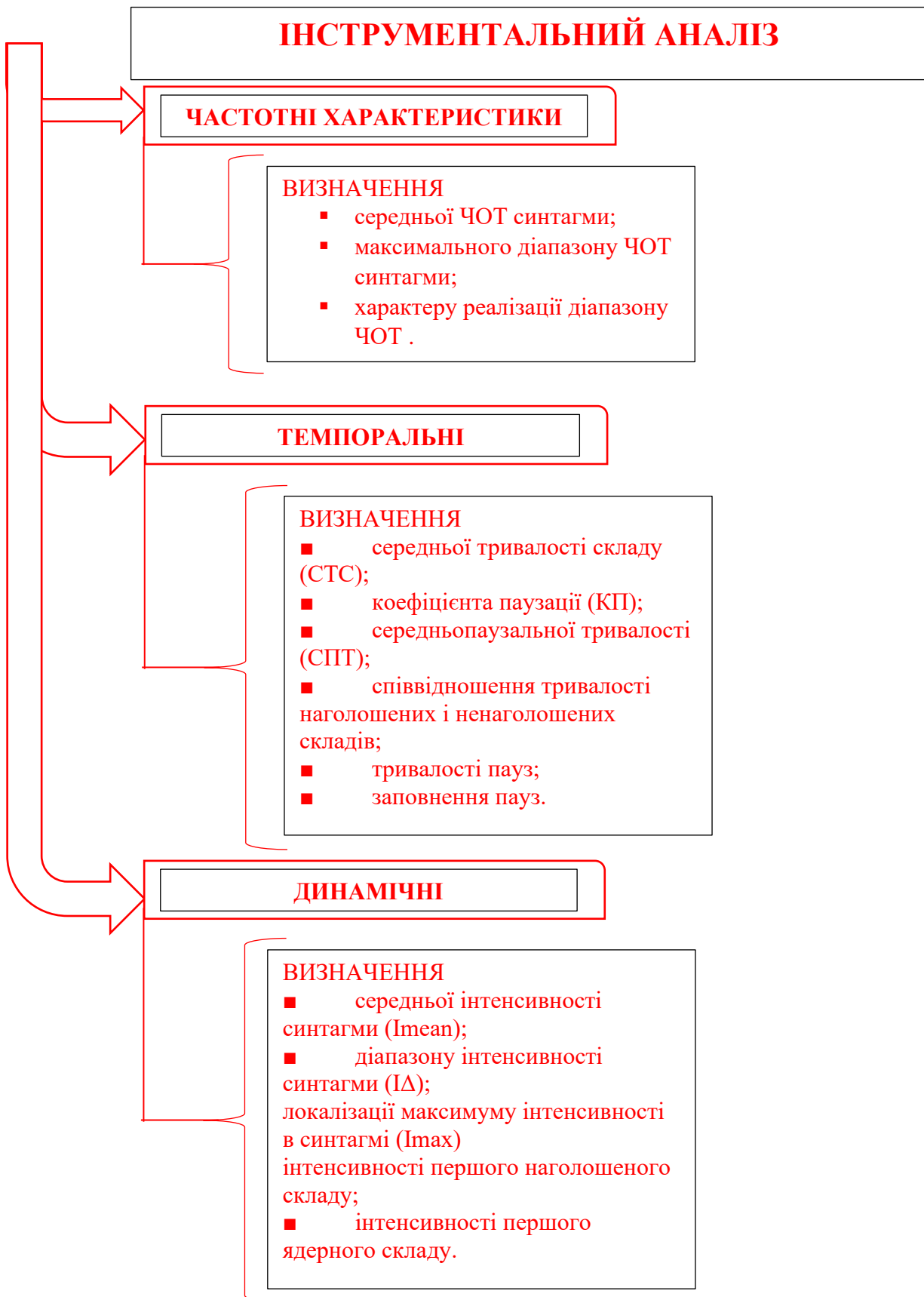

Рис. 2.3. Схема комплексного інструментального аналізу мовлення проповідників

Для дослідження просодичних параметрів, що беруть участь у реалізації тексту усної проповіді та бесіди, у лабораторії експериментальної фонетики ОНУ імені І. І. Мечникова за допомогою комп'ютерної програми PRAAT 6.0.41 проведено інструментальний аналіз.

Програма PRAAT є найвідомішою програмою, яка використовується у фонетичних дослідженнях. Цей продукт було створено співробітниками факультету фонетики Амстердамського університету Полом Боерсма та Девідом Вининком (*Paul Boersma, David Weenink*) і призначений для лінгвістів, які вивчають мовлення. Ця програма дає змогу виконувати багаторівневі задачі розмітки мовлення, що звучить, осцилограми, спектрограми та інтонограми. Використовуючи технологію автоматизованого аналізу мовлення, за допомогою програми можна виявити характерні відхилення в просодичному мовленні. Комп'ютерна програма «Аналізатор мовлення» уможлиблює після аналізу слухового комплексу уточнити специфіку синтагматичного поділу тексту, тривалість паузи, криві інтенсивності і тону. Це програмне забезпечення дає змогу аналізувати синтагматичну артикуляцію, визначити тривалість кожної синтагми, паузи між ними, а також виміряти криві інтенсивності та діапазон інтенсивності. Програма PRAAT уможлиблює вибирати довільні частини мовлення і прослуховувати їх.

Ця новітня комп'ютерна програма здійснює:

- 1) запис звуку з мікрофону чи магнітофону на частоті 11,025 Гц і 22,050 Гц;
- 2) дослідження всього відрізка незалежно від його тривалості та без його поділу на коротші відрізки звучання;
- 3) відтворення запису в уповільненому темпі;
- 4) відтворення необхідної ділянки запису незалежно від її позиції;
- 5) вимірювання показників частоти основного тону;
- 6) вимірювання параметрів інтенсивності;

- 7) вимірювання тривалості звуків, складів, синтагм і цілих фраз;
- 8) графічне виділення ключових складів з автоматичним визначенням їхніх параметрів;
- 9) графічне зображення аналізованих параметрів на екрані.

Програма дає змогу отримати зображення *осцилограми* та автоматично виділених параметрів *частоти основного тону* (від 60 до 300 Гц для чоловічих голосів, від 60 до 400 Гц для жіночих голосів) і *високочастотної інтенсивності* (від 0 до 90 дБ) у часовій розгортці; дослідник має можливість одночасно переглядати і прослуховувати текст зареєстрованого мовленнєвого відрізка. Комп'ютерні інтонограми уможливають отримання інформації про основні акустичні характеристики синтагм і фраз.

Технічні умови запису й аналізу мовлення такі: шістнадцятирозрядні звукові файли, отримані в результаті оцифрування з частотою дискретизації 22, 05 кГц та збережені на твердому диску у форматі wav.

Роздруківка інтонограм здійснювалася на звичайному стандартному папері за допомогою принтера Samsung SCX - 4100. Зразок отриманої комп'ютерної інтонограми представлено на рис. 2.4.

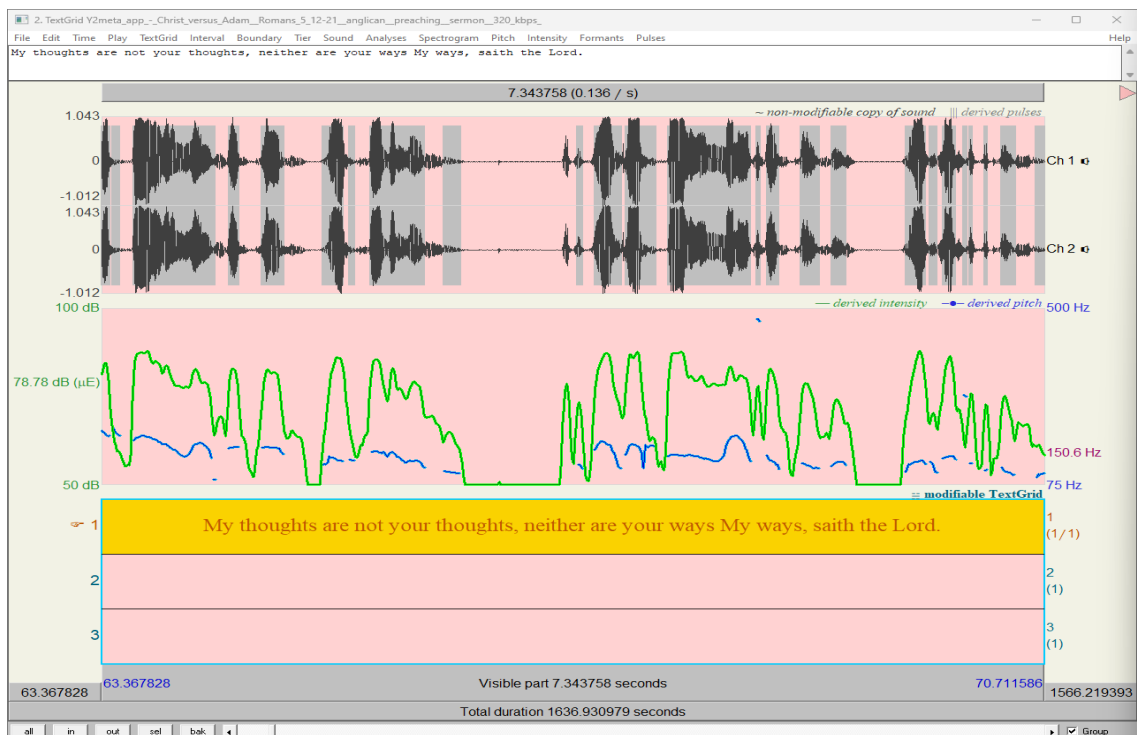

Рис. 2.4. Зразок комп'ютерної інтонограми

Як видно з рисунка 2.4., у верхній частині інтонограми розташовується крива інтенсивності; в середині листа комп'ютерної інтонограми – крива обвідної частоти основного тону; ліворуч по вертикалі горизонтальними рисками відзначено відрізки обраного діапазону в лінійному масштабі; у нижній частині аркуша інтонограми реєструється осцилограма – показники звукових коливань мовленнєвого відрізка. На осцилограмі вертикальними лініями виділено ділянки активності дикторів, підписані під осцилограмою у першому горизонтальному рядку.

У другому горизонтальному рядку під осцилограмою наведено ключові слова та ключові склади, що автоматично відмічені вертикальними лініями на осцилограмі, вміщено в третьому горизонтальному рядку під осцилограмою. Лічильник часу знаходиться на горизонтальних лініях, розташованих під кривою інтенсивності, частоти основного тону й осцилограмою.

Процедура обробки отриманих інтонограм полягала в такому:

- 1) у межах однієї фрази встановлювалися межі синтагм за допомогою визначення ядерного тону;
- 2) в межах синтагми виділялися ключові слова і склади;
- 3) проводився аналіз досліджуваного фрагмента мовлення з акустичним контролем.

Під час проведення електроакустичного аналізу враховувався взаємозв'язок між суб'єктивними (перцептивними) характеристиками та об'єктивними (акустичними) параметрами мовлення, а саме те, що мелодія є корелятом розподілу ЧОТ у часі; гучність відповідає значенню звукового тиску, тобто інтенсивності; швидкість мовлення залежить від тривалості звучання мовленнєвих одиниць і характеру розподілу пауз.

Інтонографічному аналізу піддавалися такі акустичні характеристики мовлення проповідників:

1. Часові (темпоральні) характеристики мовлення проповідників:
 - середня тривалість складу по тексту загалом;
 - середня тривалість складу в надфразовій єдності;

- середня тривалість складу у фразі;
- тривалість міжсинтагменних, внутрішньосинтагменних, міжфразових пауз, пауз хезитації (за наявністю).

2. Частотні характеристики мовлення проповідників:

- максимальні значення частоти основного тону у фразі;
- максимальні значення частоти основного тону в надфразовій єдності;
- максимальне значення частоти основного тону в тексті загалом;
- частотний діапазон фраз, що складають надфразові єдності проповідей та бесід;
- локалізація максимумів (F_{max}) та мінімумів (F_{min}) ЧОТ у межах синтагми;
- діапазон ЧОТ у межах синтагми (F_{Δ});
- максимальні (F_{max}) та мінімальні значення (F_{min}) ЧОТ термінальних тонів (в Гц);
- характеристики діапазону ЧОТ основних термінальних тонів (F_{Δ}) (в Гц).

3. Динамічні характеристики мовлення проповідників:

- максимальний рівень інтенсивності у фразі;
- максимальний рівень інтенсивності в надфразовій єдності;
- середньоскладова інтенсивність фраз, що становлять надфразові єдності текстів проповідей та бесід.

Незважаючи на самодостатність та об'єктивність електроакустичного аналізу в лінгвістичному дослідженні, представлення його результатів може вважатися повним і достовірним лише за умови використання адекватних статистичних методів. Виходячи з цього, результати експериментального аналізу оброблялися за допомогою методів математичної статистики, метою якої є перевірка достовірності та надійності отриманих результатів.

У результаті електроакустичного аналізу отримані дані щодо фізичних характеристик кожного з типів мовлення проповідників (частота основного тону, інтенсивність та тривалість фонації й пауз) були піддані ймовірнісно-статистичному аналізу.

Для перевірки достовірності спостережуваних відмінностей різних типів досліджуваних текстів використовувався критерій Стюдента, який дав змогу визначити, чи належать отримані вибірки значень параметра до однієї чи до різних генеральних сукупностей.

Висунута гіпотеза H_0 свідчить, що відмінність вибірових середніх X_{c1} і X_{c2} є істотною, тобто істинні середні значення сумарної ЧОТ для груп А і В різні. Для перевірки цієї гіпотези обчислюємо $t_{розр}$:

$$t_{расч} = \frac{|X_{c1} - X_{c2}|}{S_{x_{c1}-x_{c2}}}$$

де X_{c1} и X_{c2} – значення параметра в цих вибірках.

За таблицею розподілення Стюдента визначається t_{05} для числа ступенів свободи (degrees of freedom) : $d.f. = n_1 + n_2 - 2$, де n_1 и n_2 – обсяги двох вибірок. Критерій Стюдента доводить: якщо $t_{розр} > t_{05}$, то гіпотеза H_0 відкидається; якщо $t_{розр} \leq t_{05}$, то гіпотеза H_0 приймається. При підтвердженні гіпотези H_0 досліджувані групи вибірок можна уналежнити до різних генеральних сукупностей, що буде свідчити про суттєвості відмінностей між зіставляваними об'єктами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

1. Аналіз мовленнєвого матеріалу, вилученого з художніх кінофільмів, показав, що священник у своїй проповідницької діяльності проголошує проповіді з церковного амвону, вимовляє різні за об'ємом промови (за межами храму та вступає в приватну бесіду з парафіянами/кліриками/підлеглими/керівництвом з питань віри, спасіння, духовної поведінки. У зв'язку з цим, мовленнєвий матеріал було розподілено на 3 основні групи: літургичні проповіді, ситуативні проповіді, духовні бесіди. Кожна з трьох

груп мовленнєвих реалізацій характеризується певним набором засобів експресивного синтаксису та демонструє певну самостійність у просодичній організації. Саме тому подальше дослідження просодичної організації усних англомовних проповідей у зображувальному кінодискурсі буде проводитися на основі вищевикладеного розподілу задля створення більш об'ємного просодичного портрету проповідника.

2. Згідно з результатами аналізу синтаксичних стилістичних засобів літургійна проповідь характеризується збалансованим використанням усіх засобів експресивного синтаксису, окрім вживання посилювальних конструкцій. Щодо ситуативної проповіді, тут висуваються на перший план стилістичні синтаксичні повтори, які є потужним засобом впливу в публічних промовах. Наступними за частотністю вживання постають риторичні питання, тоді як паралельні синтаксичні конструкції не є частотно вживаними в цьому виді мовленнєвої діяльності. Те ж саме стосується й квазіспонтанних духовних бесід, де відсоток вживання паралельних синтаксичних конструкцій доволі низький порівняно з широко вживаними риторичними питаннями, повторами та спонукальними конструкціями.
3. Метод як спосіб пізнавальної та дослідницької діяльності науковця, що переслідує мету вивчення явищ та закономірностей певного об'єкта науки передбачає реалізацію системи процедур вивчення об'єкта дослідження та перевірки отриманих результатів. Методи, які у лінгвістиці традиційно діляться на загальні (спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, порівняння, формалізація, досвід, моделювання тощо) і суто лінгвістичні, мають свою специфіку, властиву лише лінгвістичним дослідженням, на відміну методів інших наук. Методи фонетичного дослідження включають в себе такі, що дозволяють вивчати факти та явища мови в умовах, керованих та контрольованих самим дослідником. Експериментальна фонетика досліджує фізичне втілення мовлення та

природу акустичного сигналу, який передається від мовця до слухача шляхом вивчення того, як мова створюється та як вона сприймається.

4. Інструментально-фонетичне дослідження англomовної проповіді та бесіди, що функціонує в межах кінодискурсу, має комплексний характер. Це дослідження включає в себе як суб'єктивні, так і об'єктивні методи. До суб'єктивних методів відносяться слуховий та аудиторський аналіз, які дозволяють виявити звукові особливості мовлення проповідника на рівні сприйняття. Інструментальний аналіз, з свого боку, дозволяє описати фізичні характеристики мовленнєвих реалізацій, що вивчаються. Для кількісного та статистичного аналізу використовуються методи підрахунку та математичної обробки показників, що надає можливість подальшого тлумачення даних, зібраних під час аудиторського та інструментального аналізу. Такий комплексний підхід дозволяє виявити релевантні просодичні параметри досліджуваних текстів усних проповідей і визначити роль просодії в оптимізації передачі усного проповідницького повідомлення, вилученого з художнього англomовного кінодискурсу.

Основні спостереження та висновки, що наведені в даному розділі, відображені в наступних публікаціях автора: [98; 101].

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО ФОНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХНЯ ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

3.1. Результати та лінгвістична інтерпретація результатів аудиторського аналізу

Як уже було відзначено в другому розділі дисертації, перед тим як піддавати мовленнєвий матеріал фаховому аудиторському аналізу, залучаючи аудиторів-фонетистів, дослідник провів слуховий аналіз самостійно. Основною метою цього аналізу було виділення з загальної маси мовленнєвого матеріалу літургійних проповідей, ситуативних проповідей та духовних бесід тих надфразових єдностей, які найкраще ілюструють просодичні характеристики, використовані під час виголошення різних видів промов в різних частинах тексту. На цьому ж етапі проводилася сегментація досліджуваного матеріалу, його фразове членування та членування мовленнєвого потоку на синтагми.

На основі попереднього ознайомлювального перегляду художніх фільмів та серіалів, які були використані як дослідницький матеріал, було вирішено дослідити всі випадки мовленнєвого виявлення священнослужителя, пов'язані з його духовною діяльністю. Цей підхід дозволив отримати більш повну картину мовленнєвої поведінки священника у контексті кінематографічного дискурсу.

Під час перегляду досліджуваного матеріалу було виявлено, що священники в кінофільмах не лише виголошують проповіді з церковного амвону, але також виступають із різними видами промов (міні-проповіді, ситуативні проповіді) поза межами храму, а також взаємодіють у приватних розмовах з парафіянами, кліриками, підлеглими та керівництвом щодо питань віри, спасіння та духовної поведінки. В зв'язку з цим, мовленнєвий матеріал було розділено на три основні групи:

- Літургічні проповіді (34 випадки)
- Ситуативні проповіді (87 випадків)
- Духовні бесіди (94 випадки).

Перед відбором матеріалу для аудиторського аналізу ми виходили із гіпотези про наявність тісного взаємозв'язку між прагматичною направленістю, лексико-синтаксичною структурою проповіді або бесіди та її просодичною організацією. Це й стало підґрунтям для створення алгоритму проведення аудиторського аналізу досліджуваних мовленнєвих реалізацій проповідників.

Для визначення тієї частини просодичної інформації, яка разом з інформацією інших мовних рівнів є достатньою для визначення належності мовленнєвого матеріалу до літургійної проповіді, ситуативної проповіді або духовної бесіди, ступеню їхнього емоційного й експресивного насичення, було відібрано ті надфразові єдності, що входять до різних частин проповіді або бесіди – по 1 НФЄ зі вступу і прикінцевої частини кожної з досліджуваних промов та по 2 НФЄ з основної частини. Загальний обсяг експериментального матеріалу для аудиторського аналізу склав 60 НФЄ. Цей матеріал було записано на магнітну плівку в довільному порядку, а текст, що підлягав для прослуховування, був роздрукований на карті аудиторського аналізу (див. зразок карти у розділі 2.2.1).

Як вже зазначалося в другому розділі дисертації, аудиторський аналіз складався з двох етапів.

На першому етапі перед аудиторам поставало завдання визначити такі екстралінгвальні ознаки відрізків, що прослуховувались:

- до якого з трьох видів промов (літургійна проповідь, ситуативна проповідь, духовна бесіда) належать прослухані ними надфразові єдності;
- до якої частини проповіді належать прослухані фрагменти;
- яка ступінь участі певних просодичних параметрів (мелодійний контур, фразовий наголос, гучність, темп, ритм, тривалість та

характер пауз) у створенні чи посиленні впливового ефекту мовлення проповідника на різних ділянках тексту.

Визначення аудитором видів промов показало, що не тільки контекст та візуальне підтвердження ситуації спілкування спроможні визначити їхню належність до того чи іншого виду. Судячи з відповідей аудиторів, на рівні аудіо сприйняття окремих відрізків можливо з великою долею вірогідності диференціювати тип проповіді або бесіди. Результати обробки відповідей аудиторів наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Ідентифікація аудитором належності висловлювань священника до виду проповіді

Тип промови Частина тексту	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Вступна	98,2	96,1	94,4
Основна	84,2	82,6	86,2
Заключна	95,4	93,9	94,5
У середньому	92,5	90,8	91,7

Як свідчить аналіз відповідей аудиторів по ідентифікації належності прослуханого відрізка до певного виду проповіді або бесіди, з найбільшою вірогідністю аудитором визначалися вступні (особливо в літургійній проповіді – 98,2%) та заключні частини. Пояснення такому високому відсотку розпізнавання літургійної проповіді у вступній частині знаходимо в урочистій тональності початку проповіді священником під час літургійної проповіді, що й «зчитується» аудитором. Рівень достовірності розпізнавання належності до виду промови в основній частині менше (82,6 – 86,2%). Дане спостереження

пов'язане з тим, що в основній частині будь-якої промови релігійного характеру міститься фактична інформація, яка не залежить від виду проповіді або промови.

Наступним завданням аудиторів було визначення приналежності прослуханих відрізків до тієї чи іншої частини проповіді або бесіди. Результати обробки відповідей аудиторів надано у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Ідентифікація аудиторами належності висловлювань священника до частини проповіді або бесіди

Тип промови Частина тексту	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Вступна	97,2	92,1	92,8
Основна	89,8	91,2	83,1
Заключна	91,1	95,1	89,5
У середньому	92,7	93,1	88,2

Як видно з даних, представлених в таблиці 3.2., більша кількість правильних відповідей стосується літургійної та ситуативної проповідей, де найбільшою вірогідністю аудитори розпізнавали прикінцеву частину і вступ проповідей та бесіди (у середньому - 94,5% і 92,4% відповідно). Деякі труднощі в ідентифікації частини проповіді спостерігалися в основній її частині, (в середньому – 87% правильних відповідей).

Заключна частина досліджуваних промов також характеризується доволі високим відсотком розпізнавання, оскільки в цей частині зазвичай узагальнюється все вищесказане та висловлюються заклики, вигуки до аудиторії, тощо, і на підставі цього можна правильно диференціювати вид промови.

На першому етапі аудиторського аналізу перед аудиторами також було поставлено завдання визначити ступень участі просодичних параметрів у

створенні тексту літургійної проповіді, ситуативної проповіді, бесіди. Результати відповідей аудиторів наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Ступень участі просодичних параметрів у створенні тексту літургійної проповіді, ситуативної пропов та бесіди (у%)

Вид тексту	Мелодійний контур	Фразовий наголос	Гучність	Темп	Ритм	Пауза	Тембр
Літургійна проповідь	9,8	10,2	13,9	19,5	12,3	24,9	9,4
Ситуативна проповідь	9,7	9,5	14,2	23,5	9,8	22,7	10,6
Духовна бесіда	10,2	9,7	12,9	22,8	13,1	23,6	7,7
В середньому	9,9	9,8	13,7	21,9	12,7	23,7	9,2

Як свідчать дані, наведені у таблиці 3.3, аудитори констатують, що усі просодичні параметри певною мірою беруть участь у реалізації прагматичної настанови мовлення проповідника по всім трьом різновидам. Тим не менш, провідну роль у реалізації інтенції, згідно відповідям аудиторів, відіграє темпоральний компонент інтонації – темп, паузи та ритм (сумарно 58,3% в середньому). Таким чином, паузація (23,7%) швидкість вимовляння (21,9%), та ритм (12,7%) відрізняються найбільшими показниками – тобто аудитори відзначають їхню провідну участь у створенні впливового ефекту усного тексту промов священників - персонажів кінофільмів. Такий високий показник, на наш погляд, пояснюється великою кількістю фраз у мовленні священника, в яких спостерігається пролонгація звучання на важливих ділянках тексту та/або застосовується риторична пауза перед емпатичним центром висловлювання.

Сприймання аудитором гучності як наступного провідного диференційного інтонаційного параметру пояснюється різним характером вимовлення промов священника – у літургійній проповіді підвищена гучність обумовлена публічністю цього виду мовленнєвої діяльності, тоді як у приватній бесіді, навпаки, спостерігається знижений рівень гучності. Мелодійні характеристики, а саме – мелодійний контур та фразовий наголос – отримали однаковий відсоток згідно з відповідями аудиторів (9,9% та 9,8% відповідно). Таким чином, сумарно мелодійний компонент інтонації також слугує вагомим засобом створення тексту досліджуваних мовленнєвих реалізацій.

На другому етапі аудиторського аналізу аудиторам було запропоновано відмітити характерні інтонаційні ознаки досліджуваних текстів: гучність, висоту тону, темп. Результати обробки відповідей аудиторів щодо характеристики темпу вимовлення промов трьох видів на різних ділянках тексту наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Визначення аудитором темпу мовлення священника у різних комунікативних ситуаціях (у%)

Вид тексту	Темп		
	Прискорений	Нормальний	Повільний
Літургійна проповідь	4,1	41,2	54,7
Ситуативна проповідь	5,2	48,3	46,5
Духовна бесіда	8,4	57,7	43,4
В середньому	5,8	49,1	45,1

Дані таблиці засвідчують, що в середньому у тексті аудитором відмічаються нормальний та уповільнений темп вимови висловлювань в трьох мовленнєвих реалізаціях. Треба зазначити, що ця загальна картина змінюється в

залежності від частини проповіді, промови або бесіди: в основній частині літургійної проповіді, наприклад, аудитори фіксували порівняно високу частотність прискореного темпу (в середньому, у 12% випадків). Найбільш частотне вживання прискореного темпу реєструється у приватних бесідах священика на духовні теми – до 15% випадків. Це пояснюється, по-перше, неформальністю спілкування, а по-друге, зміною прагматичної настанови священика – від бажання переконати до намагання заспокоїти, підтримати, висловити емпатію співбесіднику. Решті частин в усіх реалізаціях дискурсів літургійної проповіді, ситуативної проповіді та бесіди не характерно вживання прискореного темпу, особливо храмовій проповіді: найбільший відсоток вживання уповільненого темпу зафіксовано в заключній частині проповіді (54%) та промови (52%). Цей факт дає підстави вважати характерною ознакою досліджуваних дискурсів використання уповільненого темпу на найбільш вагомих і впливових ділянках тексту.

Гучність розпізнавалась аудитором з високим ступенем достовірності. Результати аналізу відповідей аудиторів щодо сприйняття гучності на різних ділянках проповіді наведено в таблиці 3.5.

Як свідчать дані таблиці, розподіл рівня гучності по різних частинах проповідей та бесіди приблизно однаковий лише при розпізнаванні зниженої гучності: низький рівень гучності по тексту в цілому відзначається переважно у духовній бесіді – 28%. При цьому рівень «тихо» не зафіксовано у вступній та прикінцевій частинах обох видів проповіді взагалі. Нормальний рівень гучності здебільшого характерний для літургійної проповіді, про що свідчить високий відсоток фраз, позначених аудитором як фрази з нормальним рівнем гучності. Найбільший відсоток фраз, вимовлених із нормальною гучністю, аудитори зафіксували в основній частині проповіді. Основна частина ситуативної проповіді також характеризується підвищеною гучністю, проте дещо меншою.

Таблиця 3.5.

Сприйняття аудитором гучності мовлення священника у різних комунікативних ситуаціях (у%)

Вид тексту	Гучність		
	Тихо (дуже тихо)	Нормально	Гучно (дуже гучно)
Літургійна проповідь	8,5	82,9	13,6
Ситуативна проповідь	7,8	32,1	56,1
Духовна бесіда	28,4	57,7	23,4
В середньому	14.9	57.6	31

В цілому на підставі аналізу рівня гучності різних частин літургійної проповіді на рівні сприйняття можна констатувати перевагу підвищеної гучності у вступній і прикінцевій частинах проповіді, нормальної гучності – в основній частині проповіді та доволі нечастотне зниження гучності до рівня «тихо» лише в основній її частині. В інших частинах проповіді знижений рівень гучності не зафіксовано взагалі. Духовна бесіда, яка характеризується непублічним характером вимовляння, відрізняється частотним вживанням фраз з нормальним, або навіть низьким рівнем гучності.

Результати аналізу відповідей аудиторів щодо ідентифікації висотного рівня висловлювань представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Сприйняття аудиторами висотного рівня мовлення священника у різних комунікативних ситуаціях (у%)

Вид тексту	Висотний рівень		
	Високий	Середній	Низький
Літургійна проповідь	11,9	72,1	15,4
Ситуативна проповідь	28,3	39,7	30,4
Духовна бесіда	12,1	67,4	21,8
В середньому	17.8	59.2	23

Згідно з даними, наведеними в таблиці, аудитори загалом відзначили переважне використання середньої висоти, яка є нормою для англійської вимови. Проте відповіді аудиторів дозволили виявити загальну тенденцію використання високих і низьких рівнів тону в різних частинах тексту. Таким чином, заключна частина проповіді та промови характеризується відхиленням ораторів від нормального рівня голосу як у бік високого, так і низького рівня.

Така контрастна мелодійна організація семантично важливої частини церковної проповіді та позацерковної промови надає більшої емоційної напруги висловлюванню і, як наслідок, призводить до ефекту переконливості.

Отже, на основі проведеного аудиторського аналізу можна зробити наступні висновки. Аудиторами встановлено, що всі просодичні параметри були використані у мовленнєвій поведінці священника, а також відігравали роль у розрізненні видів мовленнєвої діяльності духовного пастиря. Аналіз різних видів проповідей підтвердив, що найефективніша ідентифікація відбувається в вступній частині, а менш ефективна – в основній частині проповіді та бесіди. Це підкреслило валідність розділення проповідей на окремі смислові частини та виділило лінгвальні та просодичні фактори, які впливають на ідентифікацію цих частин аудиторією на перцептивному рівні.

Аудиторська ідентифікація частин досліджуваних проповідей підтвердила логічний розподіл проповіді на вказані смислові частини і також показала наявність мовних та просодичних ознак, які дозволяють з високим ступенем достовірності ідентифікувати ці частини проповіді. Аналіз гучності різних частин проповіді при сприйнятті показав, що вступ і завершення проповідей відзначаються підвищеною гучністю, основна частина має нормальний рівень гучності, а зниження гучності до рівня "тихо" спостерігається рідко та зафіксовано лише в основній частині проповідей. В інших частинах проповідей зниження гучності не зафіксовано загалом. Аналіз сприйняття темпу текстів свідчить, що використання нормального та уповільненого темпу є типовим для проповідей.

3.2. Результати та лінгвістична інтерпретація даних інструментального аналізу

3.2.1 Мелодичні характеристики тексту

Для отримання об'єктивних даних щодо характеру змін мелодичних характеристик мови проповідників у трьох мовленнєвих реалізаціях було проведено електроакустичний аналіз таких основних частотних параметрів:

- максимальні значення частоти основного тону у фразі;
- максимальні значення частоти основного тону в надфразовій єдності;
- максимальне значення частоти основного тону в тексті загалом;
- частотний діапазон фраз, що складають надфразові єдності проповідей та бесід;
- локалізація максимумів (F_{max}) та мінімумів (F_{min}) ЧОТ у межах синтагми;
- діапазон ЧОТ у межах синтагми (F_{Δ});
- максимальні (F_{max}) та мінімальні значення (F_{min}) ЧОТ термінальних тонів (в Гц);

- характеристики діапазону ЧОТ основних термінальних тонів (F_{Δ}) (в Гц).

Перед тим, як оцінити частотні характеристики мовленнєвого матеріалу, ми розглянули характер мелодичних змін у передтермінальній частині синтагми - шкалі, спираючись на існування в англійській мовленнєвій практиці чотирьох основних видів шкал, що відрізняються напрямком руху основного тону, – *низхідної, рівної, висхідної та скандентної*.

Результати підрахунків частотності вживання вищенаведених шкал у різних частинах проповіді наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Частотність уживання основних шкал у різних частинах проповіді

Тип шкали		Низхідна	Рівна	Висхідна	Скандентна
Частина проповіді					
Вступна	Літургійна проповідь	61.7	16.9	25.9	5.9
	Ситуативна проповідь	60.3	14.8	28.4	15.2
	Духовна бесіда	40.9	5.1	37.5	16.3
Основна	Літургійна проповідь	60	11.5	23.7	6.7
	Ситуативна проповідь	50.2	9.9	22.6	13.4
	Духовна бесіда	43.9	3.5	33.9	12.4
Заключна	Літургійна проповідь	53.9	9.4	28.7	5.7
	Ситуативна проповідь	44	9.8	20.1	11.3
	Духовна бесіда	47.5	4.3	40.8	13.9
В середньому по тексту	Літургійна проповідь	55,2	12,6	26,1	6,1
	Ситуативна проповідь	51,5	11,5	23,7	13,3
	Духовна бесіда	44,1	4,3	37,4	14,2

Як свідчать дані, представлені в таблиці, в середньому близько половини зафіксованих шкал в літургійній проповіді та в ситуативній проповіді у всіх її частинах є низхідними (55.2% та 51.6% відповідно). Це підтверджує загальновідому тезу про те, що низхідний рух частоти основного тону є одним із найбільш характерних для англійського мовлення. Наступною за частотою вживання у проповідях виявляється більш експресивна висхідна шкала (26.1% та 23.7% відповідно). Те, що її відсоток найвищий свідчить не лише про смислову значущість цієї частини проповіді, а й про її експресивну та емоційну

насиченість. У духовній бесіді спостерігається збалансоване вживання низхідної та висхідної шкал у вступній її частині (40.9% низхідних та 37.5% висхідних), що свідчить про більшу емоційну забарвленість приватних бесід в порівнянні з офіційними проповідями. Скандентна шкала, притаманна тільки експресивному мовленню, не вирізняється високою частотністю вживання саме через свою експресивність. Тому відсоток використання скандентної шкали в літургійній проповіді доволі низький, тоді як у ситуативній проповіді та бесіди, що є менш формальними, відсоток вживань сягає високих показників – до 14%. Рівна шкала, що притаманна емоційно нейтральним висловлюванням, не є характерною мелодійною рисою приватних духовних бесід – у середньому тільки 4.3% фраз оформлені цим різновидом руху тону. В літургійній та ситуативній проповідях середній відсоток уживання рівної шкали незначно вищий – 11-12%, особливо у вступній частині літургійної проповіді, де показники сягають 16.9%. Такий високий показник пояснюємо прагненням священників до використання контрастного мелодичного малюнку цієї частини проповіді для виділення більш важливих ділянок вступу.

Аналіз термінальних тонів фраз, які входять до складу надфразових єдностей текстів досліджуваних проповідей та бесід, дозволив прослідити наявність певних закономірностей в застосуванні різних видів ядерних тонів на різних ділянках досліджуваних риторичних витворів.

На рисунках 3.1., 3.2 та 3.3 представлено розподіл вживання основних ядерних тонів у вступній частині літургійної проповіді, ситуативної проповіді та духовної бесіди.

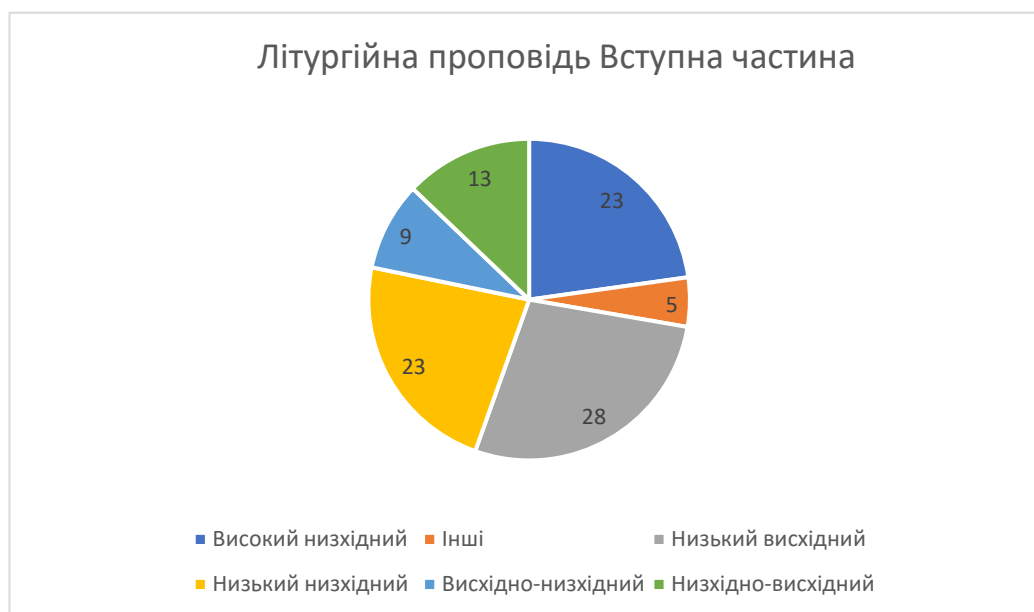

Рис. 3.1 Частотність вживання термінальних тонів у вступній частині літургійної проповіді(%)

Як свідчать дані, наведені на рис.3.1., основними тонами, якими оформлюються висловлювання у вступній частині літургійної проповіді є низький висхідний, високий низхідний та традиційний в англійській вимовній нормі для висловлювань констатуючого характеру низький низхідний ядерний тон. Доволі високий відсоток емпатичного високого низхідного тону пояснюється урочистою тональністю вступної частини проповіді. Складні емпатичні низхідно-висхідний та висхідно-низхідний термінальні тони підтверджують піднесений характер цієї частини промови, адже їхній доволі високий відсоток уживань свідчить про широке використання цих емпатичних тонів.

Аналіз частотності вживання термінальних тонів у вступній частині ситуативної проповіді продемонстрував спільні та диференційні дані порівняно з досліджуваним параметром у вступній частині літургійної проповіді (див. рис 3.2.)

Рис. 3.2. Частотність вживання термінальних тонів у вступній частині ситуативної проповіді (%)

У вступній частині ситуативної проповіді, як свідчать отримані дані, поряд з нейтральним низьким низхідним ядерним тоном спостерігається високий відсоток вживання високого низхідного тону, що свідчить про емоційну забарвленість мовлення священника, подекуди схвильованість проповідника та намагання привернути увагу до своїх слів під час спорадично виниклого спілкування із паствою. Наприклад, під час зустрічі з обуреними парафіянами, які затіяли сварку на ринкової площі із-за дрібниць, парафіяльний священник промовляє невелику за обсягом, але дуже проникнуту за емоційним забарвленням промову про необхідність бути терпимими один до одного та слідувати заповідям Господнім:

Do we have to hate each other so much? Doesn't Christ teach us to love one another as ourselves? You know that God looks down on us and it is very sad for Him to see you in such an angry state. Come to your senses, friends, don't do something that you will be ashamed of very quickly (The Christmas Candle)

Рис. 3.4. Частотність вживання термінальних тонів у основній частині літургійної проповіді(%)

Основна частина літургійної проповіді, як видно з рис.3.4., характеризується збалансованим використанням термінальних тонів впродовж всього тексту. Це пояснюється, по-перше, великим обсягом даної частини промови, а, по-друге, різноманітністю прагматичних завдань, які переслідує проповідник в основному тексті своєї промови. Тим не менш, можна відмітити доволі високий відсоток уживання емпатичного високого низхідного тону, що не є характерним для нейтрального мовлення, а притаманно саме емоційно насиченим промовам.

Дещо іншу картину спостерігаємо в основній частині ситуативної проповіді (рис. 3.5). Як й в літургійній проповіді переважно проповідник вживає низький низхідний та високий низхідний термінальний тон. Але на перший план виходить доволі рідкий в англійській вимовній практиці висхідно-низхідний емпатичний тон, який є притаманним у використанні експресивно насиченому неформальному мовленню. Це свідчить про те, що даний вид проповіді можна охарактеризувати як граничний між формальним та неформальним модусами спілкування.

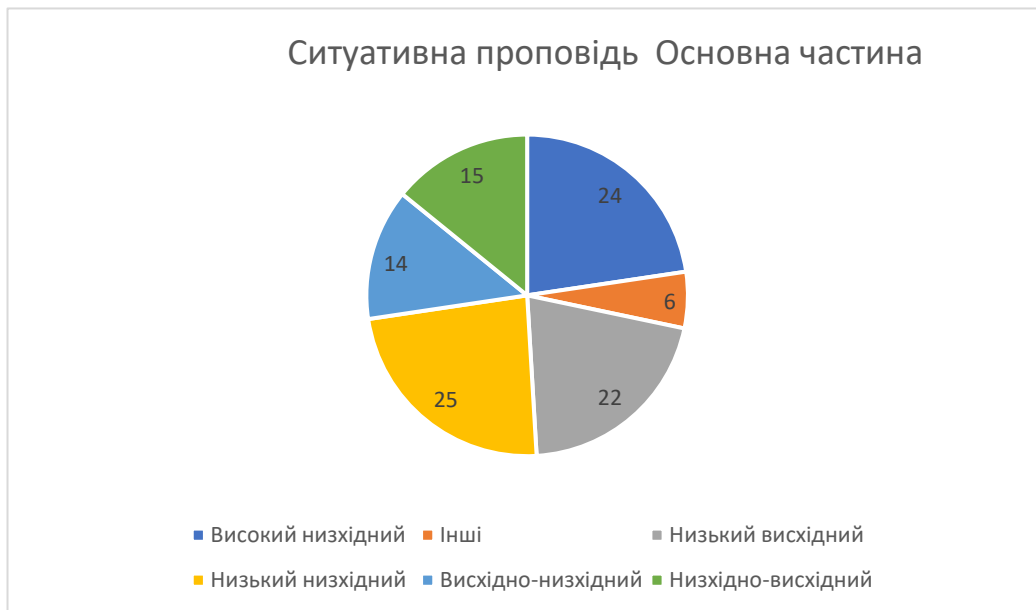

Рис. 3.5. Частотність вживання термінальних тонів у основній частині ситуативної проповіді (%)

Майже ідентична картина спостерігається й у розподілі використання термінальних тонів у основній частині духовної бесіди – превалювання традиційних для англійської вимовної норми нейтральних низьких низхідних та низьких висхідних тонів, високий відсоток вживання висхідно-низхідного емпатичного тону, який є притаманним експресивно насиченому неформальному мовленню (рис. 3.6).

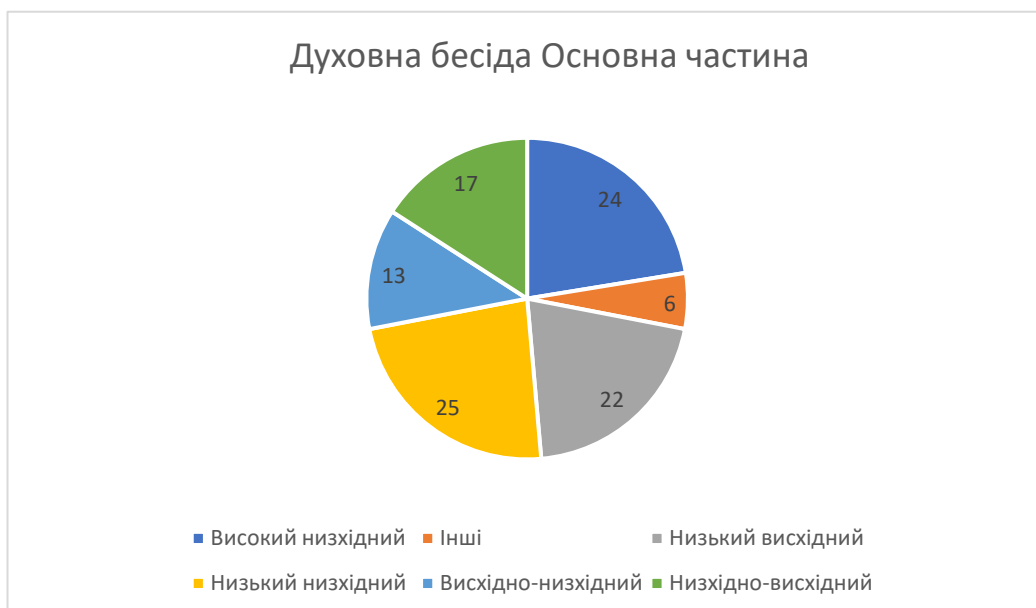

Рис. 3.6. Частотність вживання термінальних тонів у основній частині духовної бесіди (%)

Це свідчить про те, що даний вид промови, що належить до неформального модусу спілкування має багато спільного з більш формальною ситуативною проповіддю, адже здійснюється мовною особистістю, яка звикла на теми свого професійного спрямування (духовні аспекти буття) спілкуватися в звичній для нього манері.

Заключна частина будь-якої промови зазвичай характеризується узагальнюючим характером висловлювань, тому й оформлення цієї частини промов повинно характеризуватися чітким просодичним оформленням. На рис.3.7. наведено дані про характер використання термінальних тонів у заключній частині літургійної проповіді.

Рис. 3.7. Частотність вживання термінальних тонів у заключній частині літургійної проповіді (%)

Як свідчать проведені підрахунки (Рис. 3.7.), цієї частині проповіді притаманні частотне вживання низького висхідного та низького низхідного термінального тону поряд з широким використанням емпатичного високого низхідного тону. Використання останнього пояснюється наявністю в цієї частині літургійної проповіді великої кількості вигуків, закликів до подальшої посткомунікативної дії, які в більшості випадків вимовляються з високим низхідним ядерним тоном. Наприклад, в літургійній проповіді священник може

«нанизати» декілька закликів до своєї пастви з метою укріпити в їхньої пам'яті основні положення, що були висвітлено в проповіді та укріпити в вірі:

*"So now, dear brothers and sisters, we have free and unimpeded access to God's sanctuary; Jesus revealed it to us through his blood. Through the veil - the sacrifice of His body - He paved the way that no one has walked before, the way that leads to life. That is why **let us** approach God with undivided devotion and full of trust and confidence!. **Let us** hold fast to the hope we profess! **let's** be responsible for each other, **let's** encourage each other to show love and do good to each other. Therefore, it is important that we do not remain absent from our meetings, as some have undertaken to do, but that we encourage one another, and the more so that, the day is approaching when the Lord comes again.!"*

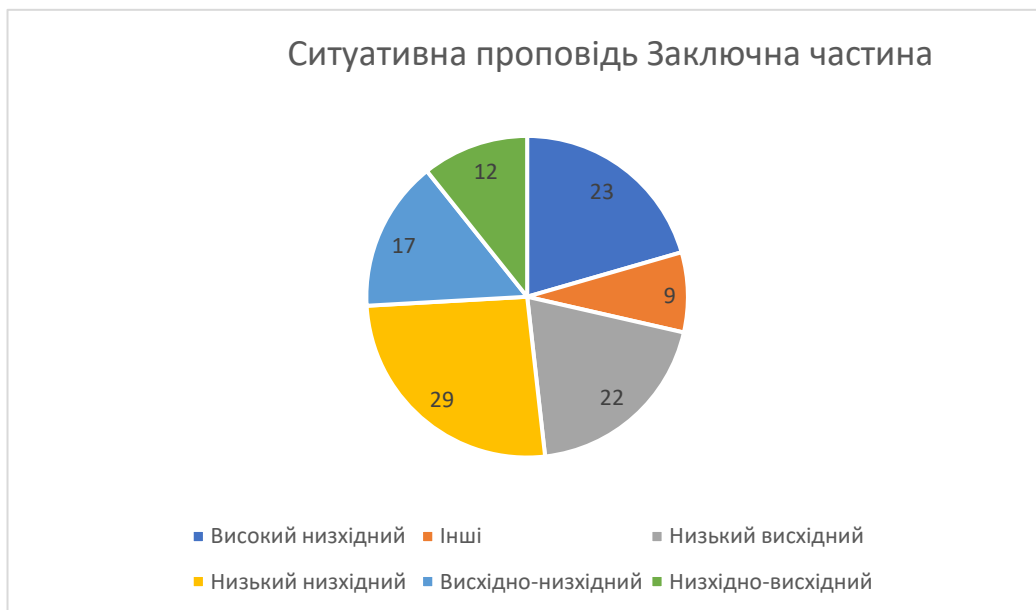

Рис. 3.8. Частотність вживання термінальних тонів у заключній частині ситуативної її проповіді (%)

Ситуативна проповідь також характеризується широким використанням емпатичних складних тонів – високого низхідного, висхідно-низхідного та низхідно-висхідного (Рис. 3.8.). Пояснення цьому факту аналогічно поясненню ситуації у літургійній проповіді – наявність в цієї частині ситуативній проповіді

великої кількості вигуків, закликів до подальшої посткомунікативної дії, які в більшості випадків вимовляються емпатичним ядерним тоном.

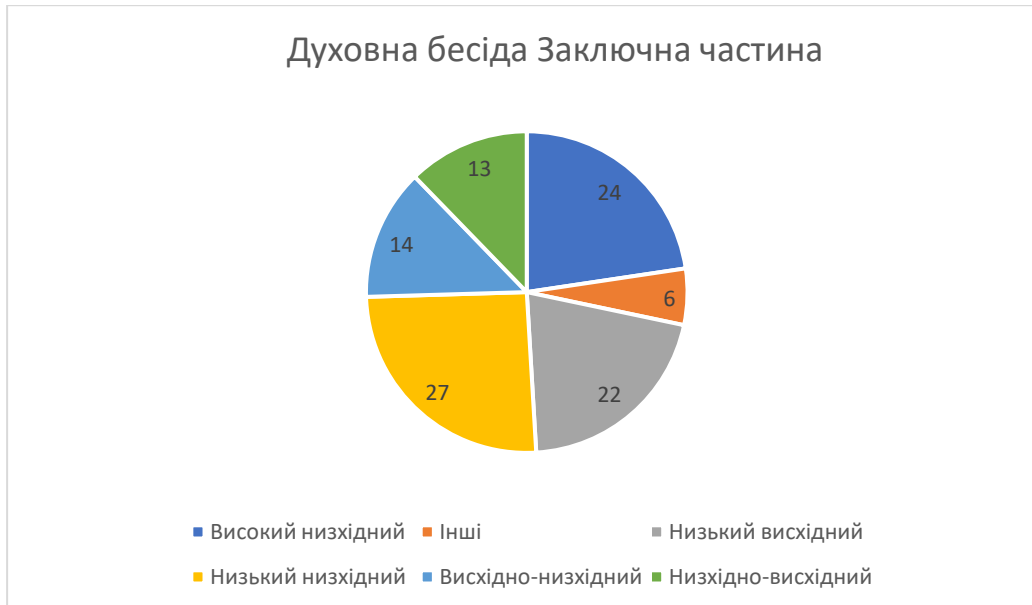

Рис. 3.9. Частотність вживання термінальних тонів у заключній частині духовної бесіди (%)

Тональний малюнок заключної частини духовної бесіди (Рис. 3.9.) характеризується менш активним використанням емпатичних тонів. В цій частині спостерігаємо превалювання експресивно нейтральних низького низхідного в кінцевих синтагмах та низького висхідного тону в некінцевих синтагмах. Тим не менш, реєструємо й використання експресивного високого низхідного тону як обного з найчастіше вживаних у даній частині тексту бесіди.

Таким чином, аналіз частотності використання термінальних тонів фраз, які входять до складу надфразових єдностей текстів досліджуваних проповідей та бесід, виявив певні закономірності в застосуванні різних видів ядерних тонів на різних ділянках досліджуваних риторичних витворів. Ці закономірності полягають у наявності як спільних, так й диференційних тенденцій у використанні термінальних тонів.

Під час аналізу комбінаторики типів шкал й термінальних тонів фраз, які входять до складу надфразових єдностей текстів досліджуваних проповідей та

бесід, ми виходили з наявності в англійській мовленнєвій практиці наступних комбінацій:

1. **Gradually Descending Stepping Scale + Low Fall.** Така ступінчаста шкала являє собою зниження мелодики і рівня ударних складів, тоді як ненаголошені склади залишаються на тій же висоті, що і ударні, що йдуть позаду. Дана конструкція характерна для оповідань.

2. **Broken Descending Stepping Scale + Low Fall.** Як і в попередньому випадку, тут відбувається падіння інтонації, проте, щоб уникнути монотонності, деякі склади слід вимовляти вище попереднього складу, в результаті чого утворюється якийсь підйом.

3. **Sliding Scale + Fall-Rise.** Дана конструкція, представлена низхідними ковзаннями тону, які починаються на ударних і продовжуються на ненаголошених складах, характерна для повсякденного мовлення.

4. **Scandent Scale + Low Rise.** Така схема характерна передачі значення заохочення чи втіхи. Висота тону коливається вниз на ударних складах і підвищується на ненаголошених.

5. **Ascending Stepping Scale + High Fall.** У разі ударні склади утворюють поступове підвищення, розташовуючись між ненаголошеними. А слово, на якому загострюється увага, є найбільш виділеним у реченні.

6. **Ascending Stepping Scale + High Rise.** Даний вид шкали та тону характерний для уточнення інформації, головний акцент реалізований на найважливішому слові.

7. **Low Level Scale + Low Fall.** Всі склади вимовляються практично на одному рівні в низькому регістрі, немає жодних стрибків нагору. Конструкція передає невдоволення, іноді ворожість.

8. **High Level Scale + High Fall.** На відміну від попереднього прикладу, всі склади вимовляються на одному рівні у високому регістрі, характеризуючи емоційно-забарвлену розмовну мову. Передає позитивні емоції.

Аналіз частотності використання даних комбінацій виявив певні закономірності в їхньому застосуванні в різних композиційних частинах проповідей та бесіди. Результати аналізу наведено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Частотність комбінаторного уживання типів шкал й термінальних тонів фраз у різних частинах проповіді та бесіди

		1	2	3	4	5	6	7	8
Частина проповіді									
Вступна	Л. проповідь	24.9	7.6	11	7.1	15	12	10.2	12
	С. проповідь	23.6	8.6	11	9	14	12.1	12	10
	Д. бесіда	28.3	6.1	12	6	16	11	10	11.5
Основна	Л. проповідь	21.5	6.4	13.5	7.9	15.8	12.2	10.3	12
	С. проповідь	20.3	7.9	11.8	9.6	14.6	12.2	12.4	10.1
	Д. бесіда	24.9	5.9	14	7	16.6	11.2	11.6	11
Заклучна	Л. проповідь	22.9	5.8	12.3	7.4	16.2	12.6	10.4	12.4
	С. проповідь	20.9	7.2	12.4	9.4	13.8	12.3	12.8	10.5
	Д. бесіда	19.7	5.1	13.6	7.4	16.4	11.6	10.8	11.6
В середньому по тексту	Л. проповідь	23.1	6.6	12.8	7.6	15.4	12.1	10.2	12.2
	С. проповідь	21.6	7.9	11.6	9.3	14.3	12.4	12.6	10.3
	Д. бесіда	24.3	5.7	13.4	6.8	16.3	11.3	10.9	11.3

Як свідчать дані таблиці 3.8., найчастотнішою комбінацією в усіх мовленнєвих реалізаціях проповідника є *Gradually Descending Stepping Scale + Low Fall*, що підтверджує відповідність інформантів вимовній нормі англійської мови, адже ця комбінація є найпоширенішою в англійській вимові. Наступною за частотністю вживання у матеріалі дослідження є *Ascending Stepping Scale + High Fall*. Таке вживання не самого частотного комбінаторного варіанту інтонації, можливо, пов'язано з тематикою промов – за допомогою висхідної інтонації відтворюється прагнення піднесення до Отця Небесного. *Sliding Scale + Fall-Rise*, що є більш характерним рухом тону для неформальної експресивної вимови, більшою мірою використовується у неформальних духовних бесідах. Але й проповіді також характеризуються вживанням даної комбінації шкали та тону. Драматична та динамічна комбінація *Broken Descending Stepping Scale +*

Low Fall більш притаманна літургійній та ситуативній проповіді як виявам ораторського мистецтва, де експресія превалює над особистісним підходом. Емоційно-забарвлена та експресивна *High Level Scale + High Fall* також є характерною рисою всіх видів досліджуваних промов. Несподівано високий відсоток вживання комбінації *Scandent Scale + Low Rise* у ситуативних проповідях пояснюється, на наш погляд, її прагматичною направленістю - передача значення заохочення чи втіхи. Саме такими за своїм цілепокладанням є ситуативні проповіді у досліджуваних кінофільмах.

Одним із засобів переконливості мовлення в досліджуваних висловлюваннях є підвищення висоти голосу, що інструментально фіксується як підвищення частотного рівня основного тону. Результати розрахунків максимальних значень частоти основного тону фраз, що входять до складу НФС проповідей та бесіди, наведені в табл. Таблиця 3.9.

Таблиця 3.9.

Середні значення максимальної частоти (Гц) в проповідях, промов і бесід

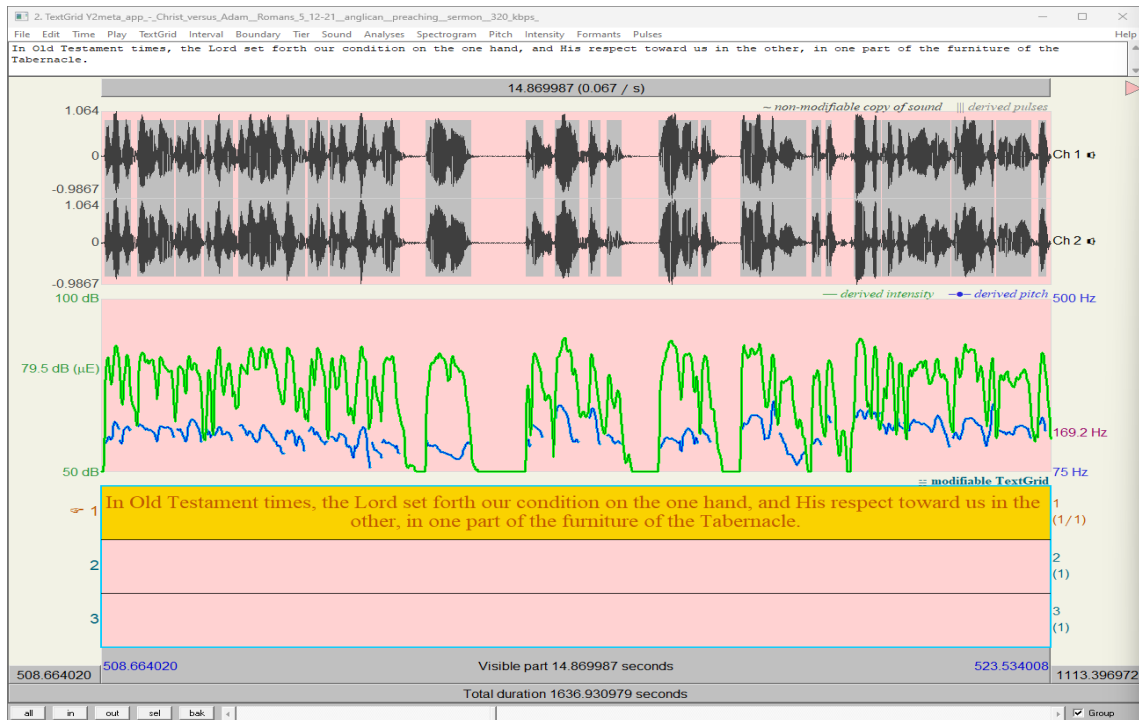
Вид мовлення	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Частина тексту			
Вступна	342	347	324
Основна	310	290	287
Заключна	391	338	319
У середньому	339	311	292

Аналізуючи отримані дані, слід зазначити, що максимальні значення ЧОТ в літургійній проповіді загалом перевищують відповідні у ситуативній проповіді та бесіді, але спостерігається спільна тенденція для всіх трьох типів дискурсів у розподілі частотних максимумів у тексті. Для всіх трьох типів промов характерне значне підвищення висоти голосу в заключній частині та у вступі, що виражається в значеннях частотних максимумів у цих частинах тексту, які значно перевищують середні по тексту.

Перш за все, це стосується літургійної проповіді, де середні максимальні значення частоти у заключній частині становлять 391 Гц, при середньому значенні цього параметра в тексті – 339 Гц. У духовній бесіді ця різниця в середньому по тексту менш суттєва (324 Гц у вступі, 319 Гц у фінальній частині, 292 Гц у середньому), але, тим не менше, максимальні значення частоти також зафіксовані у заключній та вступній частинах.

Порівняльний аналіз значень частотних діапазонів фраз, які складають надфразову єдність (НФЄ) текстів проповідей і бесіди, показав, що загалом найбільшими значеннями цього параметра характеризуються також фрази-компоненти СФЄ текстів літургійних проповідей.

Порівнюючи дані таблиці 3.9, отримані шляхом обробки значень частотного діапазону СФЄ різних частин проповіді, виступу та бесіди з максимальними значеннями частоти, можна побачити, що в цілому значення частотного діапазону залежать від його верхньої межі. Проте в деяких випадках розширення діапазону відбувається за рахунок зниження нижньої межі частоти, а звуження - за рахунок підвищення нижньої межі частоти при досить високих значеннях її максимумів. Прикладом зниження нижньої межі ЧОТ може слугувати інтонограма відрізка літургійної проповіді, де за рахунок суттєвого зниження нижньої межі спостерігається доволі широкий частотний діапазон, незважаючи на те, що максимальні значення ЧОТ у даній фразі не характеризуються великими показниками:

Таблиця 3.10.

Усереднені показники частотного діапазону (F_{Δ}) фраз компонентів НФЄ різних частин проповідей та бесід

Вид промови	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Частина тексту			
Вступна	3.6	2.4	3.4
Основна	2.4	2.2	1.9
Заключна	3.5	1.9	2.8
У середньому	3.2	2.1	2.7

Розглядаючи динаміку змін частотного діапазону у вступі трьох досліджуваних реалізацій, можна констатувати наявність певної загальної тенденції: початкові фрази цієї частини характеризуються стабільно високими показниками досліджуваного параметра; у наступних фразах переважає нормальний або вузький діапазон; при наближенні до кінця введення фіксується значне збільшення значень частотного діапазону, тобто спостерігається значна

розбіжність показників частоти; перехід від вступу до основної частини фрази характеризується зниженням значень цього параметра.

Проведений аналіз просодичних частотних характеристик дозволив виділити цілий ряд дистинктивних ознак, що маркують мовлення проповідника – персонажа художнього кінофільму. З метою отримання динамічного інтонаційного портрета ЧОТ використано метод узагальненого тонального контуру (УТК), що розроблений в ЛЕФ ОНУ.

Узагальнений тональний контур, усереднений за трьома групами промов, представлено на рис. 3.10.

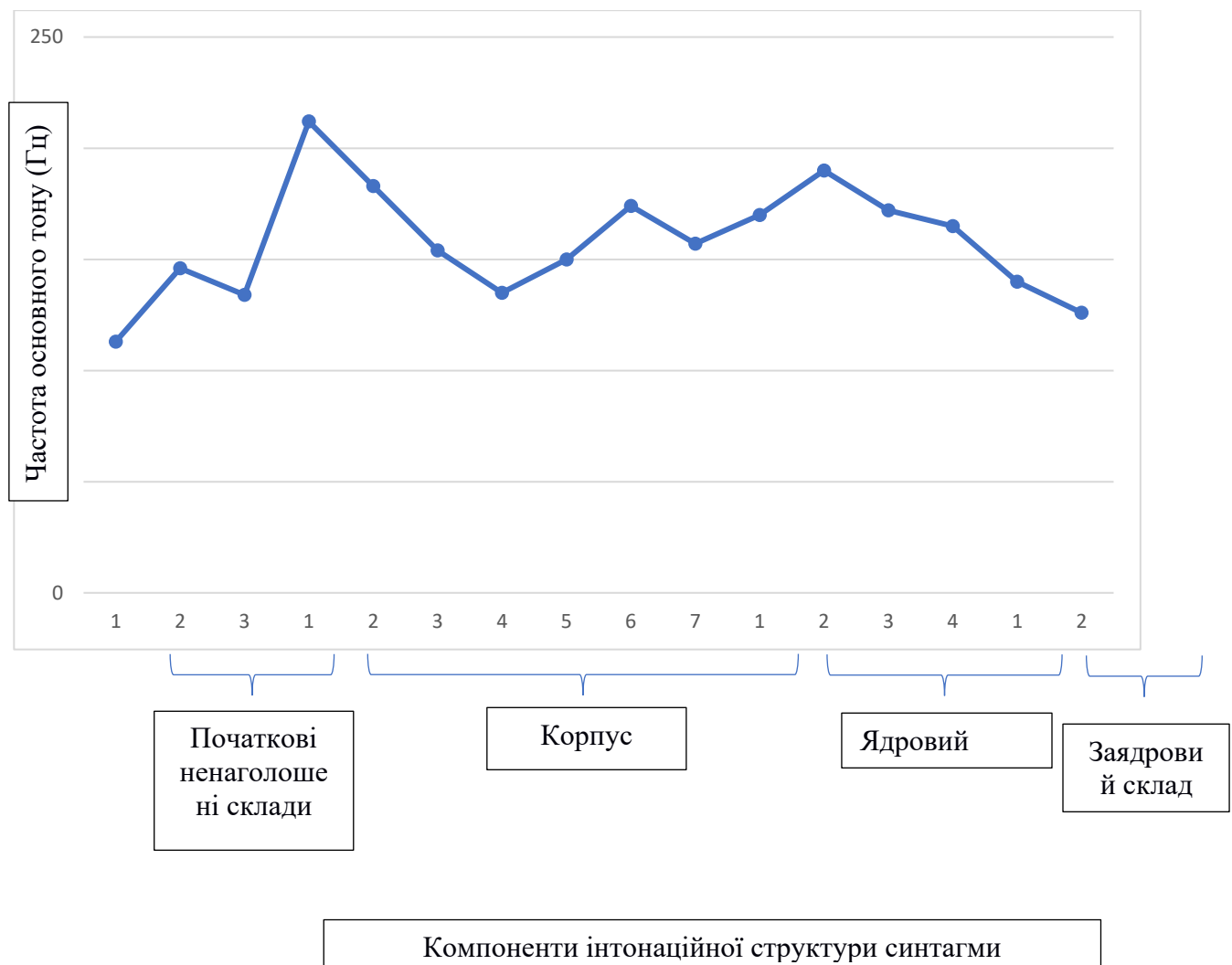

Рис. 3.10. Узагальнений тональний контур мовлення священника

Отримані результати дозволяють охарактеризувати тональний контур мовлення священника – персонажу художнього кінофільму як спадний з локалізацією максимальних показників ЧОТ на першому наголошеному складі ($F_{\max} = 218$ Гц) і деяким зниженням тонального рівня в шкалі, а також у заядрових складах синтагми. Максимум ЧОТ ядрового складу є дещо нижчим ($F_{\max} = 198$ Гц), що пояснюється превалюванням спадного тону в більшості термінальних слогів..

Розглянемо узагальнені тональні контури за кожною з досліджуваних видів промов (рис. 3.11).

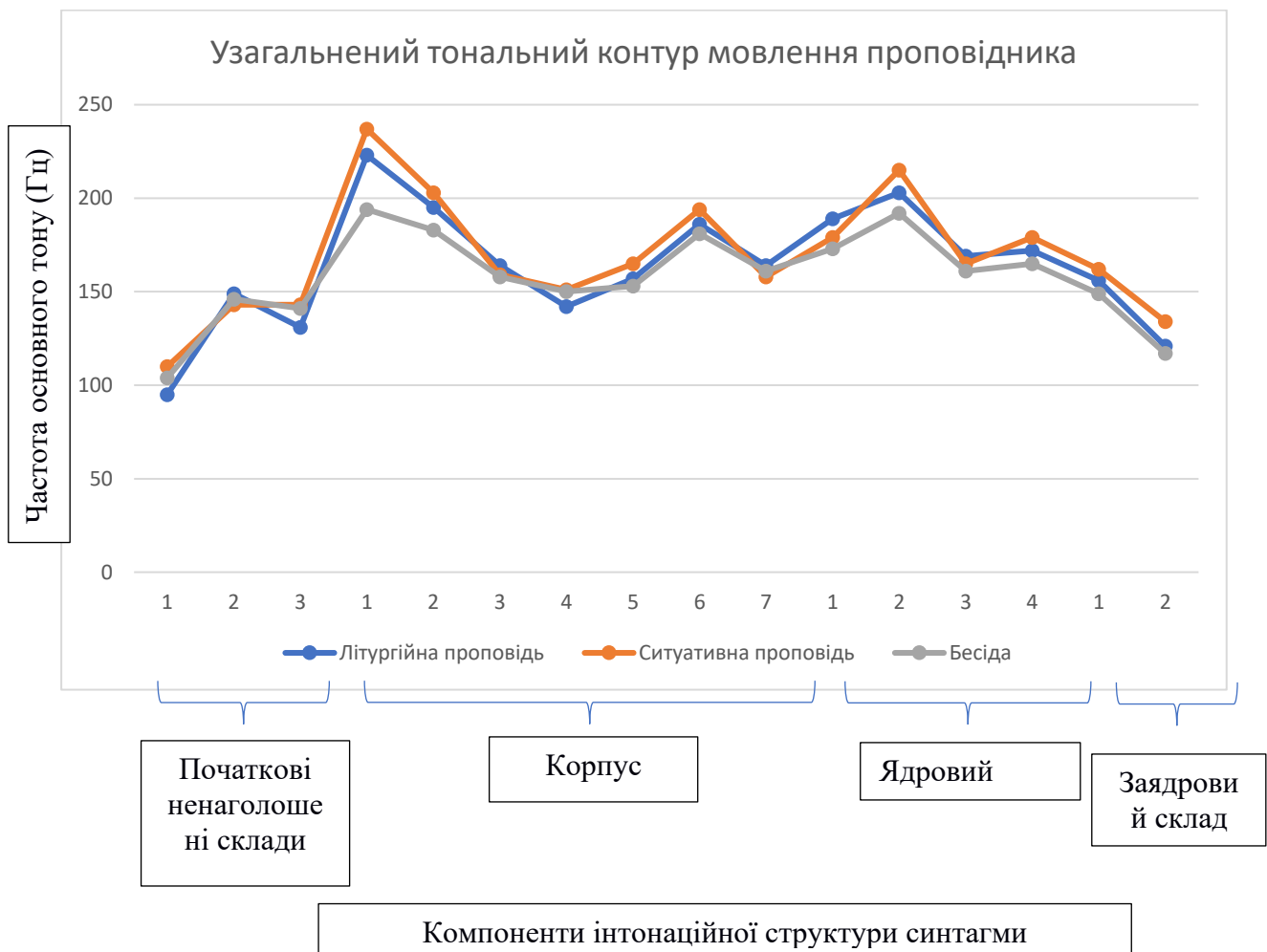

Рис. 3.11. Узагальнений тональний контур кожного виду мовлення священника

Як свідчать отримані результати, показники ЧОТ на першому наголошеному та ядровому складах є максимально високими у ситуативній проповіді та літургійній проповіді (241Гц та 229Гц відповідно), а найнижчі показники ЧОТ маркують духовну бесіду (171 Гц).

Узагальнюючи все вищевикладене, слід зазначити, що для всіх видів промов характерними є певні закономірності, що проявляються в розширенні або звуженні діапазону ЧОТ. При тому якщо звуження діапазону найчастіше відбувається за рахунок невисоких максимальних показників верхньої межі ЧОТ, при розширенні діапазону спостерігається як підвищення верхньої межі, так й зниження нижньої діапазональної межі.

Проведене дослідження частотних характеристик промов священника дає підстави дійти висновків, що відмінності у зміні ЧОТ у всіх описаних типах термінальних тонів є істотними.

Спільною характерною особливістю виголошення досліджуваних промов є більш частотна локалізація частотного максимуму на першому наголошеному складі.

Зафіксовані відмінності між досліджуваними видами проповідей та бесідою на всіх етапах їх виголошення підтвердила і статистична обробка даних за допомогою критерію Стьюдента. У висунутій гіпотезі H_0 стверджується, що відмінність вибірових середніх X_{c1} і X_{c2} є значною, тобто істинні середні значення сумарної ЧОТ для груп А і В різні. Критерій Стьюдента доводить: якщо $t_{розр} > t_{05}$, то гіпотеза H_0 хибна; якщо $t_{розр} \leq t_{05}$, то гіпотеза H_0 приймається.

Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень ЧОТ у літургійній проповіді та ситуативній проповіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.11.

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної й ситуативної проповіді, отже, види досліджуваних промов на вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна уналежнити до різних генеральних сукупностей.

Таблиця 3.11

Статистична обробка середньоарифметичних значень ЧОТ у текстах літургійної проповіді та ситуативної проповіді за допомогою критерію Стьюдента

$t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Частота основного тону	Вступна частина	Л	264	1,98	+
		С	206	1,98	+
	Основна частина	Л	239	1,99	+
		С	225	1,99	+
	Заклучна частина	Л	296	1,98	+
		С	221	1,96	+

(Л- літургійна проповідь, С – ситуативна проповідь)

Враховуючи, що за критерієм Стьюдента можлива обробка двох генеральних сукупностей, літургійна проповідь, як основний вид мовленнєвої реалізації проповідника була обрана для створення обох генеральних сукупностей. Таким чином, істинні середні значення сумарної ЧОТ для співставлення проводились на основі двох пар: літургійна проповідь – ситуативна проповідь, літургійна проповідь – духовна бесіда. Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень ЧОТ у літургійній проповіді та духовній бесіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

**Статистична обробка середньоарифметичних значень ЧОТ у текстах
літургійної проповіді та духовної бесіди за допомогою критерію
Стьюдента**

$t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Частота основного тону	Вступна частина	Л	264	1,98	+
		Б	226	1,98	+
	Основна частина	Л	239	1,99	+
		Б	231	1,99	+
	Заклучна частина	Л	296	1,98	+
		Б	245	1,98	+

(Л- літургійна проповідь, Б – духовна бесіда)

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної проповіді та бесіди, отже, види досліджуваних промов на вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна віднести до різних генеральних сукупностей.

3.2.2. Динамічні характеристики тексту проповіді

Як вже згадувалось у розділі 2 дисертаційної праці, інтонографічному аналізу піддавалися такі динамічні характеристики мовлення проповідників:

- максимальний рівень інтенсивності у фразі;
- максимальний рівень інтенсивності в надфразовій єдності;

- середньоскладова інтенсивність фраз, що становлять надфразові єдності текстів проповідей та бесід;
- максимальні (I_{\max}), мінімальні (I_{\min}) і середньоскладові (I_{mean}) показники інтенсивності всієї синтагми (в дБ);
- динамічний діапазон синтагм (I_{Δ}) (в дБ);
- локалізація максимуму інтенсивності в синтагмі (перший наголошений склад, шкала, ядерний склад);
- збіг максимуму інтенсивності та максимуму ЧОТ у різних позиціях контуру.

Дослідження середньоскладової інтенсивності надфразових єдностей, що входять у різні частини літургійної та ситуативної проповіді й бесіди, наведено в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13.

Усереднені значення середньоскладової інтенсивності фраз, що входять у різні частини проповідей та бесіди (мс)

Вид промови	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Частина тексту			
Вступна	3.4	2.4	2.4
Основна	2.6	2.2	1.9
Заключна	3.3	1.9	2.2
У середньому	3.3	2.8	2.1

В результаті аналізу наведених вище показників, суттєві відмінності інтенсивності спостерігаються у духовній бесіді, тоді як між видами проповідей та між частинами проповідей різниця в показниках не є суттєвою.

Тим не менш, незважаючи на те, що відмінності в значеннях пікової інтенсивності в досліджуваних текстах проповідей неістотні, можна, проте, констатувати, що, по-перше, у всіх аналізованих вступних і прикінцевих

частинах тексту вони перевищують середні по тексту в цілому, в основній частині – трохи нижче середніх значень по тексту; по-друге, літургійним проповідям притаманні вищі значення досліджуваного параметра, ніж ситуативним. Це пояснюємо атмосферою, в якій протікає літургійна проповідь: наявність великої кількості парафіян, розміри храму вимушують проповідника підвищувати гучність свого голосу впродовж всієї проповіді, і тільки в більш об'ємній основній частині проповіді можливо зниження рівню гучності для створення контрастного звучання.

Аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази засвідчив, що існують спільні для всіх видів промов – проповідей та бесіди – закономірності дистрибуції максимальної інтенсивності всередині фрази у різних частинах проповіді. Результати здійсненого аналізу представлено в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Розподіл пікової інтенсивності фрази всередині фрази (у %).

Частина промови	Вид промови	Пікова інтенсивність фрази								
		І наголошений склад			Шкала			Ядро		
		Л.п.	С.п	Д.б	Л.п.	С.п	Д.б	Л.п	С.п	Д.б
Вступна		19	23	21	53	28	48	28	49	31
Основна		32	21	29	49	28	48	19	51	23
Заключна		21	17	22	30	30	26	49	53	52
В середньому по тексту		25	20	26	46	29	42	29	51	32

За даними таблиці, в літургійній проповіді та в духовній бесіді основний відсоток пікових значень інтенсивності у вступній (53% та 48%) та основній (49% та 48%) частинах припадає на шкалу, засвідчуючи, що в таких випадках інтенсивність виступає засобом акцентного виділення смислових або емоційних центрів висловлювання; в ситуативній проповіді у прикінцевій частині пікові значення припадають на головний наголошений склад (51%).

Це пояснюється тим, що у більшості випадків смисловий чи емоційний центр фрази одночасно виступає її головним наголошеним складом. Майже чверть випадків пікових значень інтенсивності в усіх трьох мовленнєвих реалізаціях припадають на 1й наголошений склад, особливо в основній частині літургійної проповіді та духовної бесіди (32% та 29% відповідно), що пояснюється необхідністю енергійного початку фрази задля привертання уваги слухачів.

В цілому аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази довів безумовну наявність диференційних тенденцій у дистрибуції максимумів інтенсивності між ситуативними та літургійними проповідями та наявність спільних тенденцій між літургійною проповіддю та духовною бесідою. Це означає, що динамічний компонент інтонації слугує надійним маркером ступеню формальності/неформальності, публічності/приватності промови: в менш публічній атмосфері, в якій протікає спілкування під час ситуативних проповідей, а тим більш під час приватних бесід на духовні теми проповідники знижують рівень гучності задля створення більш приватного настрою спілкування.

Дослідження середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФС текстів проповідей, також виявило несуттєві відмінності в значеннях досліджуваного параметра за видами проповіді. В таблиці 3.15 наведено значення середньоскладової інтенсивності фраз, що входять у різні частини літургійної проповіді, ситуативної проповіді та духовної бесіди. Розрахунки проводилися у відносних одиницях.

Таблиця 3.15

Середньоскладова інтенсивність фраз, що становлять НФЄ різних частин проповіді (відн. од.)

Вид промови	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Частина тексту			
Вступна	35	38	32
Основна	29	31	31
Заключна	31	33	32
У середньому	34	36	32

Як свідчать дані таблиці, значення середньоскладової інтенсивності фраз, що становлять НФЄ текстів досліджуваних проповідей, практично однакові. При цьому максимальні значення досліджуваного параметра обох видів проповідей зафіксовано у вступній частині. Заключна частина також характеризується вищими порівняно із середніми по тексту значеннями середньоскладової інтенсивності. Мінімальні значення аналізованого параметра спостерігаються в основній частині обох видів проповідей. Щодо духовної бесіди, спостерігаємо значно менші показники досліджуваного параметру по всьому тексту. Це пояснюється приватністю, не публічністю цього виду мовленнєвої діяльності священника, що не передбачає гучного вимовляння. Крім того, духовні бесіди загалом характеризуються неконтрастним вживанням гучності впродовж всього тексту – розкид значень середньоскладової інтенсивності знаходиться в доволі вузькому діапазоні, від 31 відносної одиниці до 32 відносних одиниць. Таким чином, можна стверджувати, що гучність не є інформативним параметром а ні для диференціації частини проповіді, а ні для визначення емоційної та експресивної насиченості тексту.

В цілому аналіз розподілу пікової інтенсивності всередині фрази показав наявність очевидних спільних тенденцій у дистрибуції максимумів інтенсивності в обох видах проповіді.

Зафіксовані відмінності між досліджуваними видами проповідей та бесідою на всіх етапах їх виголошення підтвердила і статистична обробка даних за допомогою критерію Стьюдента. У висунутій гіпотезі H_0 стверджується, що відмінність вибірових середніх X_{c1} і X_{c2} є значною, тобто істинні середні значення інтенсивності для груп А і В різні. Критерій Стьюдента доводить: якщо $t_{розр} > t_{05}$, то гіпотеза H_0 хибна; якщо $t_{розр} \leq t_{05}$, то гіпотеза H_0 приймається.

Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень інтенсивності у літургійній проповіді та ситуативній проповіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.16.

Таблиця 3.16

Статистична обробка середньоарифметичних значень інтенсивності у текстах літургійної проповіді та ситуативної проповіді за допомогою критерію Стьюдента

 $t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Інтенсивність	Вступна частина	Л	35	1,98	+
		С	38	1,98	+
	Основна частина	Л	29	1,98	+
		С	31	1,99	+
	Заклучна частина	Л	31	1,98	+
		С	33	1,98	+

(Л- літургійна проповідь, С – ситуативна проповідь)

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної й ситуативної проповіді, отже, види досліджуваних промов на вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна віднести до різних генеральних сукупностей.

Як й у випадку з частотними характеристиками, що досліджувались у параграфі 3.2.1., враховуючи, що за критерієм Стьюдента можлива обробка двох генеральних сукупностей, літургійна проповідь, як основний вид мовленнєвої реалізації проповідника була обрана для створення обох генеральних сукупностей. Таким чином, обчислення істинних середніх значень сумарних показників середньоскладової інтенсивності для співставлення проводились на основі двох пар: літургійна проповідь – ситуативна проповідь, літургійна проповідь – духовна бесіда. Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень інтенсивності у літургійній проповіді та духовній бесіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

Статистична обробка середньоарифметичних значень інтенсивності у текстах літургійної проповіді та духовної бесіди за допомогою критерію Стьюдента

$t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Інтенсивність	Вступна частина	Л	35	1,98	+
		Б	32	1,98	+
	Основна частина	Л	39	1,99	+
		Б	31	1,99	+
	Заклучна частина	Л	31	1,98	+
		Б	32	1,98	+

(Л- літургійна проповідь, Б – духовна бесіда)

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної проповіді та духовної бесіди, отже, види досліджуваних промов на

вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна уналежнити до різних генеральних сукупностей.

3.2.3. Темпоральні характеристики тексту проповіді

Інтонографічному аналізу піддавалися такі акустичні характеристики мовлення проповідників:

- часові (темпоральні) характеристики мовлення проповідників;
- середня тривалість складу по тексту загалом;
- середня тривалість складу в надфразовій єдності;
- середня тривалість складу у фразі;
- тривалість міжсинтагменних, внутрішньосинтагменних, міжфразових пауз, пауз хезитації (за наявністю).

Розгляд та підрахунок середньої тривалості складу по тексту промов у цілому дав можливість отримати результати, що наведено у таблиці 3.18

Таблиця 3.18

Показники середньоскладової тривалості фраз у надфразових єдностях, що входять у різні частини літургійної проповіді, ситуативної проповіді та бесіди (мс)

Тип промови Частина тексту	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Вступна	262	239	208
Основна	234	214	217
Заключна частина	245	229	214
У середньому	247	227	213

Як демонструють дані, приведені у таблиці 3.18, значення середньоскладової тривалості в літургійній проповіді у середньому (247мс) та в динаміці значно перебільшують відповідні значення у бесіді (213мс) та помітно більші ніж у ситуативній промові (227мс). В першу чергу це стосується вступної частини храмової проповіді, де значення середньоскладової тривалості сягають максимуму – 262 мс, що свідчить про суттєво повільне вимовляння цієї частини проповіді. Це дає підстави стверджувати, що за допомогою темпорального компоненту інтонації проповідник наголошує на прагматичній цінності саме цієї частини проповіді, адже в ній заявляються ті важливі моменти, на яких проповідник планує зосереджувати увагу слухачів впродовж всієї промови. Найменшими показниками параметру, що досліджується, характеризується приватна бесіда із парафіянами, що пояснюється переважно спонтанним характером даного виду комунікації – відомо, що спонтанне неформальне мовлення характеризується прискореним темпом, «рваним» ритмом, наявністю пауз хезітації.

Для того, щоб отримати більш наявну картину зміни темпу у досліджуваних промовах за їх композиційними частинами, створено узагальнююча діаграма, в якій відображено темпоральна організація літургійних проповідей, ситуативних проповідей та духовних бесід (рис 3.12).

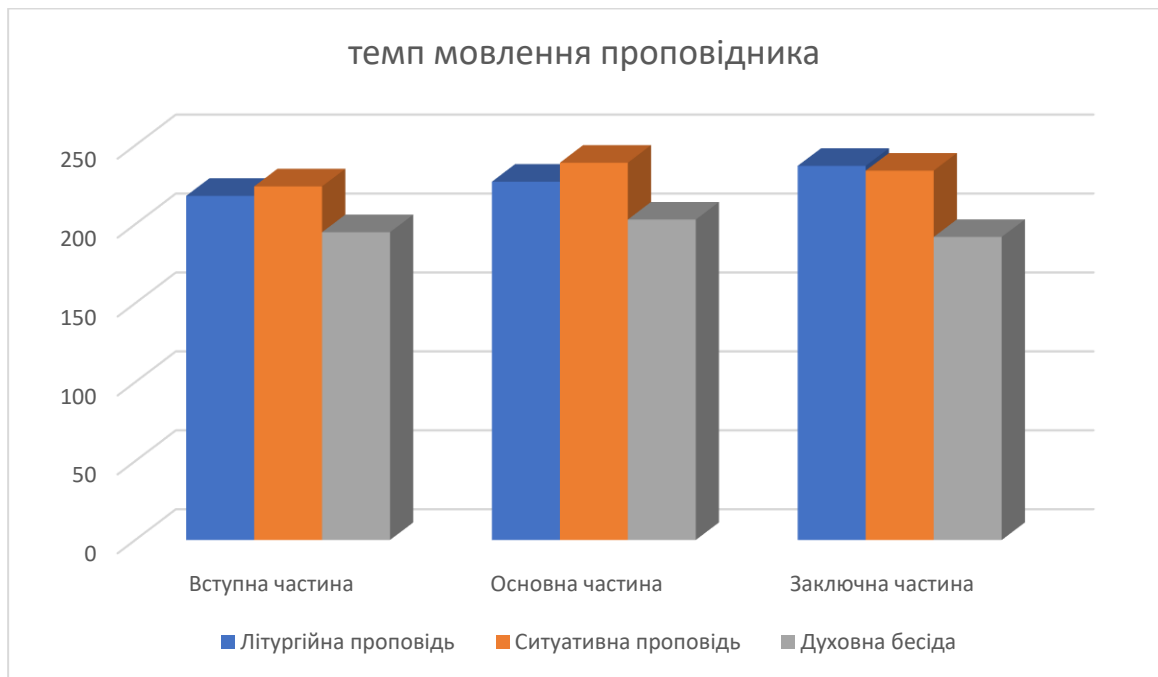

Рис. 3.12. Особливості темпу мовлення проповідника

Як свідчать дані, наведені на рис. 3.12., спостерігається пришвидшений в зрівнянні з проповідями темп мовлення священника під час духовної бесіди. Тим не менш, основна тенденція до зміни темпу протягом усього тексту проповідей та бесіди, залишається незмінною незалежно від типу промови: на початковому етапі проповідей та промов спостерігаються високі значення середньої тривалості складу, тобто темп мовлення проповідника уповільнений; при переході до основної частини темп прискорюється; прикінцева частина вирізняється максимальними значеннями середньоскладової тривалості в проповідях, тобто в цій частині тексту темп суттєво уповільнюється. В духовних бесідах не спостерігається значного уповільнення темпу в цій частині. Необхідно зауважити, що певні розбіжності між видами проповідей все ж зафіксовано: ситуативна проповідь має більш істотні відмінності у показниках досліджуваного параметра, що найяскравіше виявляється при переході від вступу до основної частини.

Для більш детального аналізу темпоральної структури проповідей та бесіди було проведено дослідження змін часових характеристик у динаміці всередині кожної з окремих частин. Зміну темпу у вступі досліджуваних мовленнєвих реалізацій представлено на рисунку 3.13.

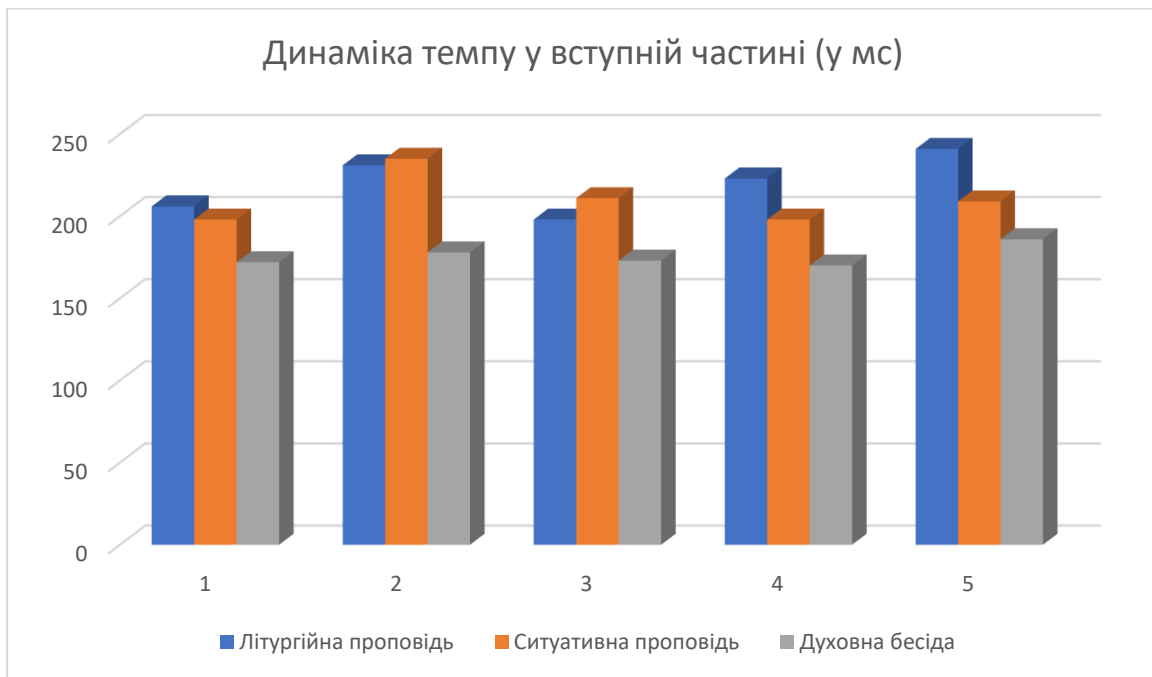

Рис. 3.13. Особливості зміни темпу у вступній частині мовлення проповідника

За даними, відображеними на рисунку 3.13, значення середньої тривалості складу у фразах вступу літургійної проповіді відрізняються більшою амплітудою відхилення від значення середньої тривалості складу у надфразовій єдності в цілому, ніж у проповіді ситуативній. Духовна ж бесіда характеризується стабільним темпом впродовж всієї вступної частини.

Як спільну тенденцію характеру зміни темпу у вступній частині проповідей та бесіди необхідно відзначити наступне: більш уповільнений темп виголошення початкової фрази, що виражається в значеннях досліджуваного параметра, наближених до максимальних; чергування нормального й уповільненого темпу протягом усієї вступної частини; уповільнення темпу при наближенні до завершення вступу, помітне прискорення темпу наприкінці вступу, що можна розглядати як один із фонетичних маркерів переходу від вступної частини до подальшої частини проповіді – основної її частини.

Динаміку темпу в основній частині проповідей та бесіди представлено на рисунку 3.14.

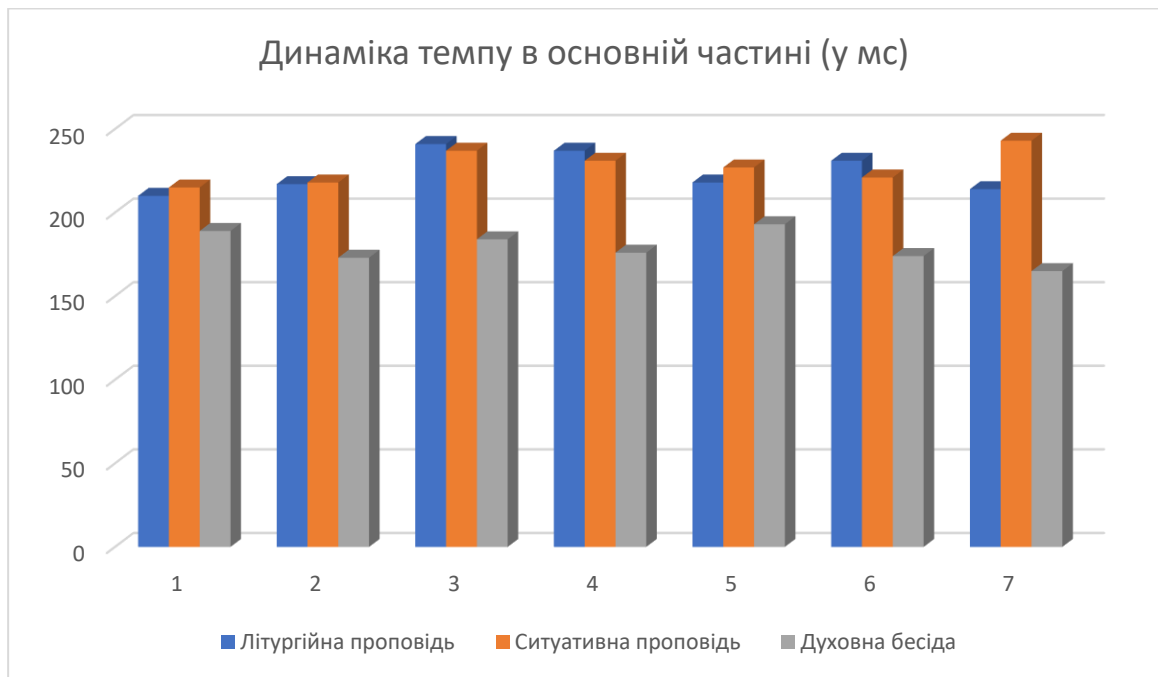

Рис. 3.14. Особливості зміни темпу в основній частині мовлення проповідника

Треба відзначити, що основна частина проповідей та бесід є найбільш розлогою та різноманітною як за змістом так й за експресивною насиченістю, тому саме на цій ділянці тексту спостерігається найвища варіативність змін темпу. Насамперед відзначимо, що однакове значення середньої тривалості складу в основній частині літургійної проповіді та ситуативній проповіді пояснюється, судячи з даних, наведених на рисунку, різними причинами. Власне літургійна проповідь характеризується великим розкидом максимальних і мінімальних значень досліджуваного параметра (від 350 мс до 163 мс). Ситуативній проповіді притаманний більш стабільний темп (у межах від 250 мс до 185 мс). Духовна бесіда, по-перше, характеризується більш прискореним темпом у порівнянні з проповідями, а, по-друге, усталеною стабільністю його на протязі всієї основної частини промови.

За даними рисунку, що відображає зміни темпу тексту основної частини промов в динаміці, досліджуваним текстам загалом властива збалансована різноманітність уповільненого і нормального темпу. На початковому етапі спостерігається помітне уповільнення темпу, проте наприкінці надфразової

єдності темп незмінно прискорюється, причому в деяких випадках - суттєво. В деяких частинах проповідей фіксуються вищі порівняно з бесідою значення середньоскладової тривалості (232 мс в літургійній проповіді і 229 мс у ситуативній проповіді), що свідчить про тенденцію до уповільненого темпу в цих мовленнєвих реалізаціях.

Розгляд динаміки темпу в цій частині тексту дозволив виявити, що у всіх видах проповіді такі високі показники пояснюються відносно стабільними значеннями середньої тривалості складу у фразі.

У прикінцевій частині, як вже зазначалося, зафіксовано максимальні значення середньої тривалості складу порівняно із середніми по тексту. Динаміку темпу у прикінцевій частині промов представлено на рисунку 3.15.

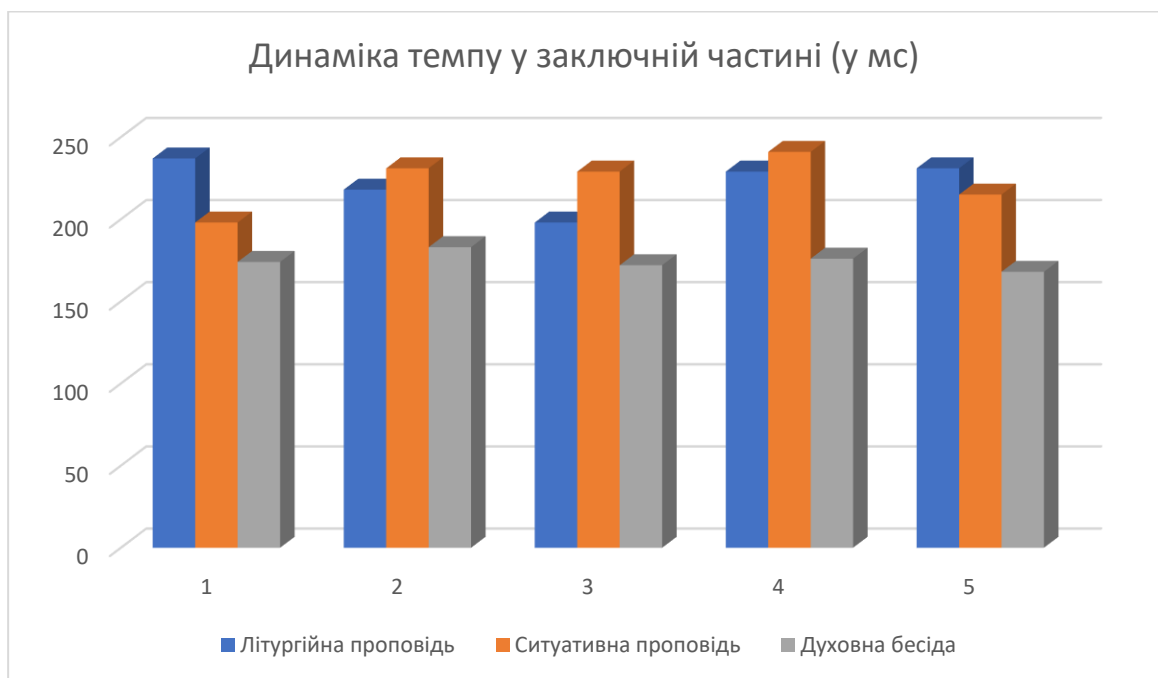

Рис. 3.14. Особливості зміни темпу в заключній частині мовлення проповідника

За даними рисунку 3.14, цю частину літургійної та ситуативної проповідей характеризує своєрідність темпоральної організації. На початковому етапі прикінцевої частини спостерігається незначна зміна темпу; середня частина реалізується переважно в уповільненому темпі; на завершальному етапі цієї

частини проповіді відбувається різке зниження темпу до дуже повільного (392 мс в літургійній проповіді та 323 мс у ситуативній проповіді), після чого темп суттєво прискорюється і прикінцева фраза вимовляється нормальним темпом, близьким до прискореного, що створює специфічний ритмічний малюнок прикінцевої частини та підсилює її впливовий ефект. У бесіди спостерігається уповільнення темпу на підході до передфінальної частини промови, після чого темп повертається до позначок «нормальний/прискорений» на стадії завершення.

Отже, аналіз середньої тривалості складу в різних частинах проповіді та бесіди виявив найбільші значення досліджуваного параметра у прикінцевій частині всіх видів мовлення проповідника, найменші – у основній, що безпосередньо пов'язано з комунікативним завданням цих частин проповіді.

Аналіз темпоральної структури проповіді в динаміці всередині кожної з окремих частин дав змогу, з одного боку, зафіксувати спільну для всіх видів проповідей закономірність у зміні темпу мовлення, а з іншого боку, – засвідчив, що літургійна проповідь вирізняється більшим розкидом максимальних і мінімальних значень досліджуваного параметра, ніж ситуативна проповідь, якій притаманний стабільніший темп на всіх ділянках тексту. Духовна бесіда характеризується стабільністю темпу вимовляння на всіх ділянках промови.

Темпоральний компонент інтонації, як й мелодичний та динамічний, також був підданий статистичній обробці. Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень середньоскладової тривалості у літургійній проповіді та ситуативній проповіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19

Статистична обробка середньоарифметичних значень середньоскладової тривалості у текстах літургійної проповіді та ситуативної проповіді за допомогою критерію Стьюдента

$t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Середньоскладова тривалість	Вступна частина	Л	262	1,98	+
		С	239	1,98	+
	Основна частина	Л	234	1,98	+
		С	214	1,99	+
	Заклучна частина	Л	245	1,98	+
		С	229	1,98	+

(Л- літургійна проповідь, С – ситуативна проповідь)

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної й ситуативної проповіді, отже, види досліджуваних промов на вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна уналежнити до різних генеральних сукупностей.

Як й у випадках з частотними та енергетичними параметрами інтонацій, враховуючи, що за критерієм Стьюдента можлива обробка двох генеральних сукупностей, літургійна проповідь, як основний вид мовленнєвої реалізації проповідника була обрана для створення обох генеральних сукупностей. Таким чином, істинні середні значення середньоскладової тривалості для співставлення проводились на основі двох пар: літургійна проповідь – ситуативна проповідь, літургійна проповідь – духовна бесіда. Результати статистичної обробки середньоарифметичних значень середньоскладової

тривалості у літургійній проповіді та духовній бесіді за допомогою критерію Стьюдента наведено в таблиці 3.20.

Таблиця 3.20

Статистична обробка середньоарифметичних значень інтенсивності у текстах літургійної проповіді та духовної бесіди за допомогою критерію Стьюдента

 $t_{05} = 1,98$

Акустичні характеристики		Середні значення	$t_{розр}$	Істотність відмінності	
Середньоскладова тривалість	Вступна частина	Л	262	1,98	+
		Б	208	1,98	+
	Основна частина	Л	234	1,98	+
		Б	217	1,99	+
	Заключна частина	Л	245	1,98	+
		Б	214	1,98	+

(Л- літургійна проповідь, Б – духовна бесіда)

Дані таблиці свідчать про те, що гіпотеза H_0 підтвердилась у всіх частинах літургійної проповіді та духовної бесіди, отже, види досліджуваних промов на вступному, основному та прикінцевому етапах їхньої реалізації можна уналежнити до різних генеральних сукупностей.

Паузи в тексті проповіді, як і в будь-якому усному мовленні, відіграють важливу роль у структурі та темпоральних характеристиках мовлення. Розглядаючи паузу як одну з найважливіших часових характеристик публічного мовлення, важливо розглянути її визначення та основні функції.

Традиційно паузу розглядають як перерву в звучанні різної тривалості. Сучасні дослідники розглядають паузу як ключовий елемент структури мовлення, який визначає смислове членування тексту на синтагми, фрази та вищі

єдності в текстах різних функціональних стилів. Паузи мають незалежний статус у просодичній системі мови і впливають на сприйняття та ритм мовлення. В організації тексту проповіді, як і будь-якого усного тексту, важливу роль відіграють різного роду паузи.

Паузи різних видів стали наступним темпоральним параметром, що підлягав інструментальному аналізу. В межах дослідження розглядалися три види пауз: *синтаксичні*, або *структурні* паузи – внутрішньосинтагменні, міжсинтагменні; *риторичні*, або *прагматичні* – навмисна перерва фонації перед ділянкою тексту, що проповідник вважає семантично вагомою; паузи *хезитації* – перерва у фонації задля пошуку потрібного слова, виразу сумління, тощо. На основі отриманих даних стосовно тривалості перерви у фонації під час ведення проповіді, промови та бесіди було підраховано обсяг паузації ω , уперше використаний у роботі Н. Кравченко [48], що представляє собою модифікацію параметра інформаційної тривалості:

$$\omega = \frac{T_n}{T_p + T_n}$$

де T_n – тривалість паузи,

T_p – тривалість фонаційної частини висловлювання.

Результати розрахунків обсягу внутрішньосинтагменної паузації представлені в таблиці 3.21.

Як свідчать дані таблиці 3.21, найбільш високі показники досліджуваного параметра паузації ω спостерігаються в храмовій літургійній проповіді (0,30 в.о.). Перш за все це стосується вступної частини проповіді, де спостерігається максимальний об'єм паузації (0,37 в.о.), що ще раз доводить важливість темпорального компонента інтонації для підкреслення цінності висловлювань, що містяться у цієї частині проповіді. Найменші значення параметра ω спостерігаються в основній частині тексту, що пояснюється необхідністю створення особливого динамічного ритму під час викладання євангельського сюжету в проповіді або прикладу з життя у промові та бесіді за рахунок

скорочення кількості або/та тривалості пауз для створення більшого ефекту впливу на слухачів проповіді або співбесідників.

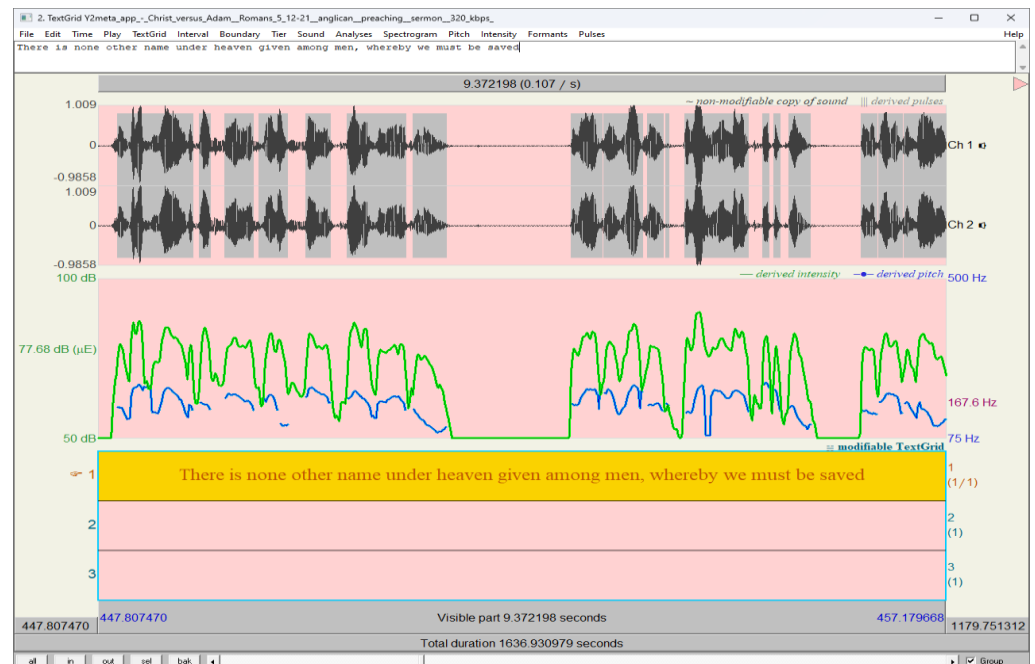
Таблиця 3.21

Показники обсягу внутрішньосинтагменної паузації що входять у різні частини літургійної проповіді, ситуативної проповіді та бесіди (відносні одиниці)

Тип промови Частина тексту	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Вступна	0,37	0,32	0,23
Основна	0,21	0,20	0,20
Заключна частина	0,31	0,23	0,22
У середньому	0,30	0,25	0,22

Прикладом впливового ефекту проповіді може служити інтонограма одного з висловлювань проповідника, де спостерігаємо риторичну паузу перед емпатичним центром висловлювання та довгу міжсинтагменну паузу перед фразою, в якій проповідник наголошує на важливості спасіння для своїх прихожан, а також на умовах, за якими це спасіння стає можливим для людства загалом:

There is no one other name under Heaven /// given among men whereby we must be /// saved

В ході дослідження інтонаційної структури текстів проповіді та бесіди внутрішньосинтагменна паузація розраховувалася за певною формулою. Аналіз текстової паузації показав наявність деяких відмінностей між літургійними та ситуативними проповідями, але ці відмінності були несуттєвими. Вони полягали не стільки в характері використання пауз різної тривалості, скільки в їхньому відсотковому розподілі в тексті.

Загалом в просторі тексту проповіді переважають середні та довгі паузи. Частота фіксації пауз різної тривалості безпосередньо залежить від структури самого тексту проповіді. Наприклад, вступ відрізняється за пріоритетністю довгих пауз і мізерною кількістю коротких, основна частина характеризується перевагою середніх пауз, тоді як у бесіді функціонують усі види пауз з невеликим переважанням середніх.

Результати розрахунків обсягу внутрішньосинтагменної паузації представлені в таблиці 3.22.

Таблиця 3.22

Показники обсягу внутрішньосинтагменної паузації, що входять у різні частини літургійної проповіді, ситуативної проповіді та бесіди (відносні одиниці)

Тип промови / Частина тексту	Літургійна проповідь	Ситуативна проповідь	Духовна бесіда
Вступна	0,23	0,32	0,25
Основна	0,27	0,25	0,22
Заклучна частина	0,34	0,22	0,28
У середньому	0,30	0,28	0,26

За даними таблиці 3.22, найвищі показники параметра внутрішньосинтагменної паузації (ω) спостерігаються у храмовій літургійній проповіді. Ця особливість особливо помітна в вступній частині проповіді, де спостерігається максимальний об'єм пауз. Це свідчить про важливість темпорального аспекту інтонації для виділення цінних висловлювань, що містяться у цій частині проповіді.

Найменші значення параметра (ω) спостерігаються в основній частині тексту. Це пояснюється необхідністю створення особливого динамічного ритму під час викладання євангельського сюжету в проповіді або при розповіді прикладу з життя під час промови або бесіди. Це досягається шляхом скорочення кількості та/або тривалості пауз для створення більшого впливу на слухачів проповіді або співрозмовників.

Таким чином, на основі проведеного комплексного (аудитивного та інструментального) фонетичного дослідження темпоральної організації мовленнєвих реалізацій священнослужителя в трьох комунікативних ситуаціях

можна стверджувати, що темпоральний компонент інтонації є одним з провідних параметрів задля виконання прагматичної настанови мовця.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що експериментальне дослідження інтонаційної структури текстів проповіді підтверджує гіпотезу про наявність певного набору темпоральних, частотних та енергетичних параметрів, які беруть участь у структуруванні та відмінностях між видами проповідей та їх структурними частинами.

На основі проведеного інструментального аналізу основних просодичних параметрів мовлення проповідника вдалося створити окремі просодичні портрети для кожного з трьох видів мовленнєвої діяльності пастора: проповіді у храмі, промови за межами храму та приватні бесіди з парафіянами.

Щодо реалізації храмової літургійної проповіді на просодичному рівні, характерні особливості організації основних компонентів інтонації за акустичними параметрами наступні:

- контрастний діапазон ЧОТ;
- розширення діапазону ЧОТ за рахунок підвищення верхньої межі; високі до високих максимуми ЧОТ;
- середній діапазон інтенсивності з тенденцією до розширення;
- середні або високі максимуми інтенсивності;
- відносно довгі міжсинтагменні паузи;
- середні або довгі внутрішньосинтагменні паузи
- відсутність пауз хезитації
- нормальний з тенденцією до високого показник тривалості складу;
- максимальний показник тривалості емпатичного центру.

Реалізації ситуативної проповіді поза межами храму на просодичному рівні притаманні наступні особливості організації основних компонентів інтонації за їхніми акустичними параметрами:

- середній діапазон ЧОТ;
- розширення діапазону ЧОТ за рахунок зниження нижньої межі;
- середні (з тенденцією до низьких) максимуми ЧОТ;
- середній діапазон інтенсивності;
- середні максимуми інтенсивності;
- короткі міжсинтагменні паузи;
- середні або довгі внутрішньосинтагменні паузи
- відсутність пауз хезитації або невеликий обсяг хезитаційних перерв у фонації
- середній показник тривалості складу;
- середній показник тривалості емпатичного центру.

Реалізації духовної бесіди на просодичному рівні притаманні наступні особливості організації основних компонентів інтонації за акустичними параметрами:

- середній діапазон ЧОТ;
- розширення діапазону ЧОТ за рахунок зниження нижньої межі;
- середні (з тенденцією до низьких) максимуми ЧОТ;
- середній діапазон інтенсивності з тенденцією до вузького;
- середні максимуми інтенсивності;
- короткі та над короткі міжсинтагменні паузи;
- середні або короткі внутрішньосинтагменні паузи
- паузи хезитації – короткі та заповнені/незаповнені
- середній показник тривалості складу з тенденцією до низького;
- середній показник тривалості емпатичного центру.

Отже, порівнюючи мовленнєві (просодичні) портрети проповідника в різних комунікативних ситуаціях, пов'язаних з його функціями духовного

наставника та пастиря, можна зазначити, що саме в проповідницькій діяльності приходського священика спостерігається більша просодична виразність усіх інтонаційних параметрів порівняно з промовою. Найменшими просодичними показниками характеризується приватна бесіда священика з парафіянами, де на перший план висуваються мімічні та кінетичні засоби експресивності та емоційності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

1. Аналіз ідентифікації аудиторіями видів промов проповідників довів доцільність виокремлення трьох основних видів мовленнєвої діяльності священнослужителя – літургійної проповіді, ситуативної проповіді та духовної бесіди, адже вони диференціюються на рівні сприйняття слухачами з високим ступенем вірогідності.

2. Аналіз ідентифікації аудиторіями різних видів проповідей за композиційними частинами промов показав, що найбільше розрізняються їх вступні частини, і найменше – основні частини проповіді та бесіди. Ця ідентифікація підкреслила важливість розділення проповідей на окремі смислові частини і вказала на лінгвальні та просодичні фактори, які сприяють ідентифікації цих частин аудиторією на перцептивному рівні.

3. Аналіз гучності різних частин проповіді та бесіди показав, що вступні та прикінцеві частини зазвичай мають підвищену гучність, основна частина проповіді зазвичай має нормальну гучність, і тільки деяким ділянкам основної частини проповіді притаманна знижена гучність. Ситуативна проповідь в цілому характеризується використанням фраз з підвищеною гучністю. Духовна бесіда характеризується середнім

рівнем гучності впродовж всього звучання.

4. Аналіз сприйняття аудиторами темпу досліджуваних текстів підтвердив, що для проповідей обох видів та для бесіди характерні нормальний та уповільнений темп з тенденцією до прискореного темпу в основній частині, де спостерігається контрастне вживання темпу.

5. Використання середнього висотного рівня на всіх ділянках проповідей свідчить про те, що мелодійний компонент інтонації реалізується не через контрастне зниження або підвищення висоти голосу, а через комбінування мелодійних малюнків різної форми.

6. Експериментальна реконструкція мелодичних характеристик проповідей виявила не тільки спільні зміни руху тону у шкалі та ядрі, але й різницю між композиційними частинами кожного виду проповіді. Основні відмінності між видами проповідей спостерігаються у їх вступній та прикінцевій частинах. Дослідження частотного діапазону підтвердило, що експресивна насиченість тексту пов'язана з просодичним виділенням семантичних центрів фрази.

7. Аналіз динамічних характеристик проповідей та бесід показав значущі відмінності між видами проповідей у всіх їхніх частинах і підкреслив важливість гучності як інформативного параметра для вивчення інтонаційної організації текстів проповідей в порівнянні з духовними бесідами.

8. Аналіз темпоральної організації проповідей призвів до таких висновків:

- Незважаючи на загальний закономірний змінний темп мовлення в обох видах проповідей і бесід, літургійна проповідь відрізняється більшим розкидом максимальних і мінімальних значень в порівнянні з ситуативною проповіддю, яка має стабільніший темп на всіх частинах тексту;

- Середня тривалість складу найбільша в прикінцевій частині в обох видах проповіді, а найменша - в основній частині, що відображає комунікативне завдання кожної з цих частин;

- У всіх видах проповідей використовуються середні і довгі паузи, але різні частини проповідей характеризуються різними видами пауз: довгі паузи переважають в вступі та прикінцевій частині, а в основній частині використовуються всі види пауз;
- Відмінності між видами проповідей полягають у відсотковому співвідношенні розподілу пауз різних видів та різної тривалості в тексті.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження структури інтонації текстів проповідей та бесід підтвердило гіпотезу щодо існування конкретних темпоральних, частотних та енергетичних параметрів, які впливають на просодичну організацію досліджуваних текстів і відмінність між видами проповідей і їхніми частинами.

Основні спостереження та висновки, що наведені в даному розділі, відображені в наступних публікаціях автора: [99; 100; 102].

ВИСНОВКИ

Дослідження релігійного дискурсу завжди було важливим напрямком в риторичних дослідженнях. Особливий інтерес викликають різні жанри цього дискурсу, і саме тому дослідження просодичних особливостей мовлення проповідників, зокрема, проповідей під час релігійних обрядів, промов за межами церкви та особистих бесід на релігійні теми, є актуальним. У нашій роботі досліджено особливості мовлення проповідників, які відтворюють релігійні дії в англomовних художніх фільмах. Враховуючи, що роль священнослужителя передбачає не тільки проведення богослужінь та виголошення проповідей під час літургій, але й духовне наставництво парафіян в їхньому повсякденному житті, а також активну участь священика у громадських справах парафії, дослідження являє собою комплексний аналіз фонетичних характеристик усіх форм мовлення проповідника. Це дозволило створити загальний просодичний портрет проповідника, який ґрунтується на просодичних особливостях мовлення в різних комунікативних ситуаціях, включаючи проповіді під час богослужінь у церкві, промови поза храмом та особисті розмови з парафіянами.

У теоретичному розділі роботи було проведено аналіз підходів вчених до вивчення релігійного та проповідницького дискурсу з урахуванням їхніх особливостей, стратегій і тактик. Особлива увага була приділена розгляду особливостей полікодового та полімодального утворення – кінодискурсу, а також спостереженням лінгвістів щодо ролі просодії в створенні усного релігійного дискурсу загалом та проповідницького дискурсу зокрема.

Під час аналізу лінгвістичної літератури було виявлено, що поняття "дискурс" має численні визначення, оскільки воно багатогранне. У сучасній лінгвістиці, яка акцентує увагу на функціональних аспектах мовних одиниць, розвиває антропоцентричні підходи та переглядає категорії структурності мови як системи, дискурсологія переживає зміни в способі його розуміння та

дослідження. Таким чином, дискурс, як складний міждисциплінарний феномен, потребує критичного осмислення у контексті текстуальних параметрів і процесів мовлення, а також з урахуванням етнопсихологічних, культурологічних, лінгвокогнітивних і структурно-логічних чинників комунікації.

Збільшений інтерес до наукового дослідження релігійного дискурсу визначається кількома важливими тенденціями в сучасній лінгвістиці. Серед них можна виділити інтенсивний розвиток дискурсології, збільшення уваги лінгвістів до проблем взаємодії мови та релігії, визнання теолінгвістики як окремого синтетичного напрямку в мовознавстві, який досліджує відображення феномену релігії в мові. Поєднання різних підходів до релігійного дискурсу стає можливим за умови трактування його як складного комунікативно-пізнавального та соціального явища, яке представляє собою сукупність комунікативних дій і подій, пов'язаних із денотативною областю "релігія та церква" і реалізованих у релігійному дискурсі.

Один із особливих аспектів дослідження релігійного дискурсу в цій роботі – це дискурс англomовного протестантизму, який зокрема включає в себе усні тексти сучасних англійських та американських протестантських проповідей. Основні особливості цього дискурсу полягають як у вербальній площині, так і в семіотично різнорідних компонентах англomовного протестантського дискурсу під час богослужінь. Центральним елементом дискурсу англomовного протестантизму є проповідь. Незважаючи на те, що храмова проповідь може бути віднесена до релігійного дискурсу, вона, як специфічний вид мовленнєвої комунікації, включає в себе елементи різних форм дискурсу, таких як філософський, ораторський, рекламний, інституційний, художній тощо. Незважаючи на те, що текст проповіді створюється за правилами ораторського мистецтва, кожен конкретний текст проповіді допускає певну міру авторської свободи. Таким чином, хоча загальна мета всіх проповідей полягає в направленні прихожан на шлях до Царства Небесного, кожен проповідник має власний підхід до використання засобів впливу, відзначаючи індивідуальну авторську манеру в цьому виді мовленнєвої діяльності. У цьому контексті, мовна індивідуальність

проповідника визнається найважливішим фактором у риторичній моделі проповіді.

Дослідження мовної особистості в фонетичних розвідках націлене на відтворення індивідуальних особливостей вимови та просодичної поведінки мовця під час мовлення. Ця концепція включає в себе аналіз комплексу фонетичних характеристик, які охоплюють вимову цієї особи, враховуючи артикуляторні, акустичні та сприймальні параметри. За допомогою вивчених індивідуальних особливостей мовлення мовця можна створити просодичний портрет оратора, який включає в себе комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, що виступає у ролі оратора.

Аналіз мовленнєвого матеріалу, отриманого з художніх кінофільмів, виявив, що священник, в рамках своєї проповідницької діяльності, використовує різні комунікативні акти: виголошення проповідей з церковного амвону, ведення промов поза храмом, а також проведення приватних бесід з парафіянами, кліриками та іншими особами на теми віри, спасіння та духовної поведінки. У зв'язку з цим мовленнєвий матеріал було розділено на три основні категорії: літургічні проповіді, ситуативні проповіді та духовні бесіди. Кожна з цих трьох мовленнєвих реалізацій характеризується власним набором засобів виразного синтаксису та демонструє певну незалежність у просодичній організації. Саме тому дослідження просодичної організації англomовних проповідей у кінодискурсі проводилося на основі вищезазначеного розподілу з метою створення більш детального просодичного портрету проповідника.

В результаті проведеного аудиторського аналізу було встановлено, що всі просодичні параметри були використані у мовленнєвій поведінці священника, а також відігравали роль у диференціації різних видів мовленнєвої діяльності духовного пастиря. Аналіз різних видів проповідей підтвердив, що найефективніша ідентифікація відбувається в вступній частині, а менш ефективна – в основній частині проповіді та бесіди. Це підкреслило валідність розділення проповідей на окремі смислові частини та виділило лінгвальні та

просодичні фактори, які впливають на ідентифікацію цих частин аудиторією на рівні сприйняття.

Інструментальний аналіз мелодичних характеристик проповідей продемонстрував спільні зміни тонального руху у шкалі та ядрі та виявив різницю між композиційними частинами кожного виду проповіді. Основні відмінності між видами проповідей спостерігаються у їх вступній та прикінцевій частинах. Дослідження частотного діапазону підтвердило, що експресивна насиченість тексту пов'язана з просодичним виділенням. Проведений інструментальний аналіз мелодійних характеристик мовлення проповідника в цілому підтвердив існування інтегральних та дистинктивних мелодійних параметрів для трьох видів мовленнєвої поведінки, яка включає проведення проповідей, промов за межами храму та бесіди з парафіянами у приватній манері. Дослідження динамічного компонента інтонації виявило, що незначущі відмінності спостерігаються між літургійною проповіддю та ситуативною проповіддю, однак існують істотні різниці в значеннях цього параметра в приватній бесіді порівняно з проповідями. Також була виявлена певна закономірність в змінах значень середньоскладової інтенсивності в різних частинах проповідей та бесіди. Загалом аналіз динамічних характеристик проповідей та бесіди показав значущі відмінності між видами промов у всіх їхніх частинах і підкреслив важливість гучності як інформативного параметра для вивчення інтонаційної організації текстів проповідей.

Аналіз темпоральної організації проповідей та бесід показав, що незважаючи на загальний закономірний змінний темп мовлення в обох видах проповідей і бесід, літургійна проповідь відрізняється більшим розкидом максимальних і мінімальних значень в порівнянні з ситуативною проповіддю, яка має стабільніший темп на всіх частинах тексту; всі види мовленнєвих реалізацій демонструють використання середніх і довгих пауз, але різні частини проповідей характеризуються різними видами пауз; відмінності між видами проповідей полягають у відсотковому співвідношенні розподілу пауз різної тривалості в тексті.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження структури інтонації текстів проповідей та бесід підтвердило гіпотезу щодо існування конкретних темпоральних, частотних та енергетичних параметрів, які впливають на організацію і відмінність між видами проповідей і їхніми частинами.

Перспективними для подальших наукових досліджень вважаємо вивчення з лінгвістичних позицій особливостей функціонування різних видів дискурсу у кіно, таких як педагогічний, медичний, військовий, судноплавний, молитовний тощо. Ці дослідження можуть принести розуміння того, як різні дискурси відтворюються та функціонують у контексті кінематографічного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амфитеатров Я. К. Чтения о церковной словесности или Гомилетика. Киев: Тип. Вальнера, 1846. 302 с.
2. Архиепископ Аверкий (Таушев) Руководство по гомилетике / Джорданвилль, 1961. 75 с.
3. Бабич Н.Д. Богословський стиль української мови в контексті стилістичної науки : зб. науково-дидактичних праць. Чернівці: «Букрек», 2009. 216 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Баюн К.Й. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Випуск 2 (80). Філологічні науки, 2015. С. 232–236.
6. Белова А. Д. Лінгвістичні перспективи і прогнози у ХХІ столітті. *Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи*. № 1. Київ, 2006. С. 22–31.
7. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / переклад проф. Івана Огієнка. Київ: Укр. Бібл. Тов-во, 2003. 1528 с.
8. Білоус П. Історія української літератури ХІ-ХVІІІ ст.: навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
9. Богачевська І. В. Філософсько-релігієзнавчий аналіз християнської наративної традиції : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.11 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. 449 с.
10. Богачевська І.В. Християнська наративна традиція: методологія філософсько-релігієзнавчого дослідження: монографія. Київ: Світ знань, 2005. 235 с.

11. Богачевська І. В. Методологічний потенціал лінгвістичного напрямку релігієзнавства. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. Вип. 350-351. Філософія. Чернівці: «Рута», 2007. С. 194-198.
12. [Бугаєва І.В.](http://www.portal-slovo.ru/philology/39040.php) Релігійна комунікація. URL : <http://www.portal-slovo.ru/philology/39040.php>
13. Бурдіна Г. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології. *Християнство й українська мова*. Матеріали наук. конф. Львів: Вид-во Львів. богосл. Академії, 2000. С.259-265.
14. Вереш М.Т. Загальна лінгвістична характеристика християнсько-богословської терміносистеми. *Термінологічний вісник: збірник наукових праць*. Вип. 2(2), 2013. С. 104-107.
15. Войтак М. Проявление стандартизации в высказываниях религиозного стиля (на материале литургической молитвы). *Текст: стереотип и творчество*. Пермь, 1998. С.279-284.
16. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика: навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 381 с.
17. Ворона І. І. Характеристика української церковно-релігійної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2016. № 23, Том 1, Одеса. С. 14-16.
18. Гадамский А. К. О лакунах в системе лингвистической науки: проблема взаимодействия языка и религии. *Культура народов Причерноморья*. 2004. Т. 1. № 49. С. 164–167.
19. Гайданка Д. В. Дискурс кіно в ракурсі новітніх парадигм: особливості й типологія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2015. Вип. 16. С. 99-101.
20. Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia Linguistica: зб. наук. праць* 2008. Вип. 1. С. 25–33.
21. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і дискурс: монографія. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ ПНУ імені Василя Стефаника, 2008. 296 с.

22. Горбаченко Т. Г. Вплив християнства на становлення писемної культури Русі-України: філософсько-релігієзнавчий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук : 09.00.11. Київ, 2002. 35 с.
23. Гридасова О. І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіноперекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки»*. 2014. Вип. 2 (74). С. 102–107.
24. Грималовський І. С. Мова української духовної поезії XVIII – початку XIX століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2006. 197 с.
25. Дворжецкая М. П. Методы экспериментально-фонетического исследования звучащей речи: учеб. пособие по теоретической фонетике иностранных языков / М. П. Дворжецкая, Е. И. Стериополо, О. Р. Валигура и др. Киев: КГПИИЯ, 1991. 76 с.
26. Дзера О. В. Історія українських перекладів Святого Письма. *Іноземна філологія*, 2014. Вип. 127 (2). С. 214–222.
27. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Сильово-стилістичні орієнтації сучасного конфесійного стилю. *Єдиними устами: Вісник Інституту богословської термінології*. Львів, 1998. № 2. С. 6-15.
28. Ефремова М. А. Концепт кинотекста: структура и лингвокультурная специфика: на материале кинотекстов советской культуры: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19 / Волгоградский государственный педагогический университет. Волгоград, 2004. 185 с.
29. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник. Київ: Лібра, 1999. 488 с.
30. Здимбіцька З. Чим є і навіщо існує релігія. Релігія і культура. Релігія в сучасному світі : матеріали до курсу релігієзнавства / за ред. Генріка Зімоня ; з пол. перекл. Г. Теодорович. Львів : Свічадо, 2007. 504 с.
31. Зелінська О. Ю. Українська барокова проповідь: мовний світ і культурні витоки : монографія / відп. ред. М. Я. Плющ. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 408 с.

32. Зінякова В. В. Мовно-смісловий універсум релігійної традиції та його зв'язок з неперекладністю сакральних текстів : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : 09.00.11. МОН України, Донецький нац. техн. ун-т, 2014. 18 с.
33. Інтонанційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації / А. І. Багмут, Т. А. Бровченко, І. В. Борисик, Г. П. Олійник. Київ: Наукова думка, 1994. 190 с.
34. Кайуа Р. Миф и человек. Человек и сакральное / пер. с фр. и вступ. ст. С. Н. Зенкина. Москва: ОГИ, 2003. 296 с.
35. Каллист (Уэр), еп. Внутреннее царство. Киев: Дух і літера, 2004. 187 с.
36. Капралов Г. А. Человек и миф: Эволюция героя западного кино, (1965-1980). Москва: Искусство, 1984. 397 с.
37. Коваль А. П. Спочатку було Слово: крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ : Либідь, 2001. 312 с.
38. Ковтун А. А. Інноваційні процеси в українській церковно-релігійній лексичі (на матеріалі художньої прози ХХ ст.) : дис. ...кандидата філол. наук : 10.02.01. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2006. 274 с.
39. Кончаревич К. К теоретико-методологическому обоснованию сопоставительной теоллингвистики (на материале русского и сербского языков). *Достижения и перспективы сопоставительного изучения русского и других языков*: доклады. Белград, 2012. С. 14–22.
40. Кот С. О. Дискурсний аналіз проповіді як морально-духовного жанру словесності (на матеріалі православної Різдвяної проповіді) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.02. Київ, 2006. 20 с.
41. Коць Т. А. Сакральний стиль. *Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела* / за ред. д-ра філол. наук, проф. С.Я. Єрмоленка. Київ: Грамота, 2007. С. 305–330.

42. Кравченко Н. О. Реалізація категорії сакральності в мовленнєвому акті проповіді та молитви. *Записки з романо-германської філології* / ред. І. М. Колегаєва. Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова: факультет романо-германської філології. Вип. 26. Одеса: Фенікс, 2011. С. 109-118.

43. Кравченко Н. О. Основні просодичні маркери текстів усних англословних проповідей та молитов. *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*: зб. наук. праць. Вип. 16. Одеса: Астропринт, 2013. С. 122-128.

44. Кравченко Н. О. Мелодика англословної проповіді та молитви. *Одеський лінгвістичний вісник*: зб. наук. праць. Вип. 3. Спеціальний випуск, присвячений 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 124-132.

45. Кравченко Н. О. Особливості вживання сакральної лексики в текстах англословної проповіді та молитви. *Науковий вісник Чернівецького університету*: збірник наукових праць. Сер.: Германська філологія. Вип. 740-741. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВИД», 2015. С. 97-101.

46. Кравченко Н. О. Особливості мелодійного оформлення англословної проповіді та молитви. *Одеська лінгвістична школа: у просторах інтерпретації*: кол. моногр. / за загал. ред. д-ра філол. наук проф. Т. Ю. Ковалевської. Одеса: ПолиПринт, 2017. С. 248-255.

47. Кравченко Н. О. Псалми як особливий різновид молитовних текстів. *Записки з романо-германської філології* / ред. І. М. Колегаєва. Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова: факультет романо-германської філології. Вип. 2(39). Одеса: КП ОМД, 2017. С. 44-54.

48. Кравченко Н. О. Синергійність англословного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід): монографія. Одеса: КП ОМД, 2017. 408 с.

49. Крисанова Т. А. Природа експресивності в кінодискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.:* 230

Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. № 1103, Вип. 78. Харків, 2014. С. 87-91.

50. Крисанова Т. Основні підходи до розуміння поняття «кінодискурс». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство.* № 4. Луцьк, 2014. С. 98-102.

51. Крокіс А. Композиція Гомілій Іоана Золотоуста. *Іноземна філологія* : український науковий збірник. Львів, 2010. Вип. 122. С. 258–263.

52. Крысин Л. П. Религиозно-проповеднический стиль и его место в функционально-стилистической парадигме современного русского литературного языка. *Поэтика. Стилистика. Язык и культура.* Москва: Наука, 1996. С. 135–138.

53. Кучер О. М., Медведь О. В. До використання терміна «конфесійно-богословська термінологія». URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/108363/%CA>

54. Левицький Я. Теорія церковної промови (гомілетика). Львів, 1932. 137 с.

55. Лісовська А. О. Особливості мелодійного оформлення молитов в англomовному кінодискурсі. *Закарпатські філологічні студії* / ред. І. М. Зимомря. Ужгородський національний університет. Вип. 5, т.1. Ужгород, 2018. С. 57-60.

56. Ломачинська І. М. Сутність християнської проповіді в контексті традиції духовного лідерства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія.* 2008. Випуск № 89/90. С. 26-29.

57. Лютий Т. В. Мова та ідеологія. *Магістеріум. Історико-філософські студії.* 2016. Вип. 65. С.14-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ist_2016_65_4

58. Ляшко О. В. Інтертекстуальність православної проповіді: таксономія і функції (на матеріалі англійської, російської та української мов) : дис. ... д-ра філос. наук : 035. Київ, 2020. 267 с.

59. Малікова О. В. Дискурси християнської лінгвокультури в контексті співвідношення і розмежування. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Вип. 21. Київ, 2012. С.335-341.
60. Мандзюк О. Підходи до будови алгоритму аналітичного наративу в рамках теорії стратегічних комунікацій. URL: <http://goal-int.org/pidxodi-dobudovi-algoritmu-analitichnogo-narativu-vramkax-teorii-strategichnix-komunikacij/>
61. Мацько Л. Дискурсний аналіз. *Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 414-421.
62. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л. І. Мацько. 2-ге вид. Київ: Вища школа, 2005. 462 с.
63. Мельничук Ю. І. Тенденції та перспективи розвитку проповіді в українському православ'ї. *Вісник Житомирського державного університету: Філософські науки*. Житомир, 2012. Вип. 61. С. 62–70.
64. Мороз Т. В. Перший повний переклад Біблії українською мовою: історія створення та видання. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Том 278. № 266. 2016. С. 82–87.
65. Набитович І. Й. Категорія *sacrum* у художній літературі ХХ-ХХІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.01.06. Львів, 2009. 36 с.
66. Ніка О. І. Діалектне маркування українських проповідей А. Радивиловського. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський аспект*: зб. наук. праць. Київ, 2014. С. 371–375.
67. Одарчук Н. А., Приварська Н. П. Структурно-функціональні особливості релігійного дискурсу. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ І. Дискурсознавство. 2008. № 5. С. 44–48.
68. Олешко Ю. Л. Староукраїнська проповідь XVII ст. у комунікативно-когнітивному вимірі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2016. 211 с.

69. Остащук І. Б. Мова релігії vs релігійна мова: методологічний дискурс філософії релігії. *Виступ на Третньому Круглому столі із філософії релігії*. 24 квітня 2012 р.: Філософія релігії в Україні. URL: <https://philosophyofreligion.wordpress.com/2012/05/17>.

70. Павлова І. Г. Лексичні синоніми в конфесійному тексті: семантико-функціональний аспект (на матеріалі православних проповідей). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*: зб. наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. Вип. 1. Книга 1. С. 105-111.

71. Павлова І. Г. Символи в конфесійному дискурсі: лінгвокультурологічний та функціональний аспекти (на матеріалі православних проповідей). *Рідний край*. 2011. № 2 (25). С. 91-98.

72. Певницкий В. Ф. Церковное красноречие и его основные законы. СПб., 1908. 293 с.

73. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2002. 171 с.

74. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 464 с.

75. Петришина О. Визначальні риси та особливості функціонування проповідницького підстилю як різновиду релігійного стилю сучасної української літературної мови. *Науковий вісник Чернівецького національного університету*: зб. наук. пр. . Слов'янська філологія. Чернівці, 2010. Вип. 509- 511. С. 196-203.

76. Петришина О. Становлення релігійного стилю української літературної мови: лінгвістичні дискусії. *Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство*. Тези допов. Всеукр. лінгв. форуму молодих учених. Київ: ІАЦ «Спейс-Інформ», 2010. С.105-107.

77. Піддубна Н. В. Формування номенклатури назв релігійних споруд в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук: 10.02.01. / Харк. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2000. 18 с.

78. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*: колективна монографія. /ред. проф. І. С. Шевченко. До 200-річчя Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2005. С. 29-36
79. Постовалова В. И. Теолінгвістика в сучасному гуманітарному пізнанні: істоти, основні ідеї і напрямки. *Сучасна філологія: проблеми і перспективи*: матеріали Міжнарод. конф. (Сімферополь, 14 листопада 2013 р.). Сімферополь, 2013. С. 23–24.
80. Прилуцький А.М. Дискурс теології. СПб.: Светоч, 2006. 304 с.
81. Прохватолюва О. А. Речева організація звучачей православної проповіді і молитви: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 / Волгоградський державний університет. Волгоград, 2000. 498 с.
82. Пшеничних А. М. Реперспективізація предметної ситуації в англійському діалогічному дискурсі (на матеріалі мультимедійних ігрових кінофільмів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2011. 23 с.
83. Рябко Т.Л. Фонетичні засоби вираження емоційно-оцінної конотації. *Ніжинська філологічна школа: минуле, сьогодні, майбутнє*. Ніжин: Видавництво НДУ імені М. Гоголя, 2004. С. 87–93.
84. Сбітнєва І. М. Своєрідність лексичного складу конфесійного стилю. *Культура народів Причорномор'я*. № 2 (168), 2009. С.219–221.
85. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. Київ: Український фітосоціологічний центр, 1999. 148 с.
86. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
87. Селіванова О. О. Методи дослідження тексту в сучасній лінгвістиці. Черкаси, 2016. 19 с.
88. Селіванова О. О. Засади сучасної лінгвометодології. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/>

89. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
90. Смирнова М. С. Проповідь у релігійному православному дискурсі ХХ століття : лінгвопрагматичний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2016. 271 с.
91. Сорока Ю. Г. Кинодискурс повсякденности постмодерна. *Постмодерн: новая магическая эпоха* / ред. Л. Г. Ионина. Харьков: Харьковский нац.ун-т им. Н. В. Каразина, 2002. С. 47-49.
92. [Спасенко П.](#) Релігійна лінгвістика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Studia linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 121-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_22.
93. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984. 165 с.
94. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
95. Чорновол-Ткаченко Р. Теорія інтертекстуальності : цілі, завдання, методи. *Вісник Сумського державного університету*. 2006. № 11 (95). Т. 2. С. 82–87.
96. Чорноморець Ю. П. Перспективи релігієзнавства у ХХІ столітті. *Філософська думка*. Випуск 3. 2013. С. 39-54.
97. Шевченко І. С., Морозова О.І. Проблеми типології дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа, 2005. С. 233-236.
98. Шевченко С. С. Особливості англіканського проповідницького дискурсу. *Сучасні студії з романської і германської філології*: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції: м. Одеса, 15 листопада 2021 р. / За редакцією д.філол.н., проф. Колегаєвої І. М. Одеса: ПоліПринт, 2021. С. 88–90.

99. Шевченко С. С. Мелодійна організація мовлення проповідника у зображувальному художньому дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (48). 2022. Одеса, 2022. С. 163–169.

100. Шевченко С. С. Особливості просодичного портрету проповідника у англomовному кінодискурсі. *Нова філологія*. Серія: Філологія. Випуск 86. Одеса, 2022. С. 184–189.

101. Shevchenko S. Preaching discourse in Anglican rhetorical practice. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов: зб. матеріалів 8 міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті д-ра пед. наук, проф. В. Л. Скалкіна (Одеса, 12 квіт. 2022 р.)*. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2022. С.110–112.

102. Шевченко С. С. Особливості темпу та паузації англomовної проповіді у зображувальному художньому дискурсі *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (50). 2023. Одеса, 2023. С. 291–300.

103. Яригіна В. В. До проблеми виокремлення релігійного стилю сучасної української літературної мови. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. А. Лисиченко та ін. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2006. Вип. 19. С. 63-67.

104. Яригіна В. В. Мовні засоби вираження експресії в жанрі сучасної проповіді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2012. 20 с.

105. Яригіна В. В. Фоностилістичні засоби вияву експресії в українських проповідях. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Випуск 39. 2012. С. 191-197.

106. Яскевич О. В. Понятіе «религиозный дискурс» в контексте современной теории дискурса: к проблеме определения. *Мова і культура*. Вип. 15, т. 6. Київ, 2012. С. 5-9.

107. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Київ : ВЦ “Академія”, 2010. 312 с.

108. Alimuradov A.K., Kvitka Yu.S. Application of complementary multiple decomposition in empirical modes for the analysis of speech signals. *Measurement. Monitoring. Management. Control*. 2014. no. 4 (10). P. 69–75.
109. Baayen R. H., Davidson D. J., & Bates, D. M. Mixed-effects modeling with crossed random effects for subjects and items. *Journal of Memory and Language*, 2008. Vol. 59. P.390–412.
110. Baird A., & Jhonssen L. Christian Preaching and Rhetoric. *Speech Criticism*. New York, NY: Ronald Press Co., 1948. P.110-113.
111. Beaugrande D.R.-A. de. & Dressler, W. (1981). Einführung in die Textlinguistik. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1981. 290 p.
112. Beddor, Patrice Speeter, 'Experimental Phonetics', in Bernd Heine, and Heiko Narrog (eds), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*, 2nd edn (2015; online edn, Oxford Academic, 9 July 2015), URL: [https:// doi.org /10.1093/oxfordhb/9780199677078.013.0048](https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199677078.013.0048) (accessed 24 Oct. 2023).
113. Bennett C. In Search of the Sacred. Anthropology and the Study of Religions. Published by Cassell, London, 1996. URL: <http://www.dissercat.com/content/novaya-religioznost-v-sovremennoi-kulture#ixzz4rVxnsYqw/>
114. Book of Common Prayer, and Administration of the Sacraments, and Other Rites and Ceremonies of the Church, as Amended by the Westminster Divines in the Royal Commission of 1661, and in Agreement with the Directory for Public Worship of The Presbyterian Church in the United States/ Charles W. Shields. 1864. Philadelphia: William S. & Alfred Martien, 745 p.
115. Brazil D. The communicative value of intonation in English. London: Cambridge University Press, 1997. 324 p.
116. Brinker, K. & Sager, S.F. Linguistische Gesprächsanalyse. 2., durchg. und erg. Berlin: Aufler, 1996. 184 p.
117. Brown G., Curry K. L., Kenworthy J. Questions of Intonation. London: Croom Helm, 1980. 206 p.
118. Brümmer V. What are we Doing when we Pray? London: SCM Press, 1984. 253 p.

119. Buttrick D. *Homiletic Moves and Structures*. Augsburg Fortress Publishers, 1987. 516 p. URL: <http://www.religion-online.org/showbook.asp?title>.
120. Carr Ph. *English Phonetics and Phonology: An Introduction*. Oxford & Maiden, MA: Blackwell Publishers, 1999. 169 p.
121. Claraham M. A. Mystagogy and Mystery. *Worship*. 83(6). 2009. P. 502–524.
122. Collins E.F. Reflections on Ritual and on Theorizing about Ritual. *Journal of Ritual Studies*. 12 (1). 1998. P.1–7.
123. *Common Worship: Daily Prayer. Services and Prayers for the Church of England*. London: Church House Publishing, 2002. 850 p.
124. Craddock F. *Preaching*. Abingdon Press, 1990. 224 p.
125. Crystal D. Generating Theological Language. URL: http://www.davidcrystal.com/David_Crystal/articles.htm
126. Crystal D. *Prosodic Systems and Intonation in English*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969. 381 p.
127. Crystal D. The Problem of Language Variety: an Example from Religious Language. URL: http://www.davidcrystal.com/David_Crystal/articles.htm
128. Crystal D. Language and Religion. URL: http://www.davidcrystal.com/David_Crystal/articles.htm
129. Cutsinger J.S. *Femininity, Hierarchy, and God. Religion of the Heart: Essays Presented to Frithjof Schuon on His Eightieth Birthday*. Washington: Foundation for Traditional Studies, 1991. P.86–101.
130. Didier Demolin *Experimental methods in phonology*. TIPA. *Travaux interdisciplinaires sur la parole et le langage* 28 | 2012 Linguistique expérimentale Édition électronique URL : <http://journals.openedition.org/tipa/162/>
131. Dijk T.A. van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. The Hague, 1981. 331 p.
132. Dijk T.A. van. Introduction: Discourse Analysis as a New Cross-Discipline. *Handbook of Discourse Analysis*. Vol. 1. *Disciplines of Discourse*. Cambridge: Academic Press. 1985. P.181-192.

133. Dijk van T. A Semantic Discourse Analysis. *Handbook of Discourse Analysis*. Dimensions of Discourse. L. Academic Press Inc. (London) LTD, 1985. Vol. 2. P.36-103.
134. Drevdahl J.E. & Cattell R.B. Personality and Creativity in Artists and Writers. *Journal of Clinical Psychology*. XIV (2). 1958. P.107–111.
135. Eco U. Towards a Semiotic Inquiry into the Television Message. *Working Papers in Cultural Studies*. Liverpool: Sage, University of Liverpool, 1972. P.103–121.
136. Fillmore Ch. Pragmatics and Description of Discourse in Radical Pragmatics. *P. Cole (ed.)* N.Y.: Academic Press, 1981. P. 115-147.
137. Fuery P. *New Developments in Film Theory*. London: Palgrave MacMillan, 2000. 224 p.
138. Gill S.D. Beyond «the primitive»: The religions of nonliterature peoples. New Jersey: Prentice-Hall, 1982. 76 p.
139. Grillmeier A. *Christ in Christian tradition*. Vol. 1. London: Wellington House, 1965. 528 p.
140. Halliday M.A.K. & Hasan R. *Language, context, and text*. Oxford: Oxford University Press, 1989. 234 p.
141. Harris Z. S. Discourse Analysis. *Language*. Vol. 28. 1952. P.1–30.
142. Heath S. *Questions of Cinema*. Bloomington: Indiana University Press, 1981. 226 p.
143. Heelas P. & Heelas P. *The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*. New Jersey: Wiley, 2005. 226 p.
144. Helbig J. *Intertextualität und Markierung: Untersuchungen zur Systematik und Funktion der Signalisierung von Intertextualität*. Beiträge zur neueren Literaturgeschichte. Heidelberg: Winter, 1996. 263 p.
145. Hemming L. P. Heidegger and the grounds of redemption. *Radical Orthodoxy: A new theology* / Ed.: J.Milbank, C. Pickstock, G.Ward. London: Routledge, 2002. P. 90–128.

146. Holy Bible. Authorized King James Version. Nashville: Holman Bible Publishers, 1979. 619 p.
147. Introduction to Christian Spirituality. London: SPCK, 1999. 218 p.
148. Jaeckle J. Film Dialogue. New York: Wallflower Press, 2013. 223 p.
149. Jakobson Roman. Linguistics and Poetics. In «Style in Language». Cambridge, MA: MIT Press, 1960. 350 p.
150. Judd C. M., Westfall J., & Kenny, D. A. Experiments with more than one random factor: Designs, analytic models, and statistical power. *Annual Review of Psychology*. Vol. 68, 2017. P.601–625.
151. Killinger J. Fundamentals of Preaching. Minneapolis: Fortress Press, 1996. 225 p.
152. Kozloff S. Overhearing Film Dialogue. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 2000. 332 p.
153. Labov William. The Transformation of experience in narrative syntax. *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. P. 355-396.
154. Leech G. Principles of Pragmatics Lnd. N.Y.: Longman, 1985. 250 p.
155. Marshall D. Behavior, Belonging, and Belief: A Theory of Ritual Practice. *Sociological Theory*. Vol.20 (3), 2002. P.360–380.
156. Melrose S. F. Play in Theory, Social Semiotics. Cambridge: Cambridge University Press. 1996.
157. Morin, Edgar. Le cinema ou J'homme imaginaire. In: «Essais d'anthropologie sociologique». Paris: Les Editions de minuit, 1956. 132 p.
158. Noppen JeanPierre van. Theolinguistics. The English of Religion : At the Edges of Language. 1995. URL: <http://homepages.ulb.ac.be/~jpvannop/Downloads.html>
159. Otto R. trans. J. Harvey. The Idea of the Holy. Oxford: Oxford University Press, 1958. 311 p.
160. Penner H.H. Language, Ritual and Meaning. *Numen*. Vol. 31 (1). 1985. P.1–16.

161. Prince S. (1993). The Discourse of Pictures: Iconicity and Film Studies. *Film Quarterly*. Vol. 47(1, Autumn), 1993. P.16–28.
162. Rappaport R.A. *Ritual and Religion in the Making of Humanity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 168 p.
163. Reich R. The Lost Art Of Democratic Narrative. *The New Republic*, March 21. 2005. URL: http://changingminds.org/disciplines/storytelling/plots/reich_narrative.htm
164. Rossi F., Piazza R., & Bednarek M. Discourse Analysis of Film Dialogues. Italian Comedies between Linguistic Realm and Pragmatic Non-Realism. *Telecinematic Discourse: Approaches to the Language of Films and Television Series*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2011. P.21–46.
165. Runnion N. R. Manna from Heaven. *Preaching Through the Year of Mark (Sermons That Work VIII)*. Harrisburg, Pennsylvania: Morehouse Publishing, 1999. P. 67–69.
166. Sails A. Blessed Are the Meek. *The Fifth Times Book of Best Sermons*. London, New York: Cassell, 1999. P. 166–172.
167. Schiffrin D. *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 364 p.
168. Schlafer D. J. *Your Way with God's Word: Discovering Your Distinctive Preaching Voice*. Cambridge; Boston, Mass.: Cowley Publications, 1995. 142 p.
169. Schmidt N.J. & Kuhn M. *Narration in Film. Handbook of narratology 2ed.* Berlin: De Gruyter, 2014. 405 p.
170. Schuon F., Aymard B., & Laude. P. *General Considerations on Spiritual Functions: life and teachings*. NY: State University of New York Press, 2004. 146 p.
171. Schroeder R. What Are You Looking for? *The Fifth Times Book of Best Sermons*. London, New York: Cassell, 1999. P. 95-101.
172. Searle J. *Expression and Meaning*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1979. 176 p.
173. Thomson J. O. *Televangelical Language: a Media Speech Genre / Using English from Conversation to Canon*. L., NY: The Open University, 1996. 326 p.

174. [Turner E. Rites of Communitas. *Encyclopedia of Religious Rites, Rituals, and Festivals* / Frank A.Salamone, Editor.Routledge, 2004. URL: \[www.routledge.com/ref//religionandsociety/rites/communitas.pdf\]\(http://www.routledge.com/ref//religionandsociety/rites/communitas.pdf\)](http://www.routledge.com/ref//religionandsociety/rites/communitas.pdf)
175. Underhill Evelyn. *Worship*. Eugene: Wipf and Stock Publishers, 2002. 372 p.
176. Verdon T. Art and the Liturgy. *Interpretation*. 61(4), 2007. P.359–376.
177. Wagner R. *The Book of Praises: A Translation of the Psalms (Book Two)*. The Besalel Press, 2008. 176 p.
178. Werner E. *The Sacred Bridge*. New York: Da Capo, 1980. 618 p.
179. Williams Ch. *The Descent of the Dove*. London: Faber, 1950. 256 p.
180. Wollen P. *Signs and Meaning in the Cinema*. Bloomington: Indiana University Press, 1976. P.116–154.

СПИСОК СЛОВНИКІВ ТА ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

181. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія (1290 термінів і понять). Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
182. Словарь библейского богословия. СББ. Вгухelles: Жизнь с Богом, 1990. 1287 с.
183. *Словник лінгвістичних термінів* / загальна редакція Е. В. Кротевича; АН Української РСР, Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні. Київ : вид-во АН УРСР, 1957. 236 с.
184. Христианство: Словарь / под ред. Л.Н. Митрохина. Москва: Изд-во «Республика», 1994. 560 с.
185. Cross F.L. *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford: Oxford University Press, 1983. 1520 p.
186. Crystal D. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Harmondsworth: Penguin Books, 2003. 508 p.
187. Manser M.H. *Dictionary of Bible Quotations*. London: Worldworth Editions Ltd, Cumberland House, 1989. 264 p.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

188. Chocolat (2000). URL: <http://lordfilms-s.com/38152-film-shokolad-2000.html>
189. The Christmas Candle (2013). URL: https://www.imdb.com/title/tt2739338/?ref=tt_rvi_tt_t_3#:~:text=Sign%20In-,The%20Christmas%20Candle
190. The Young Pope (2016). URL: <https://megogo.net/es/view/3643581-the-young-pope.html>
191. The Revival (2017). URL: The Movie Database (TMDB) <https://www.themoviedb.org/movie/479381-the-revival>
192. The Sermon (2018). URL: <https://www.imdb.com/title/tt7906240/#:~:text=The%20Sermon,12m>
193. God's Not Dead: A Light in Darkness (2018). URL: <https://www.google.com/search?q=God%27s+Not+Dead%3A+We+the+People+is+a+2021&sourceid=chrome&ie=UTF-8#:~:text=20amazing>
194. The New Pope (2020). URL: <https://www.imdb.com/title/tt7157248/>.

Додатки

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Фахові видання :

1. Шевченко С. С. Мелодійна організація мовлення проповідника у зображувальному художньому дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (48). 2022. Одеса, 2022. С. 163–169.
2. Шевченко С. С. Особливості просодичного портрету проповідника у англomовному кінодискурсі. *Нова філологія*. Серія: Філологія. Випуск 86. Одеса, 2022. С. 184–189.
3. Шевченко С. С. Особливості темпу та паузації англomовної проповіді у зображувальному художньому дискурсі *Записки з романо-германської філології*. Серія: Філологія. Випуск 1 (50). 2023. Одеса, 2023. С. 291–300.

Тези конференцій:

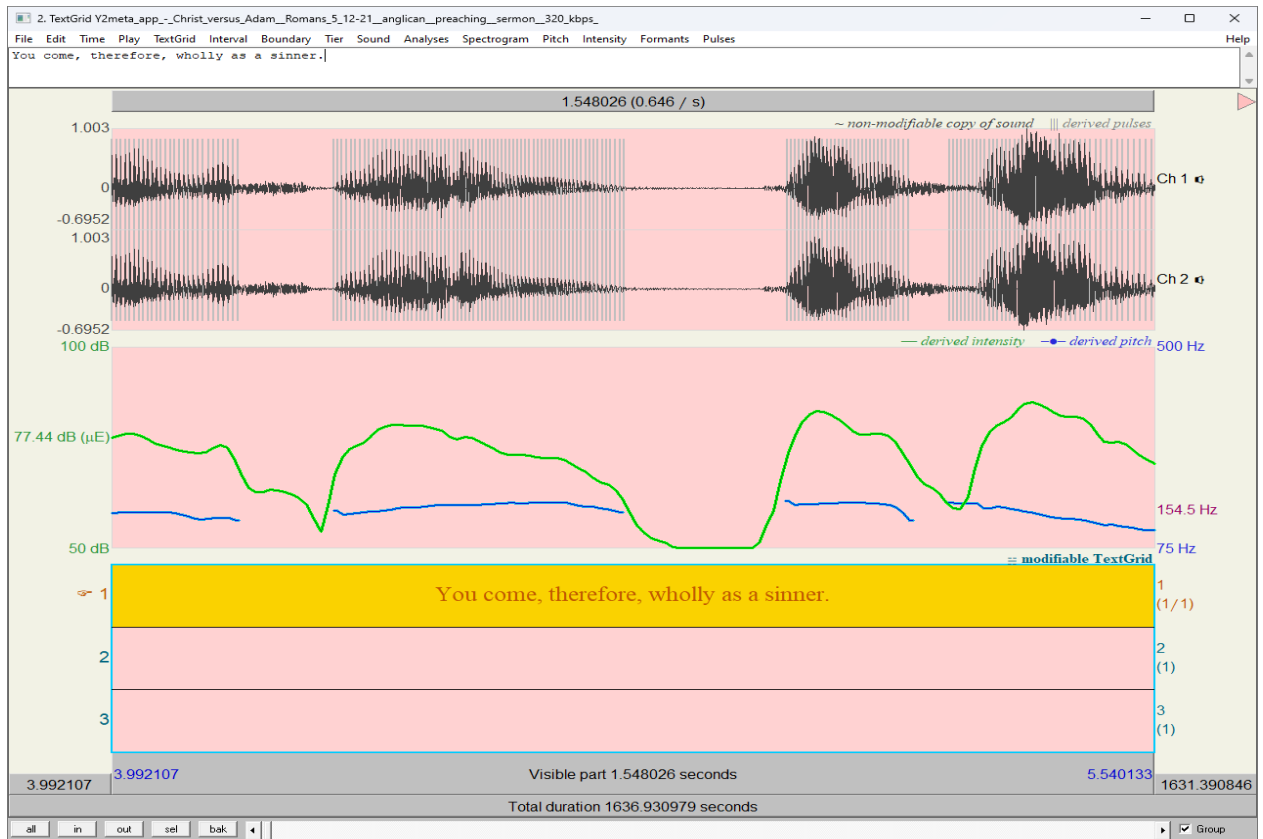
4. Шевченко С. С. Особливості англiканського проповідницького дискурсу. *Сучасні студії з романської і германської філології: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції: м. Одеса, 15 листопада 2021 р. / За редакцією д.філол.н., проф. Колегаєвої І. М. Одеса: ПоліПринт, 2021. С. 88–90.*
5. Shevchenko S. Preaching discourse in Anglican rhetorical practice. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов: зб. матеріалів 8 міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті д-ра пед. наук, проф. В. Л. Скалкіна (Одеса, 12 квіт. 2022 р.). Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2022. С.110–112.*

Додаток Б

Зразки інтонограм досліджуваних композиційних частин промов проповідника

Літургійна проповідь. Вступна частина

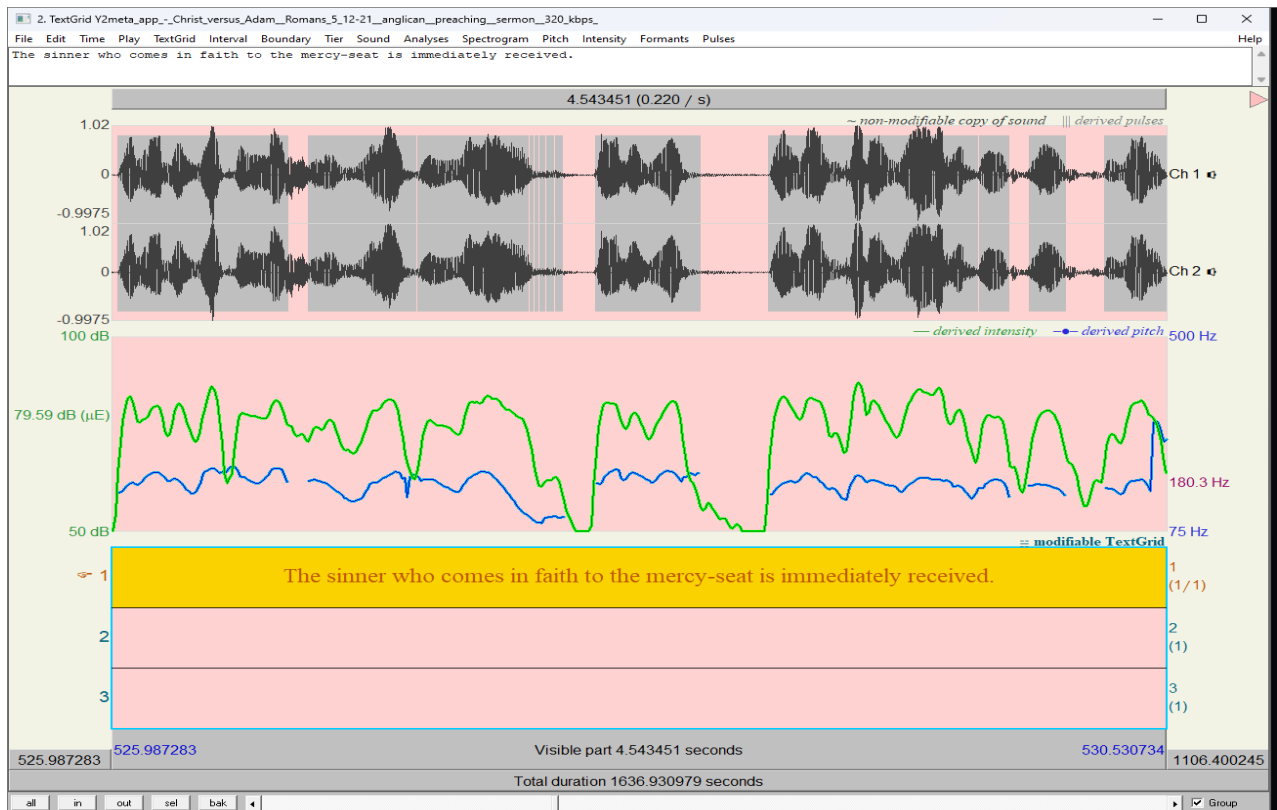
Ситуативна проповідь. Вступна частина

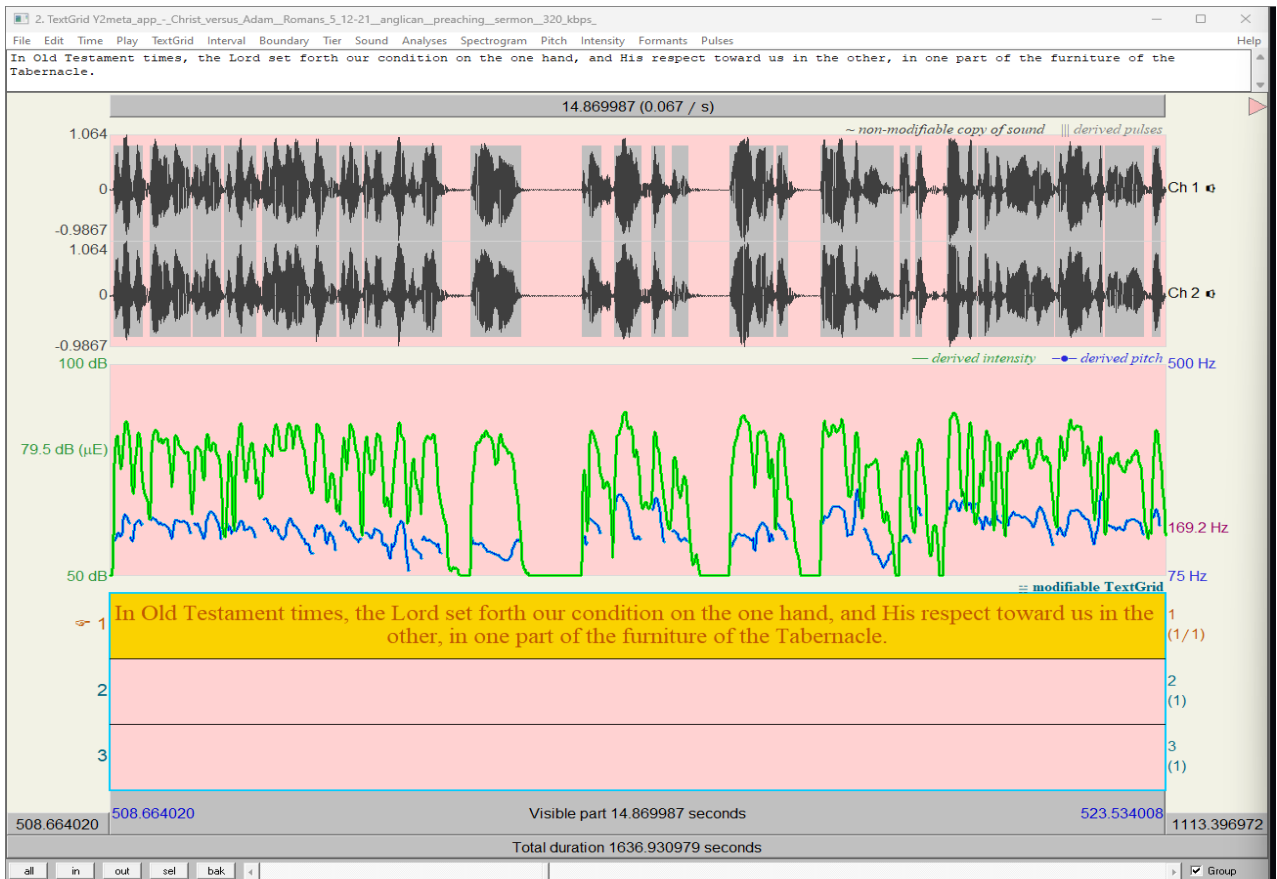
Духовна бесіда. Вступна частина

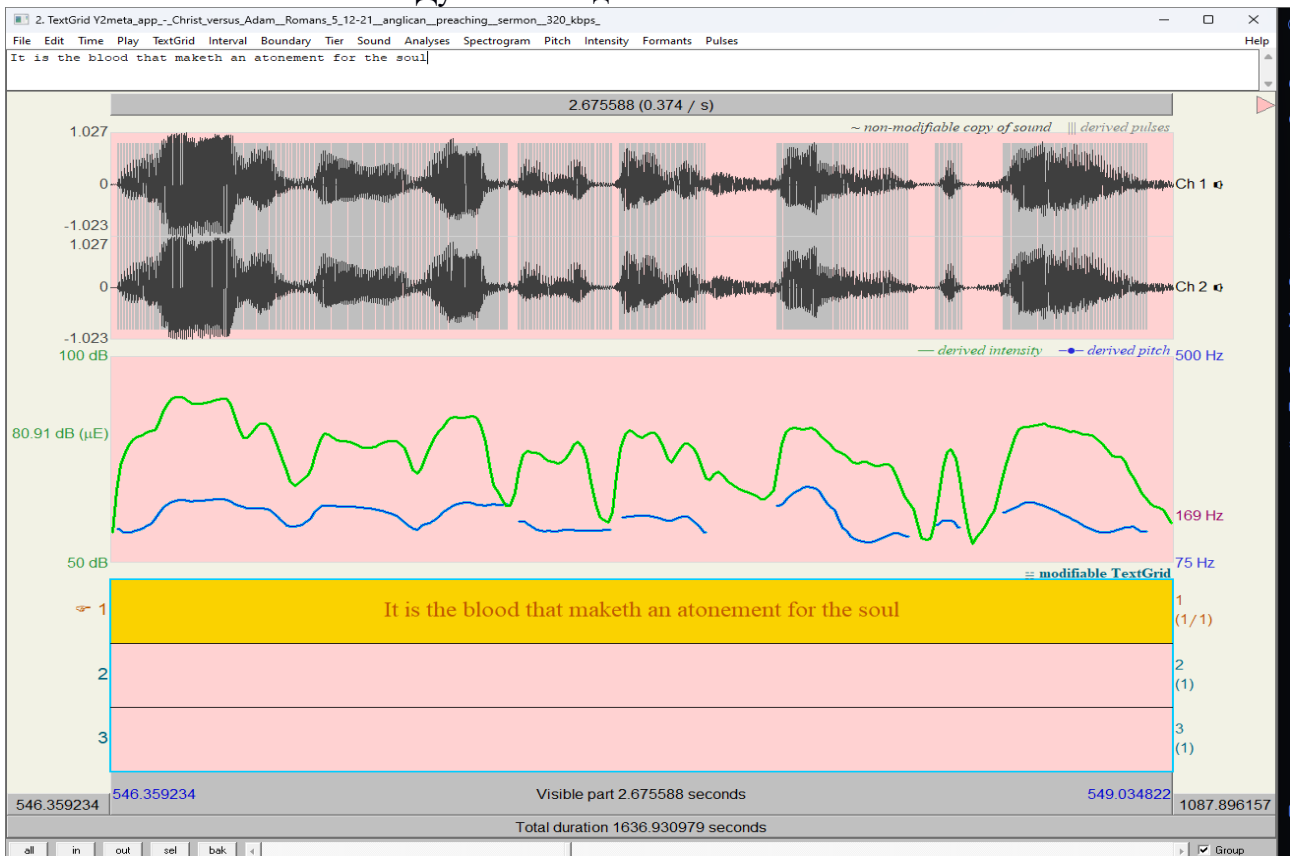
Літургійна проповідь. Основна частина

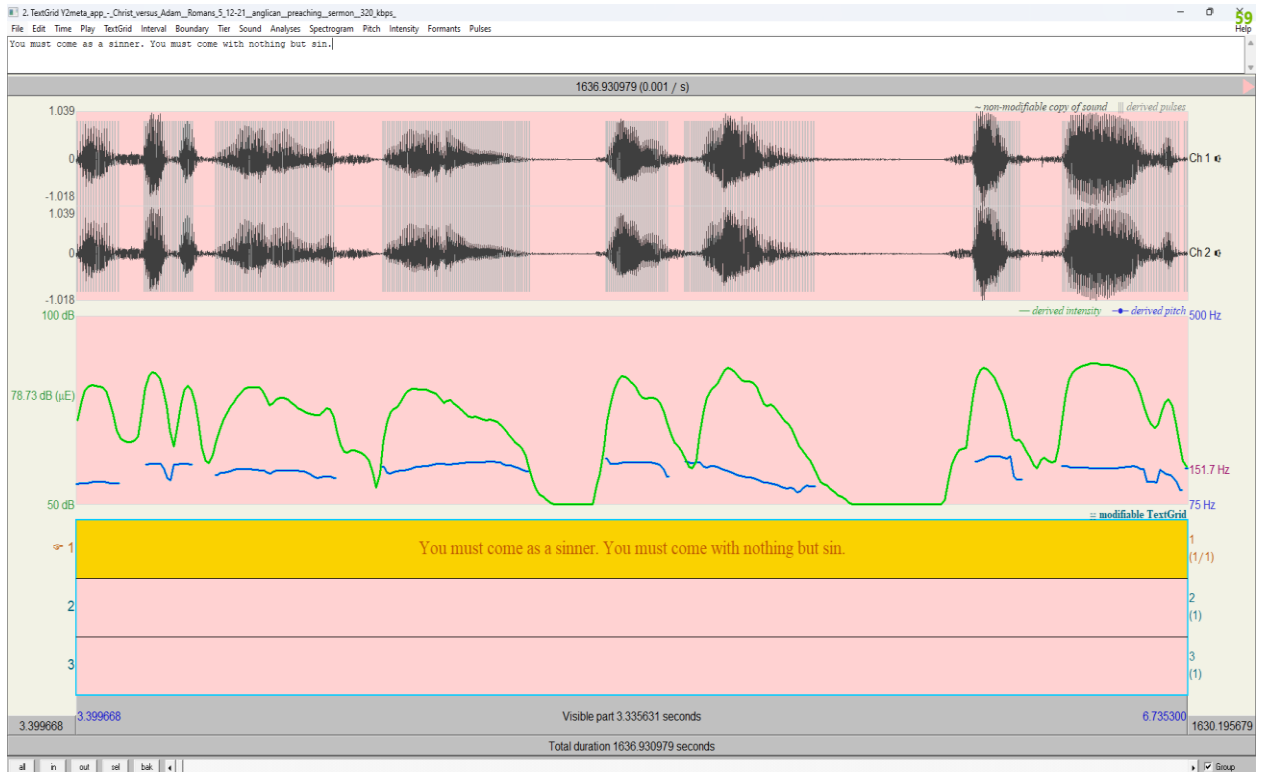
Ситуативна проповідь. Основна частина

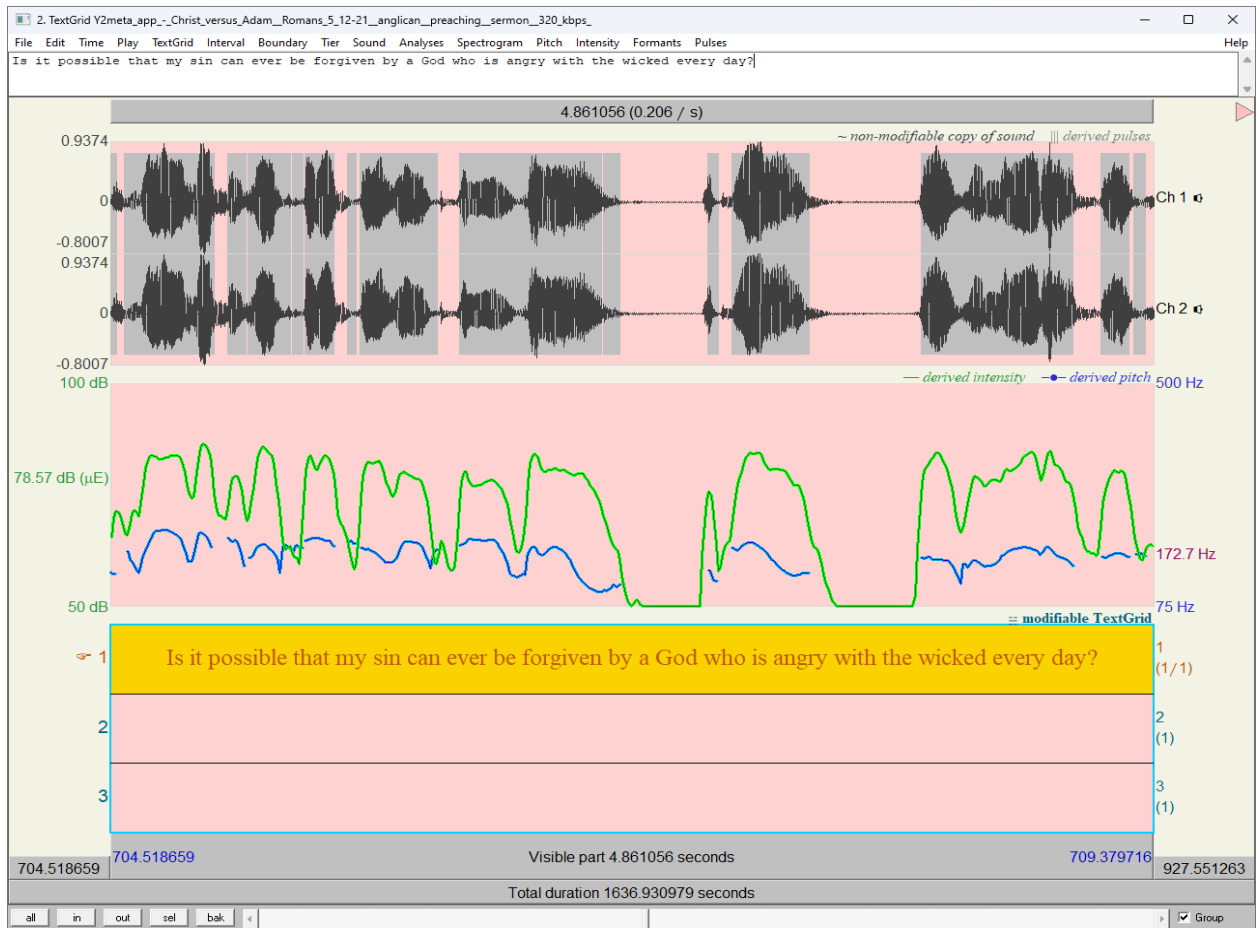
Духовна бесіда . Основна частина

Літургійна проповідь. Заклучна частина

Ситуативна проповідь. Заклучна частина

Духовна бесіда . Заклучна частина

Додаток В

Таблиця 1

Синтагматичне членування літургійних проповідей

	Синтагматичне членування мовлення (%)			
	одна синтагма	дві синтагми	три синтагми	чотири синтагми
НФЄ 1	6	38	41	15
НФЄ 2	5	35	40	20
НФЄ 3	7	43	34	16
НФЄ 4	3	45	37	15
НФЄ 5	6	44	37	13
НФЄ 6	4	36	39	21
НФЄ 7	7	43	36	14

Таблиця 2

Синтагматичне членування ситуативних проповідей

	Синтагматичне членування мовлення (%)			
	одна синтагма	дві синтагми	три синтагми	чотири синтагми
НФЄ 1	5	41	39	15
НФЄ 2	6	38	42	14
НФЄ 3	4	43	27	16
НФЄ 4	5	39	40	16
НФЄ 5	7	40	38	15
НФЄ 6	4	40	42	14

Таблиця 3

Синтагматичне членування духовних бесід

	Синтагматичне членування мовлення (%)			
	одна синтагма	дві синтагми	три синтагми	чотири синтагми
НФЄ 1	8	38	29	11
НФЄ 2	6	38	42	14
НФЄ 3	4	43	27	16
НФЄ 4	5	36	44	16
НФЄ 5	7	40	38	15
НФЄ 6	4	42	41	14

Додаток Г

Зразок протоколу реєстрації відповідей аудиторів-фонетистів
Прослухайте запропоновані відрізки із кінофільмів та серіалів та оцініть їх за
поданими ознаками, поставивши відмітку (✓)
у відповідному квадратику .

Рівень тону:

- екстрависокий
- високий
- середньопідвищений
- середньознижений
- низький
- екстранизський

Тип термінального тону:

- спадний
- висхідний
- спадно-висхідний
- висхідно-спадний
- висхідно-спадно-висхідний
- рівний

Тональний діапазон:

- широкий
- розширений
- середній
- звужений
- вузький

Темп:

- швидкий
- прискорений
- помірний
- сповільнений
- повільний

Тип мелодійної шкали:

- спадна ступінчаста
- спадна з перерв. поступовістю
- спадна сковзна
- спадна скандентна
- рівна
- висхідна

Спеціальний підйом:

- так
- ні

Ритм:

- простий
- складний
- змішаний
- легатоподібний
- стакатоподібний

Гучність:

- висока
- підвищена
- помірна
- знижена
- низька

Тип наголосу:

- логічний
- емоційний